

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YOKSULLUK KISKACINDAKİ SIĞINMACILARDA
TOPLUMSAL CİNSİYET PRATİKLERİ:
KARAMAN ÖRNEĞİ**

Hazırlayan
Kemal TOLUK

Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Sosyoloji Bilim Dalı
Yüksek Lisans

Danışman
Doç. Dr. Oya Açıklan Rashem

KARAMAN – 2017

**YOKSULLUK KISKACINDAKİ SIĞINMACILARDA TOPLUMSAL
CİNSİYET PRATİKLERİ: KARAMAN ÖRNEĞİ**

Tezin Kabul Ediliş Tarihi:02.01.2018

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan: Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN

Üye: Doç. Dr. Oya AÇIKALIN RASHEM

Üye: Yrd. Doç. Dr. Fatih KAHRAMAN

İmzası

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 14.12.2017 tarihli ve 2017/38-281 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. İdris Nebi UYSAL

ÖNSÖZ

Öncelikle yerinden edilmişliğin yarattığı krizle baş etmeye çalışırken, bana içtenlikle kapılarını açıp yardımcı olmak için vakit ayıran katılımcılarımın her birine teşekkür ederim. Danışmanım ve hocam olan Doç. Dr. Oya Açıkalın Rashem'e bana göstermiş olduğu sabır ve çalışmamın her bir satırındaki emeklerinden dolayı teşekkür ediyorum. Toplumsal cinsiyet başta olmak üzere çeşitli konularda ders içi ve ders dışı büyük katkılar sağlayan Ar. Gör. Dr. Erdiñ Kineşçi'ye teşekkürlerimi iletiyorum. Jüri üyelerim olan Prof. Dr. Aylin Görgün Baran ve Yard. Doç Dr. Fatih Kahraman'a değerli katkılarından dolayı Teşekkür ediyorum. Son olarak gerek okumalar gerekse saha çalışması boyunca sürekli yardımlaştığım arkadaşım Melek Açıkalın'a da teşekkürlerimi yolluyorum.

Bu araştırma Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca kabul edilen 06-YL-17 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

ÖZET

Yerinden edilmişlik günümüzün büyük sorunları arasındadır. İstem dışı gerçekleşen göç süreci krizlerin sonucudur ve yeni krizlerin de doğmasına zemin hazırlamaktadır. Krizler, toplumsal katmanlardan altta yer alanları üsttekilerden daha fazla etkilemektedir. Sözgelimi yoksullar, kadınlar, çocuklar, heteroseksüel olmayan cinsiyet grupları, çalışamayan erkekler ve yaşlılar en kırılgan gruplar arasındadır. Bu çalışmada, dezavantajlı gruplar konusu işlenirken göz ardı edilen “erkeklik” kavramı özellikle ele alınmıştır. Bu gruplar, dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de bir yandan sığınmacı oldukları için, bir yandan da toplumsal hiyerarşinin en altında oldukları için sorun yaşarlar. Acaba bu kavramsal çerçeve, Karaman’da son altı yıldır sığınmacı statüsüyle yaşamını sürdüren uluslararası göçmenler için de geçerli midir? Bu soruya cevap verebilmek için 2016-2017 yıllarında 21 haneden derlenen veriler nitel analize tabi tutulmuştur. Araştırmanın bulguları toplumsal hiyerarşinin alt tabakasında yer alan grupların hem sığınmacı olmanın zorluklarıyla hem de alt tabakada olmanın sırtlarına yüklediği yüklerle hayatlarını sürdürmeye çalıştıklarını göstermiştir. Bu araştırma sayesinde ilk kez Karaman’daki sığınmacıların günlük hayata katılımları, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla baş etme stratejileri başlangıç düzeyinde ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yersizleşme, Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik, Yoksulluk, Yoksunluk, Uluslararası Göç, Karaman.

ABSTRACT

Displacement is amongst the most significant problems of today. Internal displacement stems from societal crises and brings about more crises in time. Such crises undoubtedly affect the social groups in lower strata of societies more severely than those in upper strata. For instance, the poorer, women, children, non-heterosexual gender groups, disabled men and elderly are among the most vulnerable. In this study, the concept of “masculinity”, which has long been neglected in the analysis of disadvantaged groups, is specifically discussed. These groups in Turkey have, similar to everywhere else in the world, been facing difficulties both due to being internally displaced and having a lower status on the social strata. This study asks if this conceptual framework could be applicable to the case of international migrants who have been living in the city of Karaman for the past 6 years in refugee status. To answer that question, this research takes a qualitative approach to the data gathered from 21 households between 2016 and 2017. The findings demonstrate those communities from lower strata of social hierarchy have been carrying the burden of both living with the difficulties of being a refugee and having to a lower status in society. With this study, the participation of Karaman refugees in daily life, the challenges they face and the strategies they developed to tackle those challenges are uncovered for the first time at an introductory level.

Keywords: Displacement, Gender, Masculinity, Poverty, Deprivation, International Migration, Karaman.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR.....	vii
Şekiller ve TABLOLAR.....	viii
I. GİRİŞ	1
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Sığınmacılık Tanımı ve Hukuki Haklar	6
2.2. Göç, Göçmenlik ve Dezavantajlılık	8
2.3. Bir Yaşam Pratiği Olarak Yoksulluk	14
2.4. Toplumsal Cinsiyetin Şekillendiricisi Olarak Kriz	17
III. YÖNTEM	24
3.1. Varsayımlar ve Kısıtlar.....	24
3.2. Problem ve Beklentiler	28
3.3. Örneklem Seçimi	30
3.4. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Tekniği	31
3.5. Analiz.....	34
IV. BULGULAR	38

4.1.	Katılımcıların Temel Özellikleri	38
4.2.	Yeni Bir Hayata Doğru: Göç Deneyimi	43
4.2.1.	Göçün Ardındaki Nedenler	43
4.2.2.	Yerinden Koparılma: Göç Süreci	44
4.3.	Sığınmacıların Gözünden Karaman ve Türkiye	46
4.4.	Yersizleşme, Yeniden Yerleşme ve Yeni Bir Mekân Kurma	49
4.5.	Geride Kalan Hayatlar	54
4.6.	Katılımcıların Gelecek Beklentileri	55
4.7.	Yeni Hayatın Zorlukları ve Baş Etme Stratejileri	57
4.8.	Ekonomik Özellikler ve Yoksulluk	62
4.8.1.	İş Hayatına Katılma Çabaları	63
4.8.2.	Çevreden Uzanan Yardım Elleri	65
4.8.3.	Harcamalar	67
4.8.4.	Göç Sonrası Değişen İş Alanları	68
4.9.	Göçün Toplumsal Cinsiyet Üzerindeki Etkileri	69
4.9.1.	Erkeklik Halleri	70
4.9.2.	Kadınlık Halleri	73
4.9.3.	Evlilik	75
4.9.4.	İş Bölümü	78
5.	SONUÇ	81

KAYNAKÇA	89
EKLER	95
EK: 1. Görüşme Formu	95
EK: 2. Gözlem Formu	99
EK: 3. Anket	100

KISALTMALAR

BM – Birleşmiş Milletler

STÖ – Sivil Toplum Örgütü

TDK – Türk Dil Kurumu

TÜİK – Türkiye İstatistik Kurumu

UNFPA – United Nations Population Fund – BM Nüfus Fonu

UNHCR - United Nations High Comitee for Refugess – Birleşmiş Milletler

Mülteciler Yüksek Komisyonu

YİMER – Yabancılar İletişim Merkezi

TABLÖLAR

Tablo 1: NVivo kullanılırken oluşturulan kategoriler	36
Tablo 2: Katılımcıların uyrukları	41
Tablo 3: Katılımcıların göçten önce ve sonraki meslekleri.....	42
Tablo 4: Katılımcıların Karaman’da yerleştiği mahalleler.....	50

I. GİRİŞ

Göç olgusu canlıların hayatta kalma pratiklerinin bir yansımasıdır. İnsan toplulukları için ilk çağlardan bu yana sürekli bir göç halinden söz edebiliriz. Günümüzde ise, insan dışındaki canlılar bu eylemlerini oldukça serbest şekilde devam ettirirken, insanlar, ülkeler arasında çizilmiş olan sınırlardan dolayı yer değiştirmede hayvanlar kadar şanslı olamıyorlar; ancak zorlu yolculuklardan sonra ülke sınırlarını aşıp “güvenli” bölgelere girebiliyorlar. Savaş başta olmak üzere; ekonomik, siyasi, doğal afet gibi nedenlerle yer değiştiren insanlar, yeni bir ülkeye ulaştıklarında “sığınmacı” olarak niteleniyor ve bu niteleme bazen de bir etiketlemeye varabiliyor. Sığınmacılar yer değiştirmekten kaynaklı zorluklara ek olarak, iş, aş ve başını sokacak bir barınak bulmak gibi temel ekonomik sorunlar ve bunların yanı sıra, uyum problemleri de yaşıyorlar. Yaşanan, sıklıkla ideolojik ve ekonomik ayrımcılığa dönüşüyor; bunun yanında göçmenler, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinden dolayı da ayrımcılıkla karşılaşabiliyorlar. Bunun nedeni; kriz durumlarında toplumsal hiyerarşide en altta yer alanların genelde daha fazla sorun yaşamalarıdır. Sığınmacı kadınlar, heteroseksüel olmayan cinsiyet grupları, çalışamayan erkekler, çocuk ve yaşlılar en kırılgan gruplar olarak karşımıza çıkıyor.

Türkiye yakın zamana kadar, coğrafi konumu itibariyle sığınmacılar tarafından transit geçiş için kullanılan bir ülkeydi. Bunun en büyük nedeni, Türkiye’nin 1951 Mülteci Sözleşmesi’ne taraf olurken getirmiş olduğu coğrafi sınırlamaydı. Türkiye bu şerhle Avrupa dışından gelenleri mülteci statüsüne almamaktaydı (Birleşmiş Milletler –BM- Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi, 1951). Henüz bu sınırlama değiştirilmemiş olmakla birlikte, özellikle 2010’lu yıllarda Müslüman nüfusun ağırlıkta

olduğu çevre ülkelerde yaşanan krizler, Türkiye’yi sığınmacıların hedef ülkesi haline getirdi. Bu dönemde yaşanan Arap Baharı’yla beraber Türkiye ve çevre ülkelerin sığınmacı profili ve sayısı kısa zamanda değişime uğradı (Erdoğan, 2015). Özellikle Irak ve Suriye’de patlak veren savaş, Türkiye’ye sığınmacı akınını iyice arttırdı. Coğrafi konum, refah seviyesi, siyasi, güvenlik ve kültürel yakınlık gibi nedenlerden dolayı Türkiye bu göç dalgasından büyük ölçüde etkilendi.

Bugün Türkiye’deki sığınmacı profili çeşitlilik göstermektedir (UNHCR, 2017c): Suriye, Afganistan, İran, Irak ve Sudan başta olmak üzere çok farklı ülkelerden insanlar Türkiye’de sığınmacı konumunda yaşıyor ve sayıları 3.5 milyon gibi astronomik bir boyuta ulaşmış durumda (UNHCR, 2017c). Türkiye’deki mevzuata göre Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda belirtildiği gibi sığınmacılar farklı statülere ayrılıyor. Ancak Türkiye’de bulunan Suriyeliler bu mevzuatın dışında tutuluyor, çünkü tüm göçmenlerin yaklaşık %90’ını (3.251.997) Suriye’den gelenler oluşturuyor (UNHCR, 2017b). Bu araştırmanın ampirik verilerini topladığım Karaman’daki toplam sığınmacı nüfusu hakkında net bir sayıya ulaşamadım, ancak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre bu ilde 655 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bu sayıyla Karaman, ülke genelinde sığınmacı sayısı bakımından 44. sırada yer almaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2017a).

Sığınmacı sayısı arttıkça, sığınmacıların yeni mekânlarındaki yerleşik halkla olan ilişkileri de yoğunlaşma potansiyeli taşımaktadır. Bu durumda, Türkiye gibi ülkelerin, ayrımcılık karşıtı uluslararası normları onaylamış olmaları, günlük yaşamda karşılığını bulmayabilmektedir. Örneğin Türkiye’de “yabancıya” misafirperverlik gösterilir, fakat buna karşılık “misafirlerden” kurallara uymaları beklenir. Kurallara uyulup uyulmadığına

ise, “ev sahipleri” karar verir; bu da gerginliklere potansiyel zemin hazırlar. Hiç şüphesiz bu, gerilimlerin tek nedeni değildir; konuya ilişkin ayrıntılara çalışmanın ilerleyen bölümlerinde değineceğim.

Ayrıca, Türkiye ekonomik olarak büyüme eğilimi gösteren bir ekonomiye sahip olmasına rağmen (Dünya’nın 17. büyük ekonomisi olarak orta-üst katmanda ve 2016 itibariyle kişi başı gayri safi yurt içi hasılası 10,515 dolar), sığınmacı sorunuyla baş etme kapasitesi bakımından ekonomik açıdan halen yetersiz ve kırılgan kabul edilmektedir (UNDP, 2016). Bunun yanı sıra, kurumsal ve mevzuat düzenlemelerinin de sığınmacıların barınmadan eğitime kadar sorunlarıyla etkin şekilde başa çıkabilmek için henüz yeterli olmadığı kaydedilmektedir.

Araştırmayı yürüttüğüm Karaman, hep bir sığınmacı kenti olarak uluslararası göçmenlerin hedefi ya da durağı olmuştur. Tezim için yaptığım görüşmelerde, farklı ülkelerden gelen sığınmacılarla karşılaştım: Bunlardan İran’dan gelenler dışındakiler, sıcak savaş bölgelerinden kaçmışlardı. Kentte sığınmacılara yönelik faaliyet yürüten sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ve sığınmacılar bu durumu, Karaman’ın coğrafi konumuna ve kültürel yapısının misafirperverliğine bağladılar. Ayrıca görüştüğüm Iraklı bir sığınmacı, Karaman’ı büyük şehirlere göre ucuz olduğu için sevdiğini belirtti. Karaman genelde “yabancıya” karşı mesafeli bir kültürel yapıda olmasına rağmen, Karaman’ı Müslüman sığınmacılar için görece güvenli bir mekân kılıyor. Dinin ortak payda olması, sığınmacıların kabulünü az-çok kolaylaştırıyor veya onlara ayrımcılık yapılmasını sınırlıyor.

Göçmenlerin potansiyel suçlu olduğu algısına (Kaya, 2009: 20-21) paralel olarak; Karaman gibi birincil ilişkilerin sosyal hayatta belirleyici olduğu, dışarıdan gelenin

potansiyel bir tehdit olarak görülebildiği toplumsal yapılarda sığınmacıların uyum sorunları derinleşebilir¹. Örneğin, yerinden edilmenin yarattığı yıkım, iş bulamama, yoksulluk ve Karamanlılarla ilişki kuramama, sığınmacıların pratiklerinde çeşitli değişimleri tetikleyebilir. Tüm bunlar Beck'in (2011) belirtmiş olduğu gibi risklere işaret etmektedir. “Yerleşikler” ile “davetsiz misafirler” arasındaki çekişme küresel aktörler arasındaki yarışın bir sonucu olsa da, etkileri itibarıyla Karaman gibi dünyanın küçük bir şehrinde bir takım riskler yaratmaktadır.

İyisiyle-kötüsüyle sığınmacıların yeni yerleşim alanlarında yaşadıkları değişimlerin bir boyutunu toplumsal cinsiyet ilişkileri oluşturabilir. Yaşadıkları dönüşümler sığınmacıların Karaman'da konumlanma ve varolma biçimlerini etkileyebilir. Bu tür konulara odaklanan araştırmalar arasında, henüz Karaman'da yapılmış sosyolojik bir çalışma olmadığından, yaptığım araştırma göç literatürüne katkı sağlayacaktır.

Çalışma kavramsal çerçeve, yöntem, bulgular ve sonuç olmak üzere dört ana bölümden oluşuyor. Kendi arasında da dört ana bölümden oluşan kavramsal çerçevede öncelikle sığınmacıların hukuki statülerini ulusal ve uluslararası yasalar çerçevesinde ele aldım. Daha sonra göç ve göçmenlik kavramlarına sosyoloji penceresinden bakarak ötekilik ve uyum gibi konuları işledim. Daha sonra yerinden edilmişliğin ekonomik boyutuna ışık tutmak amacıyla yoksulluk ve yoksunluk kavramlarına yoğunlaştım. Son olarak sığınmacıların yeni yaşamlarına tutunma çabaları içinde cinsiyet kimlerinin ve

¹ Medyada sıklıkla kullanılan “kaçak, yasadışı göçmen” gibi tanımlar sığınmacıların suçluymuş gibi sunulmasına zemin hazırlıyor. Bu durum sığınmacılarla ilgili algıyı olumsuz yönde etkiliyor (Erdoğan, 2017).

ilişkilerinin nasıl etkilendiğini anlayabilmek adına erkeklik ve kadınlık tartışmalarını yürüttüm.

Yöntem bölümünde çalışmanın varsayımları, kısıtlılıkları, problemleri, beklentileri, örneklem seçimi, veri toplama teknikleri ve analizi hakkında bilgiler verdim. Burada daha çok çalışmamın kilit noktası olan güvenilirlik ve geçerlilik tartışmasına değindim.

Bulgular bölümünde sığınmacıların göç deneyimleriyle başlayıp, Karaman ve Türkiye’deki sığınmacılık anlatılarıyla devam ettim. Daha sonra sığınmacıların ekonomik hayatı ve toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki pratiklere onların anlatılarına ağırlık vererek yer verdim.

Sonuç bölümünde, Karaman’daki sığınmacıların kavramsal çerçevede çizdiğim tablonun neresine denk geldiklerini görmeye çalıştım. Daha sonra beklentilerimle sahadaki gerçekliğin birbiriyle kesişen ve ayrılan noktalarına değindim.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, kullandığım temel kavramları ve temaları alt başlıklara ayırıp tanıttım. Bunu yapmamdaki amacım; bulgular bölümünde çokça yer verdiğim katılımcı anlatıları ve gözlem notlarımın akademik yazımda neye denk geldiğini göstermektir. Ayrıca izlemiş olduğum teorik yol haritasını okuyucuyla paylaşmaktır. Bu sayede konuya uzak olan okuyucu için bir temel, konuya hakim olan okur için de farklı bir perspektif sunmayı amaçladım.

İlk alt başlık sığınmacılığın hukuki tanımı ve sığınmacıların hakları konusunu kapsıyor. Sığınmacılarla ilgili ulusal ve uluslararası anlaşmalar bu bölümde yer alıyor. İkinci alt başlık olarak konunun sosyolojik boyutuna değindim. Üçüncü alt başlık, yoksulluk konusuyla ilgili: Yoksulluk kültürü ile mutlak ve göreceli yoksulluk gibi kavramları tanıttım. Son olarak, toplumsal cinsiyet gruplarının yapısı hakkında bazı temel kavramlara yer verdim. Sığınmacıların yeni yaşam pratiklerinin az ya da çok değişime uğrayacağını beklediğim toplumsal cinsiyet yapısının izlerini bu kavramlar yardımıyla sürmeye çalıştım.

2.1. Sığınmacılık Tanımı ve Hukuki Haklar

BM tarafından 10 Aralık 1948’de oy birliğiyle kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne göre bireyler, yeterli yaşam standardına ulaşma, tıbbi yardım, sosyo-kültürel ve eğitim gibi başlıca haklara sahiptir. Bildirgeye imza atan ülkeler, herkesin belirtilen insan haklarına erişebildiği bir dünya için çalışmayı taahhüt etmiş sayılırlar. Bireylerin onurlu bir yaşam sürmesi için gerekli olan temel hak ve özgürlüklerinin yer aldığı

Bildirge'nin on dördüncü maddesine göre, herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır (UNICEF, 2017a).

Mülteci, “zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korktuğu ve uyuğunda olduğu devlet kendisini koruyamadığı için ülkesinden ayrılmak zorunda kalan” kişiyi uluslararası hukukta tanımlayan kavramdır (İçişleri Bakanlığı, 1994). Kişi veya kişilerin hukuken mülteci kabul edilip edilmeyeceğinin tespiti için iltica prosedürleri oluşturulmuştur. Kişi mülteci olarak tanımlandığı takdirde ülkesinin sağlayamadığı uluslararası korumayı, mülteciyi korumayı kabul eden devlet sağlar.

Türkiye’de, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” kapsamında üç çeşit koruma statüsü vardır (İltica Göç İşlemleri, 1994). Genel anlamda ve hukuki olarak kullanılan mültecilik statüsü sadece Avrupa ülkelerinden gelen bireyler için geçerlidir. Avrupa dışından gelenler “şartlı mülteci” olarak tanımlanır. Her iki tanıma da uymayan ancak, geri gönderildiği takdirde yaşam hakkı ve insanlık onuru gibi evrensel hakları tehlikeye girecek bireyler için ise, “ikincil koruma” tanımlaması yapılır. Sığınmacı, “korunma amacıyla ülkesinden ayrılan ancak henüz mülteci statüsü kazanamamış” kişilerdir (İçişleri Bakanlığı, 1994). Yani uluslararası hukukta bu kavram, resmi ve hukuki olarak tanımlamadan önce, bireyin konumunu kendi beyanına göre tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Böylece farklı tanımlarla farklı statüler belirlenmiş olmaktadır. Son olarak 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılarak özellikle Suriye’den gelen insanlar geçici koruma altına alınmıştır. Buna bağlı olarak 2014 yılında Avrupa dışından gelip sığınma talep edenlere üçüncü bir ülkeye gönderilene kadar şartlı mülteci statüsü tanındı.

Araştırmamı şekillendirmek için yaptığım ön görüşmelerde Karaman’da mevcut mevzuatta belirtilen mülteci statüsünü karşılayanlarla karşılaşmadım. Ayrıca mevzuat dışı kalan Suriyelileri tanımlamak için de mülteci kavramı kullanılmıyor. Erdoğan (2017) sosyolojik bir gereklik olarak “sığınmacı” yerine “mülteci” kavramının kullanılması gerektiğini söylemektedir. Ancak uluslararası mevzuatla tanımlanan “sığınmacı” kavramı çalışmamdaki katılımcılar için daha geniş bir çerçeve sunduğundan (sahip olunan ve olunmayan haklar temelinde) bu kavramı kullanacağım.

Türkiye özel konumu itibariyle göç olgusuna hiç de yabancı bir yer değildir. Özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte hızlı bir ulusal ve uluslararası göç dalgasıyla karşı karşıya kaldı (Kaya, 2009). Ancak buna rağmen göç ve mültecilik konularında yeterince altyapı oluşturulmamıştır (Erdoğan, 2014). Türkiye Cumhuriyet’in kuruluş dönemlerinde Balkanlar başta olmak üzere yoğun göç almıştır. Daha sonra 2. Dünya Savaşı’nın yıkıcı etkisinden bir an önce kurtulmak isteyen Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerine göç vermiştir. Bunların dışında ilkokuldan bu yana öğretildiği üzere Türkiye Avrupa ve Asya arasında köprü işlevi üstlenmiş; savaş, siyaset, ekonomi gibi nedenlerle ülkesini terk eden göçmenlerin Avrupa’ya geçerken durak noktası olmuştu (İçduygu, 2015). Ancak 90’lı yıllarda başlayıp Arap Baharı’yla doruk noktasına ulaşan göç akını Türkiye’yi hedef ülke konumuna getirmiştir.

2.2. Göç, Göçmenlik ve Dezavantajlılık

Hayatın doğal akışı dışında gerçekleşen olayların toplumsal kırılma ve değişimlerin daha kolay yaşanmasına, hatta kırılma ve değişimlerin bizzat tetikleyicisi olduklarına tarihte yeterince örnek vardır. Diamond (2010), insanlık tarihini kırılmalar olarak tarif

etmektedir. Bu noktada göçün önemli bir yeri vardır. Kavimler Göçü, Amerika'nın keşfi, Endüstri Devrimi, 2. Dünya Savaşı ve soğuk savaş sonrası oluşan göç hareketleri mevcuz düzeninin değişmesine zemin hazırlamıştır.

İngiltere'de 1795 yılında İskan Kanunu'nun kısmi olarak iptal edilmesi emek gücünün dolaşımının önünü açtı (Block, 1999: 55). Wallestein (aktaran Unat, 2006: 31) 16. Yüzyıl'dan bu yana gerçekleşen uluslararası göçü artan ekonomik dönüşüme yani kapitalizme bağlamaktadır. Kapitalist yapıların kapitalist olmayan toplumlara sirayet etmesiyle göçün ivme kazandığını söyler. Bu durum daha çok post kolonyal yapılarla alakalıdır. Bağımsızlıklardan sonra da kolonyalistlerin üçüncü dünya ülkeleri üzerindeki etkilerinin görünür olması bunu göstermektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan göçlerin tamamına yakını kırdan kente yapılan göçlerdir. Bu durum küresel kapitalizm ve endüstrinin bir sonucudur. Marksist anlayışa göre; görece az gelişmiş bölgelerden kapitalist merkezlere yönelik bir akım vardır. Bu bağlamda itici ve çekici nedenler ön plana çıkmaktadır (Kaya, 2009: 26). Çalışmada yer alan sığınmacılar açısından itici güç ülkelerinde meydana gelen savaşın yıkıcı etkileridir. Çekici güç ise Türkiye'nin görece daha iyi yaşam şansı sunmasıdır.

Göç hareketlerinde gelişmiş ülkelerin sömürgecilik faaliyetleri önemli bir yer işgal etmektedir. Öncelikle Avrupa'dan Afrika'ya ve Asya'ya sonrasında kuzey ve güney Amerika'ya ve en son da Avustralya'ya göç süreci başlamıştır. Bu durum Türkiye'den Almanya'ya giden göçmenlere benzer şekilde az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelere gelişmiş ülkelere olan göçtür (Castles ve Miller, 2008: 70-73).

Soğuk savaş sonrası uluslararası göç kayda değer bir biçimde görünürlik kazandı. Bu bağlamda ekonomi, siyaset, fikirler, kültürler ve benzeri farklı unsurlar ulus aşırı bir özellik kazandı (Castles ve Miller, 2008).

11 Eylül saldırılarından sonra oluşan yapı göç olgusun “güvenlik” kavramıyla yakınlaşmasına neden oldu. Özellikle Avrupa’da hükümetlerin izlediği göçmen karşıtı politikalar yaygınlaştı. Bu durum aslında milliyetçilik, öteki düşmanlığı, farklılık korkusu nedenleri gizlemektedir. Bu bağlamda göçmenlerin kabulü noktasında oluşan sorunlar bir politik strateji olarak değerlendirilebilir, çünkü “biz ve onlar” söylemiyle iç dinamiklerin dengelenmesi hedeflenmektedir. Bunu milliyetçi muhafazakâr gruplar gerçekleştirmektedir (Kaya ve Kentel, 2008: 18-19). El Kaide’nin ABD’yi vurmasının ardından oluşan eylemler dünya düzenini etkisi altına aldı. Özellikle ABD’nin Afganistan’a müdahalesi ve sonrasında meydana gelen göç furyası bizi de etkiledi (Castles ve Miller, 2008: 73).

Teknolojik gelişim ve küreselleşmeyle beraber dünyanın küçük bir noktasında meydana gelen değişimler dünyanın bir diğer noktasını da etkileyebiliyor. Bugün yaşanmakta olan göç dalgaları da yalnız bölgesel değil küresel ölçekte değişimleri de tetikliyor. Yerinden edilenlerin sebep olduğu bu değişim aynı zamanda göçmenlerin de bir değişim ve dönüşüm yaşamasına yol açmaktadır. Bu noktada Bauman’ın (2012: 74) “tahakküm” kavramı, bahsettiğim değişim ve dönüşümün faileri hakkında fikir veriyor. “Tahakküm eden” ve “tahakküm altına alınan” arasındaki eşitsiz ilişki bir “hiyerarşik sınırlanma” yaratmaktadır. Tahakküm edenin tahakküm altına alınan üzerindeki sınırlaması, yani “özgürlük gaspı” çeşitli grupların yanı sıra sığınmacılar için de geçerlidir.

Küreselleşmeyle beraber gelişen iletişim ve ulaşım araçları, tahakküm ilişkisinin de güç sahipleri lehine gelişmesine neden olmaktadır (Bauman, 2012). Göç hareketleri bağlamında göçün şekli, durakları ve hedefleri konusunda karar göç edenden çok, tahakküm gücünü elinde tutanın inisiyatifinde gerçekleşmektedir. Sözelimi Türkiye'ye gelen sığınmacıların statüleri çeşitli düzenlemelerle belirlenmekte ve nereye gideceklerine, “kural koyup uygulayanlar” anlamında “tahakküm sahipleri” karar vermektedir. Görüştüğüm sığınmacıların tamamına yakını ülkelerinden çıkma nedenlerini hayatta kalmak ve daha iyi yaşam fırsatı elde etmek için Avrupa'ya gitmek olarak açıklamışlardı². Fakat ilgili ülkelerin buna izin vermediğini ve istemleri dışında başka yerlere yönlendirildiklerini belirtmişlerdi. Aynı şekilde, görüştüğüm sığınmacılar, yaşadıkları yerden kendi istekleriyle değil, zorunluluktan ayrıldıklarını söylemişlerdi. Bu durum Bauman'ın (2012: 74-76) bahsettiği tahakkümün Karaman'daki sığınmacılar açısından da geçerli olduğuna işaret etmektedir.

Sığınmacıların göç sürecinin başlarında seyahat özgürlüklerinin kısıtlanması bir son değildir; kısıtlamalar bundan sonra da devam etmektedir. Örneğin, ülkelerini ziyaret etmek amacıyla sığındıkları ülkeden geçici şekilde ayrılanlar o ülkeye geri döndüklerinde, sıklıkla yeniden kabul edilmemektedirler. Bauman'ın (2013, 192-194) deyimiyle, göçmenler ne tam olarak bulundukları yerde kalabilmekte, ne de geride bıraktıkları ülkelere dönebilmektedirler. Geldikleri yer onları tam olarak bağrına basmamakta, fakat asıl ülkelere isteseler de dönememektedirler. “Rüzgârda savrulan yaprak” misali, oradan oraya sürülmektedirler. İşte Bauman (2013) bu duruma “tahakküm” demektedir.

² Suriye savaşından sonra Türkiye'ye giriş yapan 4.2 ile 4.5 milyon sığınmacıdan 1.2 milyonu Avrupa'ya gitti (Erdoğan, 2017).

Sığınmacılar, oluşturulan bu tahakküme karşı direniş pratiği olarak da adlandırabileceğimiz “ilişkiler ağı” oluştururlar. İlişkiler ağı (Özyakışır, 2013) dezavantajlı konumda bulunan sığınmacıların kendi aralarında kurdukları bir dayanışma sistemidir. Dayanışma sayesinde sığınmacılar, yerinden edilmişliğin yüklerinden biraz olsun kurtulabilmektedirler. İlişkiler ağı sistemi beraberinde, “kime ve neye karşı dayanışma” sorularını getirmektedir. Toplumsal yapı içerisinde gruplar çeşitli aidiyet (ırk, din, cinsiyet, yaş, ekonomik vb.) özellikleri etrafında bir araya gelirler. Bireyler daha önce görmedikleri ve/veya bundan sonra bir daha göremeyecekleri kimselerle ortak bir paydada buluşup hareket ederler. Böylece sığınmacılar, sığınmacı olmanın vermiş olduğu duygudaşlıkla bir dayanışma ağı oluştururlar.

İlişkiler ağı soydaşlık, ahabpılık, dini yakınlık, akrabalık vb. gibi nedenlerle insanların gerektiğinde yardımlaşmasına zemin hazırlar. İlişkiler ağı zayıf olan birey geldiğinde daha fazla harcama yapar. İlişkiler ağıyla bu masraf azalır. Bu durum göçün sürdürülebilirliğini sağlamaktadır ve sınırları kaldırır (Unat, 2006: 34). Yasal zemini ve bağlayıcılığı olmayan yani formel olmayan bir birlikteliktir bu ağ. Türkiye’de özellikle gece kondu bölgelerinde ortaya çıkan bu ağ, yasal bağlayıcılıktan uzaktır. Hatta kendi aralarında yasaların gedikleri bulup bunlar üzerinden hayatlarına devam eden gruptur. Bu bir nevi kendi korunaklı duvarlarını oluşturan gruplar burada hayatta kalmaya çalışırlar. Ortak bir kader birlikteliğinden bahsetmemiz mümkündür. Hayatta kalmak için gerekli olan bilgi akışı, kendi aralarında oluşturdıkları haberleşme ağlarıyla sağlanır. Hayatta kalmanın yanında yoksullukla baş etmeyi de sağlar (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009; 54).

Sözgelimi, kendi aralarında organize olarak mevcut yasalarda boşluk bulabilirler. Çalıştığı halde sosyal yardımlardan faydalananlar vardır.

Dil eksikliği, uyum sorunu ve çalışma izninin olmaması sorunları halledilir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009: 75). Sosyal ağlara dayalı olarak göçmenler göç ettikleri yere yerleşme eğilimi göstermektedirler. Bundan dolayı yerleştikleri yerlerde etnik veya dini gruplar oluşturarak ilişkiler ağı oluştururlar (Castles ve Miller, 2008: 71).

Sığınmacılar arasındaki dayanışma ağının birincil motivasyon kaynağını “sığınmacı olmak” ve “aynı ülkeden gelmek” gibi özellikler oluşturur. Daha sonra da toplumsal dayanışma için önemli bir yer tutan yakın çevreyle kurulan bağlar gelmektedir. Açıkalın (2017: 276-281) yakın dayanışmayı arttıran dört önemli kurumdan (aile, akrabalık, arkadaşlık, komşuluk) bahsetmektedir. Burada Sen’in (2010: 44-49) değimiyle çoklu kimlik ve aidiyetlikler konusu öne çıkmaktadır. Birey sosyal bağlama göre kimi kimliğini öne çıkarırken kimini de arka plana itebilir. Kimseyi tanımayan bir Afgan Türkiye’de Sudanlı biriyle karşılaştığında sığınmacı olmanın verdiği aidiyetle onunla yakınlaşır. Benzer şekilde bağlama bağlı olarak kimi zaman aile bireyi kimliğini kimi zaman da arkadaşlık kimliğini öne çıkaracaktır. Tüm bunlar yaşantımızı kolaylaştırıp toplumsal normlara uyum sağlamamıza yardımcı olmaktadır.

Bu çerçeveye dayanarak yapmış olduğum çalışmada, konunun tarihsel arka planına atıfta bulunarak, küreselleşmeyle beraber Karaman’daki sığınmacıların hareket pratiklerini Bauman’ın (2013) tahakküm kavramı ve sığınmacıların buna karşı sergiledikleri direniş pratikleri çerçevesinde değerlendireceğim.

2.3. Bir Yaşam Pratiği Olarak Yoksulluk

Lewis (1969, akt. Slattey, 2015: 391), yoksulların bir yoksulluk kültüründe yaşadıkları ve bu kültürün onları toplumdan ayırdığı ve yoksulluğa mahkûm ettiği tezini ortaya koymuştur. Yoksulluk alt kültürünün etkisindeki bireyler yaşamış oldukları ezilmişlik, sınırlanmışlık ve dışlanmışlığı yenmek için, özel değer ve davranış normları geliştirirler. Böylece kendilerince bir yaşam tarzı oluşturarak hayatlarına devam ederler. Yoksulluk kültürü tezi, okları yoksulların bizzat kendisine çevirir ve onları, içerisinde bulundukları durumun hem kurbanı hem de sorumlusu olarak belirler (Slattey, 2015: 393-394).

Bu düşünceye karşı çıkan yapısalcı yaklaşım, bu görüşün, gelir dağılımındaki uçurumları ve diğer yapısal sorunları gizlediğini ileri sürmüşlerdir (Slattey, 2015). Marksist bakış açısına göre yoksulluk sömürüyle açıklanır. (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009: 68). Böylece bu yaklaşım dikkatini, yoksullar ve yoksulların bireysel tutumlarından, yapısal sorunlara ve sermaye sahiplerine yöneltmiştir. Bu kapsamda, yoksullukla mücadele programlarının amacının, yoksulluğu bitirmek değil onu kontrol altına almak olduğu ileri sürülmüştür.

Yoksulluk kültürü teziyle ilgili tartışmalara paralel olarak yoksulluğun türleri üzerinde de durulmuştur (Kaya, 2012: 29). Yapılan sınıflandırmalarda, yoksulluğun kökenine inmek yerine, mevcut yoksulluk pratiklerinden hareket edilmiştir. Ülkelerin sosyo-kültürel gelişmişlik düzeylerine göre farklı şekillerde tanımlanabilen yoksulluk çalışmalarında 1990'lara kadar az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için gelir yetersizlikleri, gelişmiş ülkelerde ise, sosyal dışlanma üzerinde durulmuştur.

Dünya Bankası 1990 yılında yayınladığı raporda, günde bir doların altında bir gelirle hayatlarını idame ettirmeye çalışan kişiler için mutlak yoksulluk tanımını kullanmıştır (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010). Bu tanım, “görelî yoksulluk” kavramını ortaya çıkarmıştır. Görelî yoksulluk, ülkelerin tüketim kalıplarına göre hazırlanan bu tabloya göre bireylerin günlük gereksinimleri (beslenme, eğitim, sağlık ve kültür) dikkate alınarak tanımlanmaktadır.

Yoksulluk konusunda 1990’larda literatüre önemli katkılarda bulunan iktisatçılardan biri olan Sen (2004; Metin, 2014: 6317) yoksulluk sorununa “kapasite yoksunluğu” çerçevesinde yaklaşarak farklı bir perspektif sunmuştur. Söz konusu kavram, insani gelişmenin önemli bileşenleri olarak, başta eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim olmak üzere, gelir dışındaki unsurlara vurgu yapmaktadır. Yoksunluk kavramı, bireylerin bu hizmetlere erişim kapasitelerinin kısıtlılığına işaret etmektedir. Yani problemin sahip olmak veya olmamak temelinde oluşturulması, varolan durumun tam anlamıyla kavranmasını engeller. Örneğin, engelli bir birey sahip olduğu bisikleti kullanamıyorsa, bisikletin onun yaşam standardına yaptığı katkı, onu kullanabilen birinin yaşam standardına yaptığı katkıyla aynı değildir (Metin, 2014: 6317). Bu nedenle, yaşam standardını oluşturan unsur bir meta ya da onun özellikleri değil, o metayı ya da sahip olduğu özellikleri kullanarak bir şeyler yapabilmektir. Bu tür bir “yapabilirliği” Sen, “kapasite” olarak ifade etmektedir ve bu sayede yoksulluk analizindeki insani boyutu vurgulamaktadır (a.g.e.).

Sen’in yoksulluk tartışmalarına “yoksulları” dâhil etmesi bir “maduniyet” tartışması yaratmıştır (Erdoğan, 2007). Madun kavramı, iktidarın faaliyetlerine tâbi olan ve özneliği

olmayıp “rüzgârda savrulan,” yani iktidar tarafından şekillendirilip yönlendirilen, yukarıda tanıttığım Bauman’ın (2012) deyişiyle “tahakküm altında” olan gruplara karşılık gelmektedir. Bu nedenle Erdoğan (2007) iktidar karşısında özne olma kapasitelerini yitiren yoksullar üzerinde konuşurken yoksunluğu, bunu yaşayanların hayat hikâyeleriyle anlamlandırmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Yoksulların büyük bir bölümü sistemin içerisinde yer alanlardan oluşur. Sadece küçük bir bölümü sistemin dışındadır. Yani yapısal sorundur, yeterince ücret verilmemektedir. Yeni yoksulluk bağlamında bazı değişimler yaşanmıştır. Öncelikle gelişen endüstri emek gücüne daha az ihtiyaç duyduğu için yoksulluk sistemsel bir sorun olmaktan çıkıp insani bir forma bürünmüştür. Bu durum ileri de de suç oranlarını arttırdığı ve sistem içindekilerin rahatsız olmalarında dolayı ele alınmaya başlanmıştır. Çözüm olarak zenginler duvarların ardına saklanmış ve suçlar zor kullanarak çözülme yoluna gidilmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009: 70).

Kıtlık yoksulluğu yerini risk yoksulluğuna bırakmıştır. Artık temel kıtlık gibi bir sorun çıkması zordur ancak sistemin tıkanmasından dolayı insan yığınları sistemin dışına atılma korkusu yaşıyor (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009).

Yeni yoksulluk gelir ve tüketim eksenli değil yapabilirlik eksenli olmuştur. Grupların bulundukları durumdan çıkabilmeleri veya çıkma istekleri ve potansiyelleri üzerinde durulur. Özetle kabiliyetin ortadan kaybolması üzerinde dur. Bu durumda yoksullar pasif konumda olurlar. Yani hareket edemezler. Bu durum sistem dışı insan sayısında artışa neden olur. Yapabilirlik ekseninde bu güce sahip olma ve olmama

durumları önem kazandı. Kültür, çatışmalar yoksullukla mücadele için ön plana alınırken, geleneksel devlet kökenli uygulamalar arka plana atıldı (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009).

Günümüzde büyük bir sorun olan yoksulluk ve yoksunluk bu çalışmanın merkezinde yer alan sığınmacıların hayatlarını daha da zorlaştırmaktadır. Ben de yoksulluğun sığınmacıların yaşam pratikleri üzerindeki etkilerini ve varsa yoksullukla mücadele stratejilerini mercek altına aldım. Ayrıca kapasite kullanımı yaklaşımını kullanarak, madun konumundaki sığınmacıların elde ettikleri veya edemedikleri ürün ve hizmetlerin yaşam standartlarına etkilerini sorguladım. Bu bağlamda Karaman'daki sığınmacıların mutlak veya göreceli, yoksulluk ve yoksunluk hallerini ne ölçüde ve nasıl yaşadıklarını görmeye çalıştım.

2.4. Toplumsal Cinsiyetin Şekillendiricisi Olarak Kriz

Bireyin sosyal dünya içerisindeki konumu, gerçekleştirdiği pratikler ile iç içedir ve birey, konumuna uygun davranışları sürekli tekrar ederek toplumsal yapının yeniden üretimine katkı sağlar. Bourdieu (1995) bunu “habitusun yeniden üretimi” olarak tanımlar. Habitus, hem pratikler hem de algıların üretimi bakımından yaşam tarzlarıyla ilişkilidir (Türk, 2008: 7). Yaşam tarzlarına ve sosyal zevklere ilişkin yapılan ayrımlar habitus üzerinden gerçekleşir. Birey burada, yapıdan etkilenen ancak aynı zamanda yapıyı yeniden şekillendirebilecek bir özne konumundadır. Bourdieu'nun (1995) bu kurgusu, aşağıda kaydedeceğim üzere, literatürde çokça tartışılmaktadır.

Örneğin Connell'e (1998: 655) göre Bourdieu “yeniden üretim” kavramını kullanırken bireyin yapılar karşısında “savunmasız olmadığını” iddia etse de, bu kavram bireyin yapıp-etmelerinin büyük kısmının toplumsal yapılarla şekillendiğine işaret

etmektedir. Bunun nedeni, Bourdieu'nun yeniden üretim kavramında bireyin “özne” olarak değil, toplumsallaşmanın bir “nesnesi” olarak günlük yaşama katılmasıdır (İnce, 2016). Toplumsal yapılarla çepeçevre sarılmış olan birey, toplumun mevcut değer ve normlarını, rollerini, statülerini ve beklentilerini öğrenip içselleştirme sürecinde, parçası olduğu topluma uyum sağlar. Connell (1998) ise, yapısal sınırlamaları ihmal etmeden pratiklerin önemini vurgular. Bu kapsamda Connell (1998: 94) varolan yapıların, bireylerin bazen de bilinçli olan eylemleri (pratikleri) sonucunda şekillendiğine dikkat çeker. Ancak, bireyin içerisinde yaşadığı toplumsal yapıları eylemlilikleriyle şekillendirmesinin sınırlılıkları olduğundan, kısmi değişimleri niteleyen bir özellik olarak Connell (1998: 72-73) “yeniden inşa” kavramını tercih etmektedir. Bu çerçevede Connell'in (1998: 132-141) kurgusu Giddens'in “yapılanma” kavramını çağrıştırmaktadır.

Toplumsal şekillenmenin en fazla hissedildiği alan, doğumdan önce başlayıp ölümden sonraki törenlerle devam eden toplumsal cinsiyet hiyerarşisidir (Connell, 1998: 48). Toplum bireyleri eril ve dişil olarak iki kategoriye ayırıp bu kategorilere farklı sorumluluklar yükleyerek sınırlandırır. Renklerle başlayan ayrım giderek kamusal alanların kullanımı ve fırsat eşitsizlikleriyle boyutlanıp, bireylerin hayatlarının hemen her alanına nüfuz eder (Bourdieu, 2015). Çalışmanın merkezinde yer alan sığınmacı erkekler mevcut kategorilerden en fazla etkilenen grubu oluşturmaktadır. Onlar “kahraman olamayan erkek” (Açıkalın, 2017: 263) tanımlamasının işaret ettiği bireylerdir. Mevcut erkek anlatısı “vatanı için gerekirse canını verir” derken, o vatanını geride bırakıp “kaçmıştır”. Bu yönüyle savaştan kaçan erkek hüküm süren cinsiyet rejiminin “duvarlarında”, belki de hiç istemeden bir “gedik” açmış olabilir. Bu beklentinin aksine kahramanlaşamayan erkek,

eksikliklerini kadın üzerinde kapatmaya çalışabilir. Loomba (2000: 194) kolonileştirilmiş ülke erkeklerinin evde daha da zorbalasmaya başladıklarını belirtiyor. Sığınmacı erkekler de kolonileştirilen ülkelerde olduğu gibi yenilmişliklerini evde, kadın üzerinde kuracakları tahakkümle örtme yolunu bir çıkış olarak görebilirler. Kolonyalist güçlerin uyguladığı özel hukuk (din ve geleneğe dayalı) sisteminin Hintli dul kadınların yakılmasına göz yumması gibi, Türkiye’deki patriarkal yapı sığınmacı erkeklerin aile içerisinde zorbalasmaına göz yumabilir. Bu durumda “rejimin duvarında gedik” açılıp açılmayacağı, biraz kadına ve çevredeki diğer aktörlere, biraz da cinsel politikalara, bağlama veya konjonktüre bağlı olacaktır (Açıkalin, 2017; Connell, 1998).

Toplumsal yapılar ve iktidar mevcut “cinsiyet rejimini” şekillendirirken pratikler üzerinde yaptırımlarda bulunur. “Tahkim edilen erkeklik” modelleri, “işaret edilen,” “belirginleştirilen” ve “kamuoyuna takdim edilen” sembollerden ve onların görünürlüklerinden de faydalanarak kesinleştirilir ve sabitlenir (Connell, 1998). Toplum içerisinde “öne çıkarılan erkeklik” ve “kadınlık” karakterleri nasıl olmamız/olmamamız gerektiği veya nasıl hareket etmemiz/etmememiz gerektiğini göstermektedir (Özbay, 2013: 195).

Toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin toplumsal yapı ve iktidar tarafından şekillendirilmesi, bu hiyerarşiden kaynaklanan statülerin değişken olduğuna işaret eder. Connell’ı (1998) izleyen Sancar (2013: 19) erkeklikleri temel alarak yaptığı çalışmasında, erkekliği iktidar ilişkisi bağlamında ele alır ve bu kimliğin yitirilip kazanılan bir şey olduğunu söyler. Erkeklik, iktidar ilişkisi bağlamında inşa edilir. Bu durum, erkekliğin sahip olunan veya yitirilen bir meta olarak tasavvur edilmesine kapı aralar. Ayrıca iktidar

tarafından tayin edilen sahip olma ve yitirme durumu beraberinde “erkek olan erkek” ile “erkek olmayan erkek” ayrımını getirir. Sancar’ın (2013) erkeklik üzerinden yapmış olduğu bu çıkarımı kadınlık üzerinden de okumak mümkündür. Nasıl ki, erkek “olan” ve “olmayan” tanımlamaları yapılıyorsa, mevcut toplumsal yapı kadını da, kadın “olan” ve “olmayan” olarak kategorilere ayırmaktadır.

Birey kadın ve erkek çerçevesinde tanımlandıktan sonra kadınlıklar ve erkeklikler de sınıflanır. Connell (1998: 245) cinsiyete dayalı iktidarı “hegemonik erkeklik” ve “ön plana çıkarılmış kadınlık” kavramlarına dayanarak anlatır. Hegemonik erkeklik, kadınlar ve erkekler üzerinde hâkimiyete sahip ve toplumsal cinsiyet rejiminde ayrıcalıklı bir yer edinmiş olan azınlığı temsil etmektedir. Bu ideal-tipik özellik, kadınlara ek olarak diğer erkekler üzerinde de tahakküm gücünü temsil etmektedir. Bu yönüyle hegemonik erkeklik toplum içerisinde güçlü bir konuma sahip olan erkeği işaret etmektedir. Ön plana çıkarılmış kadınlık ise, kadının, erkeğin güdümünde ve erkeğin çıkarlarına hizmet edecek şekilde tâbi kılınmış olduğuna gönderme yapar.

Connell (1998: 245-246) hegemonik erkeklik tanımına ek olarak, “işbirlikçi”, “marjinal” ve “tâbi kılınmış” erkekliklerden bahseder. İşbirlikçi erkek, kadının sömürüsüne doğrudan katılmadığı halde, erkekliğin nimetlerinden faydalanan tiplere karşılık gelmektedir. Madun erkeklik ise, ırk, etnik köken veya sınıf pozisyonları nedeniyle, ataerkil iktidardan pay alamayanlardır. Örneğin, azınlıklara mensup erkekler ve sınıf-altı konumdakiler madunluk kümesindedir. Marjinal erkeklik ise, mevcut heteroseksüel cinsiyet rejiminin dışında kalıp farklı cinsel yönelimlere sahip olanları kapsamaktadır ve bu, en dezavantajlı durumdaki erkeklik tipleresidir.

Connell (1998: 246) kadınlığı, erkeklerde olduğu kadar çeşitlenmiş ve ayrıntıya sahip kategorilere başvurmada “öne çıkarılmış kadınlık” ve “direnen dişilik” kavramları aracılığıyla irdellemektedir. İlk tiplene kadınlığın küresel düzeyde erkeğe ve erkeklığe tâbi kılınmasıdır. Kadın, boyun eğme ve erkeğin çıkar ve arzularına hizmet temelinde kurgulanmıştır (a.g.e., s. 248). İkincisi ise, bilinç ögesinin devreye girdiği direniş stratejilerini kullanan öznellik durumuyla ilgilidir. Toplumsal cinsiyet rejiminin birer kurucu parçası olan bu kavramlar, mevcut toplumsal cinsiyet düzenindeki değişimin temel dinamiklerini anlamayı kolaylaştırmaktadır.

Kullanmakta olduğumuz kadın ve erkek sözcükleri mevcut patriarkal yapıya göndermeyle düzenlenmiştir. Toplumsal cinsiyet gruplarını tanımlamak için kullanılan kavramlar, aslında bu grupların sınırlarını çizmekte ve görünürlüğünü engellemekte ya da görülmesi istenen kadarını göstermektedir. Bu bağlamda dil iktidarın kullandığı bir araçtır (Sözen, 2014: 61). Dolayısıyla varolan toplumsal cinsiyet düzeni (Connell, 1998: 52) her ne kadar kadınlık ve erkeklik ayrımını, biyolojik etkenleri işaret ederek kullansa da, sözlükteki açıklamalar daha çok kültürel ve dolayısıyla toplumsal bir kavramı çağrıştıracak şekilde düzenlemiştir.

Bu çerçevede, Türkçe’deki mevcut duruma göz attığımızda iktidarın toplumsal cinsiyet konusunda denetleyici gücünü görmek mümkündür. Türk Dil Kurumu (TDK, 2017) erkek sözcüğünü, “insan, hayvan ve bitkilerin dişiyi dölleyecek cinsten olanı” şeklinde tanımlıyor. Kadın sözcüğü ise erkekte olduğundan farklı şekilde biyolojik özelliğinden koparılıyor (a.g.e.): “Erişkin diş insan,” “ev yönetimi konusunda becerisi olan” ve “hizmetçi” gibi tanımlamalarla ifade ediliyor. Oysa mevcut patriarkal yapı

kadının ikincilliğini kurarken biyolojik özellikleri kullanır (Connell, 1998). Her ne kadar erkek için biyolojik açıklama yapılmış olsa da erkeğin diğer anlamlarının, kadın tanımlamalarında olduğu gibi, toplumsal kabuller temelinde kurulmuş olduğu görülüyor. Sözgelimi erkeğin TDK'daki diğer anlamları arasında, “mert,” “yiğit,” “korkusuz” ve “sözünün eri” gibi kelimeler karşımıza çıkıyor. Sözlükteki bu durum, cinsiyetin iktidarla ve iktidarın kurumlarıyla nasıl şekillendirildiğini gösteriyor (Whitehead, 2007: 372, akt., Kepekçi, 2012: 61-62).

Kullanılan eril dil yalnızca Türkiye ve Türkçe'ye has bir özellik değildir. Toplumsal cinsiyet algısı ve buna dayalı oluşan basmakalıp kabuller hayatın hemen hemen alanına nüfuz etmiş durumda. Sözgelimi, uluslararası ölçekte çeviri hizmeti veren Google'da bunun yansımalarını görebiliyoruz. Çeviri motorunun Türkçe kısmına “o bir bebek bakıcısı” yazdığımızda karşımıza “she is a babysitter” (Google Çeviri, 2017a) cümlesi çıkıyor. Türkçe olarak girmiş olduğumuz cümlede herhangi bir cinsiyeti işaret eden bir özne kullanmamamıza rağmen karşımıza kadınları tanımlamak için kullanılan “she” öznesi çıkmaktadır. Yine aynı şekilde “o bir doktor” yazdığımızda ise karşımıza “he is a doctor” (Google Çeviri, 2017b) cümlesi çıkmaktadır. Türkçe cümlede yine herhangi bir cinsiyeti niteleyen bir özne kullanmadığımız halde karşımıza erkekler için kullanılan “he” öznesi çıkmaktadır. Bu çeviriyi kendiliğinden yapan bir çeviri programı olsa da, program dilini toplumsal cinsiyet kimliği mevcut düzene göre şekillenmiş bireylerin düzenlediği anlaşılıyor. Bu cinsiyetçi şekillenmenin toplumsal cinsiyet duyarlılığı olmayan Türklerden mi yoksa ana dili İngilizce olanlardan mı kaynaklandığı belli olmamakla birlikte, sorunun dille ilgili boyutunda da evrensel nitelikleri dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin 70'lerde vermiş olduğu dış göç şuan kendisine yönelen sığınmacı akınıyla paralellikler gösteriyor. Öncelikle Almanya'ya göç eden Türkiye vatandaşlarının aile yapısındaki değişimler çalışmada yer alan sığınmacı aileler de yaşamıştır. Geniş ailelerin yerini çekirdek aileler almıştır. Bu değişim toplumsal cinsiyet için son derece önemli bir noktadır. Çünkü çekirdek aile mevcut Patriarkal yapıdan bir sapmadır. Geniş ailedeki büyük erkeğin otoritesi kayboluyor ve genç erkek söz sahibi oluyor. Göç olgusu bütün aile bireylerini etkilese de erkek lehine gelişmiştir. Kadın tarafında da kısmi özgürlüklerin kapısını aralamıştır. Göç olgusu ailenin parçalanmasına zemin hazırlamaktadır. 70'lerdeki iş göçlerinde bunun iki nedeni vardı (Unat, 2006: 172-175):

- Devlet politikası (kısıtlayıcı aile birleşmesi).
- Bireysel tercihler (daha fazla tasarruf yapma isteği).

Burada ise aile birleşmesine yönelik açıkça bir uygulama devlet tarafından yapılmıyor. Ancak kimi örneklerde evli olan çocukların farklı şehirlere dağıtıldığı görüldü. Bireysel tercihlere baktığımızda ise ortada bir savaş durumu var ve geride kalma isteği yok. 70'lerde Almanya'nın uyguladığı göç yasalarına baktığımızda kadının (aile birleştirmelerde) ülkeye girişinden itibaren kadının eğitime tabi tutulduğu görülüyor. Kadın tarafından bir takım konuların erkeğe öğretilmesi isteniyor. Ayrıca kadın evin geçimini sağlayanken erkek pasif konumdadır. Buna karşı olarak kimi Türk işçiler kadınların yurt dışına gitmelerini yasaklamalarını istiyorlardı (hükümet ve temsilciliklerden). Bu durum bireyselmış gibi dursa da erkek iktidarının zarar görmesine karşı yapılan bir eylemdir (Unat, 2006).

III. YÖNTEM

Bu araştırma, Karaman'daki sığınmacılar açısından, yoksunluğun ve yabancı olmanın getirdiği yaşam pratiğinin toplumsal cinsiyet gruplarına nasıl yansıdığını ana hatlarıyla anlamaya yönelik keşif amaçlı bir çalışmadır.

Toplumsal ilişkilerin ve süreçlerin akışını anlamaya çalışmak için alan araştırması etkin bir yoldur. Özellikle gözlem ve görüşmeler yaparak tekil durumlar arasında kurulan bağlantılar ve bunlar aracılığıyla tekrarlanan etkileşimlerin açığa çıkarılması mümkün olur. Harmanşah ve Nahya (2016: 29-30), alan araştırmasının öncesinde ve sonrasında yaşananları, “deneyimi içeren bir tür katılım” olarak nitelendirmektedirler. Türkiye’de bu tür katılımın yoğun olduğu nitel çalışmalar artıyor; ben de bu çalışmada nitel yöntemlerden yararlanacağım. Nitel araştırma (Neuman, 2014), bireyin “değerler sistemini” ve “günlük rutinlerini” çalışmaya katarak, her tür yapıp-etmesinin analizidir.

3.1. Varsayımlar ve Kısıtlar

Bu araştırma, dört teorik kabule dayanmaktadır. Birincisi, küreselleşme göçün miktarı ve niteliğini etkiler. İkincisi, yerinden edilmişlik ile kimisi eski, kimisi yeni yoksulluk ve/veya yoksunluk durumlarının getirdiği zorluklar sığınmacıların pratiklerini şekillendirir. Üçüncüsü, toplumsal cinsiyet düzeni ve rejimleri, göç edilen yerdeki yaşantıları etkiler. Bu kapsamda, Türkiye’de sosyal politikalar çerçevesinde sığınmacılara dağıtılan yardımların erkeğe güvenmeyerek kadınlar üzerinden aktarması, kadınların kamusal alana girmesini ve toplumsal cinsiyet düzeninde yeniden inşayı tetikleyebilir. Ancak böyle bir yeniden inşa söz konusuysa bu, bir erkeklik krizine de yol açabilir ve yeniden inşanın içeriğini etkiler. Dördüncüsü, yaşanan somut mekândaki (Karaman’daki)

yerleşiklerin sığınmacıları kabul etme biçimleri ve düzeyleri sığınmacılarla ilişkileri şekillendirir.

Neuman (2014: 276-277) güvenilirlikten bahsederken “tutarlılık” ve “sağlamlık” kavramlarına başvurur; geçerlilik ise, “doğruluk” ile ilişkilidir. Geçerlilik ölçümün kuramsal beklentilerle ne derece uyumlu olduğuyula ve kavramsal tanımlamanın tüm öğelerinin, ölçümde temsil edilip edilmediğiyle ilgilidir. Güvenirlik ise, geçerlik için zorunlu fakat yetersiz bir koşuldur. Bir ölçüm her seferinde aynı sonucu verebilir ama ölçtüğü şey yapının tanımıyla eşleşmeyebilir; böylece ortaya geçerlilik sorunu çıkar (age., ss. 288-289). Punch (2005: 96-99) da güvenirlik ne kadar yüksekse temsilde hatanın o ölçüde küçük olacağını kaydeder. Neuman (2014: 288) niteliksel çalışmalarda güvenirlilikten çok geçerliliği önemser, çünkü güvenilir olma geçerlilik için yeterli değildir. Aksine geçerlilik güvenirliliği de sağlar.

Yapmış olduğum çalışmayı geçerlilik ve güvenirlik kaygıları açısından değerlendirdiğimde, üç potansiyel risk üzerinde durmuştum. Birincisi, sığınmacılarla aramızdaki dil sorunu iletişim kurmayı zorlaştırmıştı. Yaptığım ön görüşmeler, sığınmacıların çoğunun Farsça, Arapça ve İngilizce konuştuğuna işaret ediyordu. Bu sebeplerden dolayı tercüman kullanma zorunluluğum doğdu. Tercümenin de kendi içerisinde yarattığı bir takım riskler bulunuyordu; ilk risk, katılımcılarla doğrudan ilişki kuramayacak olmamdı. Bu durum bir veri kaybına yol açacaktı, ama bu konuda çalışmamın başka yolu yoktu. Bu durumun yarattığı riski sınırlayabilmek için katılımcıları evlerinde birden fazla kez ziyaret ettim. Tercümenin yarattığı ikinci risk ise, farklı dilleri konuşan katılımcılar olacağı için birden fazla tercümana ihtiyaç duymamdı. Bu riskin

güvenirlige ve dolayısıyla geçerliliğe etkisini sınırlamak için her iki tercümana sığınmacılar hakkında ve alan çalışmasıyla ilgili temel bilgileri verdim.

Ancak tercüman kullanımı başta belirlediğim yapıda gelişmedi. Çalışmayı tercümanlara yeterince anlatamadım bundan dolayı konu hakkında gerekli hassasiyeti onlara kazandıramadım. Görüşme yaptığımız 21 hanenin beşi dışında her hanede en az bir kişi Türkçe biliyordu. Bundan dolayı tercüman genellikle görüştüğümüz hanedeki birey oluyordu. Tercümanlar Türkçe'ye tam hakim olamadıklarından kimi yanlış anlaşılmalara oluyordu ve bazı soruları tekrarlamak durumunda kalıyorduk. Sözelimi, bir katılımcının göç etmeden önce mültecilere nasıl baktığını sorduğumda, “ben hangi tarafın haklı olduğunu bilmiyorum, bundan dolayı yardım etmedim” dedi. Burada ülkesindeki cihatçılara yardım edip etmediğini sorduğumu sanmıştı. Bunun üzerine soruyu daha anlaşılır bir şekilde sokmak için değiştirdim. Buna benzer çokça örnek mevcut çalışmada.

Geçerlilikle ilgili ikinci risk, sığınmacıların sürekli tetikte olmalarının sağlıklı veriler elde etmeyi zorlaştırmasıydı. Buna ek olarak; maddi beklenti, onaylanma isteği ve aramızdaki, kısmen eşitsizlik yansıtan ilişki de katılımcıların cevaplarının kurmaca unsurlar barındırabileceğini akla getiriyordu.

Özellikle katılımcı ve görüşmeci arasındaki kısmen eşitsiz ilişki çalışmanın geçerliliği açısından risk oluşturabilirdi. Örneğin, katılımcıların çoğu benden yaşça büyük olmasına rağmen bana “abi” diye hitap ediyordu. Ayrıca beni, diğer araştırmacı arkadaşımı ve tercümanı evin iyi ve yüksek yerlerine oturturken kendileri yerde oturuyorlardı. Ancak katılımcıların davranışları ve bize karşı kullandıkları dil misafirperverlikten biraz daha fazla hürmet içeriyordu. Sözelimi bizim gibi koltuğa oturan bir kadın katılımcıyla sohbet

ederken kocası görüşmenin ortasında içeriye girdi. Bunun üzerine kadın tekrar mindere oturdu. Erdoğan (2007) da yapılan görüşmelerde tahakküm ilişkisinin kurulmasının kaçınılmaz olduğundan bahsetmektedir.

Bu araştırmada bu sorunun tam olarak üstesinden geldiğimi söyleyemem ama bunun için birkaç önlem aldım. Öncelikle çalışmanın asıl amacını belirttim. İletişimde samimiyeti yakalayabilmek adına onların da sıkça kullandığı “abi, abla” gibi hitapları kullanmaya gayret gösterdim. Yiyemeyecek durumda olsam dahi ikramlarını geri çevirmedim. Sokakta veya bir kurumda gördüğümde yanlarına gidip selam vermeyi ihmal etmedim. Bunların sığınmacılarla aramızda samimi bir bağ oluşturmada faydalı olduğu kanısındayım. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarıyla iletişime geçerek, saptadığım önemli gereksinimleri için katılımcılara destekte bulunmaya çalıştım. Bunu ön görüşme dönemlerinde yapmaya başladım. Bununla ilgili postkolonyal tartışmalar yardımın masum olmadığı yönündedir; tahakküm aracı olarak kullanılabilir (Loomba, 2000: 52). Bu durum istem dışı da gerçekleşebilir. Yapılan yardımlar öyle amaçlanmasa dahi bir madun ve tahakküm eden ilişkisi yaratabilmektedir. Ancak yukarıda da belirttiğim önlemlerle bu durumu ortadan kaldırmaya çalıştım. Zaten aynı hanelere tekrarlanan ziyaretlerim sayesinde, iletişimim güçlendi. Oluşturmaya başladığım güven hissiyle, çalışmam hakkında daha samimi şekilde konuşmaya başladık. Bu çabalarımın araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini arttırdığı kanısındayım.

Geçerlilikle ilgili üçüncü risk, örneklemin kaynak kişiler aracılığıyla seçilmiş olmasından kaynaklanıyordu. Şöyle ki (Neuman, 2014: 99-100), örneklerin benzeşmesi halinde, Karaman’daki sığınmacıların temsilinde sorun belirebilirdi. Benzeşme

(homojenite) sorununu aşmak için kaynak kişilerle oluşturduğum kanalları, olabildiğince çoğaltmaya çalıştım. Ayrıca sığınmacıların uyrukları, yaş, eğitim ve cinsiyet gibi özelliklerine de dikkat ederek, birbirine benzeyen bireylerden veri toplama riskini sınırlandırmaya çalıştım. Bu stratejinin başarısını örneklem bölümünde ve bulgulardaki katılımcıların temel özellikler kısmında görmek mümkündür.

3.2. Problem ve Beklentiler

Savaş veya doğal afet gibi hayatın doğal akışını önemli ölçüde bozan olaylara bağlı olarak gerçekleşen yerinden edilmişlik, bu olayların mağdurlarında derin etkiler yaratır. Ortaya çıkan sorunların başında, kaybettiklerinin verdiği yıkım, yoksulluk ve yeni mekâna uyum gelmektedir. Bireyler tüm bu sorunlarla başa çıkabilmek için hayatta kalma pratikleri geliştirmektedir.

Ben bu çalışmada yerinden edilmişlik ve yoksulluğun toplumsal cinsiyet gruplarının pratiklerinde değişimlere neden olup olmadığını, varsa ne gibi değişimlerin meydana geldiğini görmeye çalıştım. Bu çalışmada çeşitli coğrafyalardan Karaman’a göç etmek zorunda kalan sığınmacıların, özellikle de erkeklerin yaşam pratiklerindeki dönüşümlerin izini sürdüm. Hayatın hemen hemen her noktasına sirayet eden “toplumsal cinsiyet pratikleri” ve “erkeklik” konuları bu çalışmanın problematiğini oluşturuyor.

Toplumsal cinsiyet yapılarındaki değişimin izini sürerken 1980’lere kadar yapıldığı gibi sadece kadınlar özelinde değil, Connell (1998) ve Butler’ın (1998) izinden giderek erkeklerin de dâhil olduğu bir toplumsal cinsiyet çalışması tasarladım. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde evin geçimini sağlayamayan erkek ile ev işleriyle görevlendirilen kadın arasındaki çatışma üzerinden iktidar ilişkilerini mercek altına aldım.

Sığınmacıların erkeklik ve kadınlık kimlikleri ile ilişkileri, “yoksulluk” ve “yabancılık” koşulları altında yeniden üretim olarak mı, yoksa yeniden inşa olarak mı nitelenmeye daha uygun? Yeniden insanın olumlu veya olumsuz sonuçlar doğuracağını çalışmanın sonunda göreceğiz. Karaman’ın kültürel yapısı ve günlük hayatın pratikleri, sığınmacıların evlerinin içindeki toplumsal cinsiyet rejimini (Connell, 1998) keskinleştirip derinleştirebilir. Benzer şekilde olağan erkeklik krizi içinde hiyerarşik özellikler yapı-bozumuna da uğrayabilir. Bu noktada özellikle bahsedilen değişim gençlerde daha fazla ve hızlı yaşanabilir.

Bu çerçevede araştırmanın özgül beklentilerini şöyle sıralayabilirim: Erkeğin eve ekmek getirememesi bir iktidar krizine yol açabilir. Bu kriz ortamında ve sosyal yardımların kadınlar üzerinden yapılması, kadınların ev içerisinde söz hakkı ve kamusal alandaki görünürlüklerini arttırabilir. Bu da bahsettiğim çatışmanın yaşanmasına neden olabilir.

Sığınmacıların eğitim durumları aile içerisindeki iktidarın yapısını değiştirir. Ayrıca çekirdek aile yapısı geleneksel hegemonik erkek yapısının etkisinin azalmasına katkıda bulunabilir. Eğitim ve ailenin yapısı gibi değişkenlerin aile içerisindeki toplumsal cinsiyet temelli hiyerarşiyi etkileyebileceğini düşünüyorum.

Dini faktörden dolayı sığınmacılar açıkça ötekileştirilmemektedir. Ancak alt gelir gruplarındaki yerleşik halkla sosyal yardımların paylaşımı noktasında sorun yaşanabileceği gibi, orta ve üst gelir grubundakilerle kamusal alanların kullanımı konusunda gerilimler gözlemlenebilir.

3.3. Örneklem Seçimi

Çalışmanın örneklemini, olanaklar dâhilinde, teorik, kartopu ve amaca yönelik teknikleri birleştirerek oluşturdum (Kümbetoğlu, 2005: 100). Bu araştırmada örneklemini, olasılığa dayalı olarak seçmememin ilk nedeni, evreni oluşturan Karaman'daki sığınmacıların tam listesi ve ikamet adreslerine ulaşamamamdı. Ama asıl önemlisi, araştırmanın bir nitel çalışma olmasından dolayı olasılığa dayalı örneklem seçiminin gereksiz olmasıydı. Bundan dolayı kaynak kişiler yardımıyla katılımcılara ulaşp, ardından o kişilerin etkileşimde olduğu başka sığınmacılara ulaştım. Bunu yaparken, hem beni farklı katılımcılara ulaştırabilecek kaynak kişiler buldum, hem de hane özelliklerini farklılaştıracak kaynak ülke, geliş yılı, cinsiyet, yaş ve iş gibi noktalara dikkat ettim.

Nitel çalışmalarda örneklemin büyüklüğü konusunda sabit bir kural yoktur. Örneklem evreni temsil gücünü arttırmak için en az 30 görüşme yapılması gerektiğini belirtenlerin (Nastasi akt. Başkale, 2016) yanı sıra, belli bir sayının anlamsız olduğunu ve teorik örnekleme için verilerin doyum noktasına gelmesine bakılmasını önerenler de vardır (Kümbetoğlu, 2005). Bu çerçevede ben, örneklemin temsil gücünü arttırmak için 30 görüşmeyi hedefliyordum. Ancak veriler sorgulamaları bakımından yeterince doygunluğa ulaşırsa, daha az görüşmeyle de yetinebileceğimi öngörüyordum. Bu doğrultuda, 21 hanede görüşme yaparak veri toplama sürecini bitirdim. Bu hanelere bir yıl boyunca tekrarlanan ziyaretler gerçekleştirdim. Elde ettiğim kimi özellikler (örneğin; yaş, cinsiyet, meslek) bireysel düzeyde ölçüme uygundu; bu değişkenler için 21 hanedeki kadın, erkek ve çocuklardan oluşan 122 kişinin verilerini topladım. Çalışmadaki 122 kişi

araştırmanın doğrudan katılımcısı değildi, ama onlar hakkında veriye ulaşmışım. Bu konulara bir sonraki alt başlıkta ayrıntılarıyla değindim.

Burada vurgulamak istediğim son nokta, araştırmanın temel analiz birimi hane olmasına rağmen, aşağıda belirttiğim üzere, sığınmacıların kentteki durumunu hanedeki durumlarıyla ilişkilendirdiğim için sığınmacılara yardım eden sivil toplum kuruluşlarının aktif elemanlarıyla da defalarca görüştüm, yaptıkları çalışmaları izledim ve o çalışmalara ufak da olsa katıldım. Ayrıca vakıf ve derneklerin işleyişini gözlemlemek ve temsilcileriyle sohbet etmek için bu kuruluşları ziyaret ettim. Bunların yanı sıra, görüştüğüm şahısların iş yerlerinden bazılarına da gittim. Örneğin, Afgan bir sığınmacının işlettiği küçük bir marketi ziyaret ettim. Burada her markette bulunamayacak yiyecekler bulunuyordu (örneğin, kendi kullandıkları çay, soya ezmesi, farklı makarna ve soslar gibi).

Sonuç olarak, yaptığım derinlemesine görüşme sayısı az görünse de, bir yıl boyunca konuyla ilgili çevrelerde aktif olarak yer almam, görüşme ve gözlem yapmam, birden fazla kez ziyaret ettiğim 21 ailenin genelde yaşam ortamlarına ve aile bireylerine, özelde ise erkeklerine ilişkin ayrıntılı kayıt tutmam, çalışmanın temsil gücünü arttırmaktadır.

3.4. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Tekniği

Karaman'daki sığınmacılar çalışmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, nereden geldiği, mesleği, eğitim durumu ve kentle olan etkileşimi gibi değişkenler araştırmayı yönlendirmiştir. Ancak temel değişken sığınmacı ailelerin toplumsal cinsiyet temelindeki yaşam pratikleridir. Asıl ilgi alanım ilişkilerde ve

bunları da çerçeveleyen hane içindeki rejimde bir değişme gerçekleşip gerçekleşmediğini sorgulamak olduğundan, bireysel durumları dikkate almakla birlikte, haneye odaklandım.

Veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme ve yarı yapılandırılmış katılımsız gözlem kullandım (Neuman, 2014). Anlatıya dayanarak yapılan derinlemesine görüşme, katılımcıları olabildiğince özgür bırakarak yaşam hikâyeleri üzerinden çıkarımlar yapmamı sağladı. Görüşmelerden önce hazırladığım kontrol listesi (bkz. EK 1) sığınmacılık, yersizlik, yurtsuzluk, yoksulluk ve toplumsal cinsiyet odaklı bir sohbet sürdürmeyi kolaylaştırdı.

Görüşmelerle katılımcıların hayat hikâyelerini öğrenirken, gözlemlerle yaşam alanları ve günlük ilişkilerini betimleyecek verileri derledim. Görüşmelerde katılımcıların söyledikleri ve söylemediklerini, gözlemler aracılığıyla da yaptıkları ve yapmadıklarını veriler halinde kodlayarak, Karaman'daki sığınmacıların toplumsal cinsiyet rejimleri ve bunları görünür kılan pratikleri hakkında analiz yapmaya çalıştım.

Bu tür bir araştırmada katılımcıların yaşam alanlarının gözlemlenmesi önemliydi: Günlük hayatın rutinleri, yani bireyin pratikleri, birey hakkında ve bireyi şekillendiren yapılarla ilgili ipuçları sundu (Garfinkel, 2014: 28). Gözlemin en önemli sorunu, araştırmacıya ortam üzerinde tam bir kontrol gücü vermemesidir, çünkü dış etmenlerin etkisinin kontrol altına alınması güçtür (Neuman, 2014). Ancak ben gözlemi destekleyici bir araç olarak kullandım. Bu amaçla, belli temalara odaklanan bir kontrol listesi (bkz. EK 2) hazırladım. Böylece katılımcının yaşam hikâyesiyle, bu hikâyenin büyük bir kısmının geçtiği mekândaki gözlemlerden edindiğim verileri birlikte değerlendirdim. Çalışmanın temsil gücünü arttırmak amacıyla 21 aileyle ilgili gözlem notları kullandım. Son olarak

katılımcıların temel özelliklerini olduğu bir anket (bkz. EK 3) hazırladım. Burada katılımcıların ve aile bireylerinin yaş, cinsiyet, meslek gibi özellikleri yer alıyor.

Görüşmenin kontrol listesi bana “sondaj” yapmamda veya cevaba bağlı olarak başka sorular sormama yol gösterdi. Kontrol listesinde; göç kararı, yaşananlara tepkiler, yaşantılardaki değişim ve zorluklar gibi konular bulunmaktadır. Göç kararı sürecinde neler yaşandığı ve hangi süreçlerden geçildiği soruldu. Yeni yaşam alanlarının pratikleri üzerindeki etkileri ve yeni yaşam biçimine uyum konusunda ne gibi zorlukların yaşandığı önemlidir. Sığınmacıların Karaman’daki yeni yaşam pratiklerinin toplumsal cinsiyet hiyerarşisindeki tezahürünün izini sürmek için bu temaları kullandım. Ayrıca görüşmelerin yapıldığı alanları ele alarak, pratiklerin sergilendiği alanlarda sığınmacıları gözlemlenerek söylem ve pratikleri arasındaki ilişkileri sorguladım. Son olarak görüştüğüm ailelerden altı erkek katılımcıyla derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşme yaptım. Derinlemesine görüşmelerde ses kaydı tutarak veri kaybını aşağı seviyelere indirmeyi amaçladım. Bir katılımcı ses kaydına izin veremeyeceğini söylediği için ben ve iki gözlemci not tutarak görüşmeyi tamamladık.

Sığınmacılarla yaptığım ön görüşmelerde erkek olmamın veri toplama sürecinde zorluklar doğuracağını fark etmiştim. Örneğin, evde erkek olmayınca içeri girip konuşma fırsatı bulamamıştım. Bundan dolayı bir kadınla birlikte görüşme yapmam gerektiği sonucuna vardım. Böylece, görüşmeleri Karaman’daki sığınmacılar üzerine çalışma yürüten bir sınıf arkadaşımınla birlikte görüşme yapmaya başladık.

Görüşmelere gitmeden önce mutlaka bağlantı kuracak birilerini buluyorduk. Bunlar yardım kuruluşları veya daha önceden tanışmış olduğumuz sığınmacılar oluyordu. Kapıyı

çaldığımızda doğrudan açanlar da olduğu gibi her defasında ismiyle çağrılmadan kapıyı açmayan katılımcılar da vardı. Bizleri içeriye çağırıp oturmamız konusunda ısrar ediyordu. İçeriye girerken istisnasız bir şekilde her karşılamada erkekler ve kadınlar kendi aralarında “dokunarak” selamlaşıyordu. Kadınlar erkek görüşmeciyi, erkekler de kadın görüşmeciyi “uzaktan” selamlıyordu. Bunun yanında farklı selamlaşma şekillerine de rastladık. Ayrıca görüşme sayısı arttıkça katılımcıların karşılama ve selamlama şekilleri biraz daha samimi olmaya başladı. Örneğin, ilk görüşmede bizleri tereddütle eve davet eden katılımcı ikinci ziyaretimizde samimi bir karşılama yaptı. Üçüncü ziyaretimizde de kız kardeşleri de oturma odasına geldi. Ancak bazı kadın katılımcılar benimle konuşmamaya özen gösteriyorlardı; konuşmalar dahi, konuşurken yere bakıyorlardı. Benzer olayı kadın görüşmeci ile erkek katılımcılar arasındaki iletişimde de gözlemledim.

3.5. Analiz

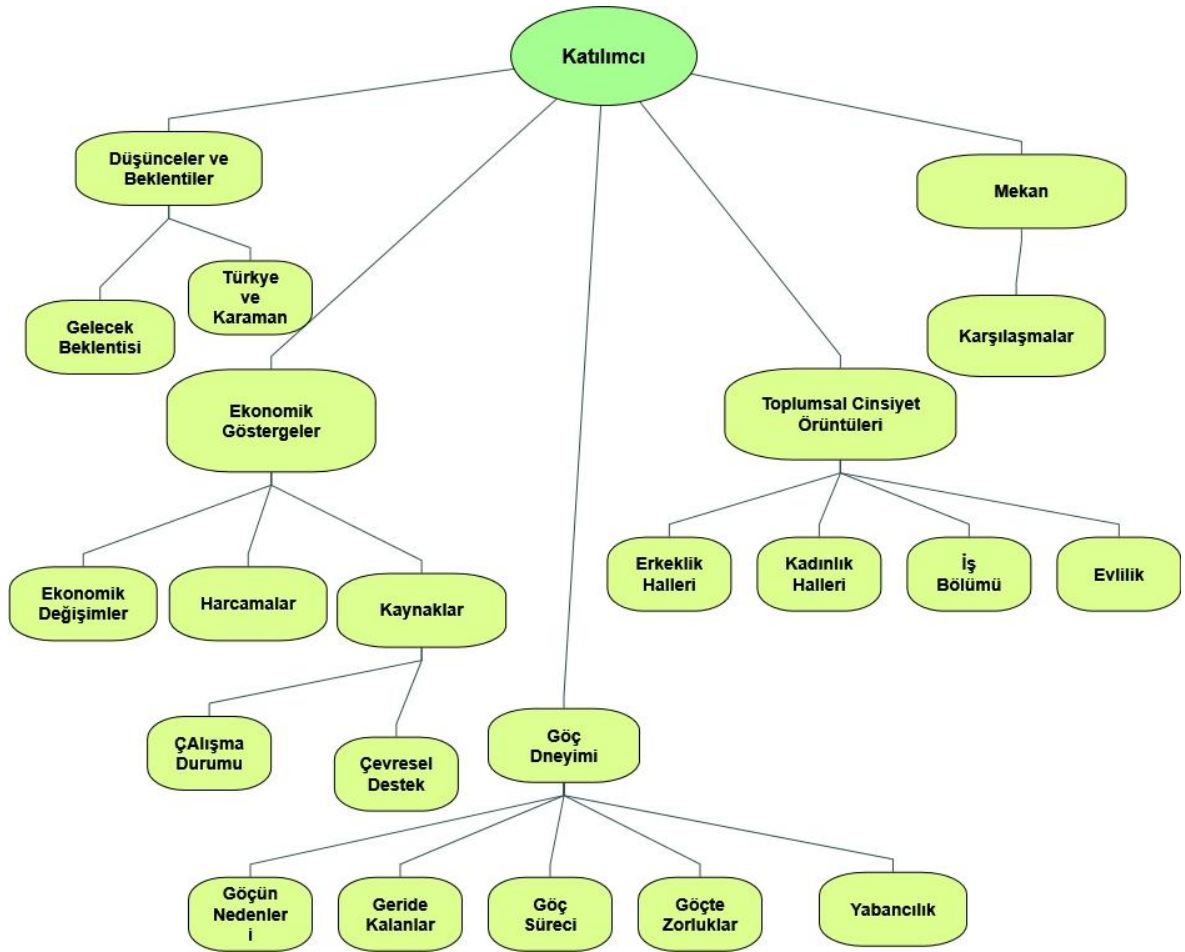
Nitel çalışmalarda temel bilimlerde olduğu gibi sınırları belli ve yaygın bir analiz yönteminin olmamasını pozitivist yaklaşımı benimseyenler eleştirir (Neuman, 2014). Daha belirgin şekilde söylemek gerekirse, nitel araştırmada analiz yöntemleri büyük ölçüde araştırmacının bakış açısına göre şekillenir. Ancak bu durum, nitel çalışmaların sistematığı olmayan bir analiz birimi ve yöntemi olduğu anlamına gelmez. Örneğin, Creswell (2016: 180) üç nitel analiz stratejisinden bahseder. Bunlardan ilki, Medison’un eleştirel etnografi temelli analizdir; ikincisi, Huberman ve Milles’in sistematik durum analizidir ve üçüncüsü, Wocatt’ın etnografi ve durum çalışması analizlerinde izlediği daha geleneksel bir stratejidir. Her üç yaklaşım da aslında büyük oranda benzerlik göstermektedir, fakat odak noktaları farklıdır. Ben bu çalışmada, her üç yaklaşımın sentezi olan “analitik stratejiyi”

takip edeceğim. Analitik strateji, verilerin standart bir forma göre değil, isteğe bağlı olarak oluşturulmasına dayanır; veriler ana basamaklar halinde kodlanır, kodlar belli temalara ayrılır, tablo ve çizelgelerle karşılaştırılır ve yorumlanır (a.g.e., s. 181). Bu noktada Creswell'in (2016: 180-181) vurguladığı birkaç ayrıntı önemlidir: Veri analizi için öncelikle verilerin tasnifi yapılmalıdır. Daha sonra düzenlenmiş ham veriler kodlanarak çalışmanın araştırma sorusuna uygun bir şekilde temalara ayrılarak analizi yapılır. Verilerin anlamsal bir bütün oluşturabilmesi için ise, kavramsal çerçevede oluşturulan kavram veya kuramlarla deneyimlenen durum analiz edilir.

Analiz için verileri, katılımcıların temel özellikleri, yerinden edilmişlik, yoksulluk, yoksunluk, öteki olma ve toplumsal cinsiyet temalarına ayırdım. Bu temaları, kavramsal çerçevede sunduğum kavramlara göre ayrıntılandırımdım. Bulguları sıklıkla, katılımcıların yaşam pratiklerini yansıtan kendi ifadelerine başvurarak sundum ve bulguların yorumunu kavramsal çerçeve ışığında yaptım. Katılımcıların tamamına yakını Türkçe'ye yeterince hakim olamadıklarından ve bazen de tercüman kullandığımdan dolayı cümleler bozuktı. Deşifre ve analiz sırasında muğlaklıkları gidermek ve cümlelerin akıcılığını sağlamak adına bazı müdahalelerde bulundum. Bu müdahaleler (özne-yüklem uyumsuzluğu, anlatım bozukluğu gibi) katılımcıların söylediklerinin anlaşılabilirliğinin arttırılmasına yönelik oldu. Bir yıldan fazla bir süredir ziyaret etmiş olduğum bireylerin söylemek istediklerini dil engeline takılmadan okuyucuya iletebilmeyi amaçladım. Bundan dolayı bulguların sunuşunda katılımcıların sesine özel bir önem vererek görüşmelerden çok sayıda alıntıya yer verdim.

Asıl analiz birimi olarak haneyi ele aldım. Ancak bireysel düzeyde ölçüme uygun değişkenlerde birey düzeyinde analiz yaptım (örneğin hanelerdeki bireylerin yaş veya meslek dağılımları). Bunların yanı sıra, hanelerin yaşamını daha geçerli şekilde anlamlandırabilmek için kentteki yaşamlarıyla da ilgilendim.

Tablo 1: NVivo kullanılırken oluşturulan kategoriler

Analiz bölümünü hazırlarken NVivo programından yararlandım. NVivo programıyla toplamış olduğum verileri tema ve kategorilere ayırarak sınıflandırdım. Ayrıca program sayesinde girmiş olduğum verilere istediğim anda ulaşabildiğim için karşılaştırmalarda zorluk çekmedim. Bunlardan dolayı veri analizine daha fazla vakit

ayırabildim. Son olarak güvenirlilik ve geçerlilik konularında da temelleri olan rapor ve tablolarla analizi zenginleştirme fırsatı buldum.

IV. BULGULAR

Bu bölümde, Karaman'daki sığınmacılarla görüşme ve gözlemler metod ve kavramsal çerçeve ışığında analiz etmeye çalıştım. Göçün toplumsal cinsiyet, ekonomi ve toplumsal hayat üzerinde değişiklikler meydana getirip getirmediği, getirdiyse ne gibi değişikliklere neden olduğu konularını irdeledim. Ayrıca metod kısmında yer alan araştırma soruları ve beklentileri sınavarak gerçeklikle uyumunu değerlendirdim. Tüm bunlar ışığında, Karaman'daki sığınmacılık olgusuna bir görünürlük kazandırmayı denedim. Umuyorum ki bu görüntü okuyucuya Karaman'daki sığınmacılık hakkında bir pencere açmış olur.

4.1. Katılımcıların Temel Özellikleri

Öncelikle bu araştırmanın katılımcılarının temel özelliklerini sunmak istiyorum. Çalışmanın yürütüldüğü 21 haneden 17'si anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelerden oluşurken, dört hane evlenmiş çocukları ve onların çocuklarını da içeren geniş aile özelliği taşıyor. Katılımcıların bir bölümü çekirdek aile üyeleriyle birlikte Türkiye'ye gelirken, geniş ailenin üyelerini geride bırakmak zorunda kalmış. Üç ailenin üyeleri ise Türkiye'ye birlikte gelmedikleri için farklı illere yönlendirilerek parçalanmış. Savaştan kaçıp ülkemize sığınanların bir kısmı yetkililer tarafından farklı şehirlere yönlendirildikleri için ayrıldıklarını belirttiler. Bunların yanı sıra, kendi istekleriyle Karaman'da farklı evlere bölünmüş ailelerle de karşılaştık.

Ailelerin parçalanmasında en önemli nedeni, savaş sürerken ani ve hızlı karar alınması oluşturuyor. Ama ülkeyi terk etme fikrine aile bireyleri aynı sıcaklıkta bakmıyor. Bir kısmı savaşın biteceğini veya bulundukları yere sığramayacağını düşündüğü için göç

kararını savaşın başında verirken kimisi de sonradan veriyor. Katılımcılardan biri iki kızını ve kardeşlerini savaş bölgesinde bırakarak buraya geldiğini söyledi. Hem burada hem de geride bıraktıkları ülkelerinde çocukları olduğu için burada kalmakla oraya geri dönmek arasında gel git yaşıyor.

Araştırma kapsamındaki 21 ailenin çocuk sayıları bir ile 10 arasında değişiyor. Hanelerin yaklaşık yarısının bir-üç çocuğu var. Üçte birinin dört ile yedi çocuğu, geriye kalan %19'unun ise yediden fazla çocuğu var; böylece ortalama hanehalkı büyüklüğü 3.9. Bu, ortalama hanehalkı büyüklüğü 3.5 (TÜİK, 2017b) olan Türkiye'nin yalnız 0.4 puan üzerinde. Çekirdek ailenin yaygınlığı ve ortalama hane büyüklüğünün dört kişinin altında kalması, göç grubunun Türkiye'deki hane yapısına benzer yanları olduğuna işaret etmektedir.

Araştırma kapsamına girdiği kadarıyla göç grubunun Türkiye ve Karaman'a benzerliğinin gözlenebileceği bir diğer nokta eğitime gösterdikleri ilgi. Katılımcıların ağırlıklı olarak kırsal kesimden geliyor olmalarına rağmen en azından okur-yazar seviyede eğitilmiş oldukları, çocuklarını da okula gönderdikleri belirlenmiştir. Şöyle ki; 122 katılımcının yarısından fazlası lise veya üniversite mezunu; diğerleri ortaokul mezunu veya en azından okur-yazar. Görüştüğüm ailelerin dördü (bu ailelerdeki toplam 10 kişi), yalnız ana dillerini değil, İngilizceyi de en az okuyup yazma düzeyinde bildiklerini bildirdiler.

Araştırma boyunca 21 hanede kaydını tuttuğum 122 kişinin 60'ı 18 yaşından küçük. Okul çağında olan, yani 6-18 yaş aralığındaki 43 çocuktan 29'u Türkiye'de okula devam ediyor. Burada doğan veya okul çağına gelmeden Türkiye'ye gelen çocuklar yaşlarına uygun sınıfa gidiyorlar. Ancak okula devam ederken göç etmek zorunda kalan çocuklar

arasında yıl kaybı yaşayanlar var. Okuldaki başarı durumlarıyla ilgili veri (karneye bakmak, okulla iletişime geçmek vb.) toplamadım. Ancak çocuklar görüşmelerde, okulu sevdiklerini ve çok zorlanmadıklarını belirttiler. Katılımcılardan birinin bir çocuğunun, Türk eğitim sisteminde nitelikli olarak adlandırılan Anadolu lisesine devam ediyor.

Okula gitmeyen 14 çocuktan üç erkek çalışıyor (inşaat, fırın ve telefoncu). Geriye kalan 11'i ise ne okula gidiyor ne de çalışıyor. Bunların tamamı 6-18 yaş aralığındaki genç kadınlardan oluşuyor. Çocukların okula gitmemesindeki en büyük pay aileleridir. Iraklı bir katılımcı kızının okula gitmesini istemediğini açıkça belirtti. Nedenini sorduğumda, karma eğitim sistemini işaret etti. Buna karşın çocuğunu okula yollayan katılımcılar, çocuklarının iyi bir hayat sürmesi için okula gönderdiklerini söylediler. Bir Afgan katılımcı çevresinin karşı çıkmasına rağmen çocuklarını okula göndereceğini belirtti. Çocuğu okula giden ailelerin genelinin eğitim düzeyi yüksek.

Türkiye'deki yabancıların yaklaşık %13'ü (459.521) Türkiye'de eğitim görüyorlar. Ancak Türkiye'deki yerli çocuklar gibi devlet okullarında eğitim görenlerin sayısı 62. 000 civarındadır. Geriye kalan çocuklar kalite standardı düşük Geçici Eğitim Merkezlerinde okula gidiyorlar. Karaman'daki çocuklar ise devlet okullarına devam ediyorlar.

Katılımcılar Suriye, Irak, Afganistan, Yemen ve Sudan'dan gelmişler. Afganların tamamı ve Suriyelilerin tamamına yakını kırsal kesimden geliyorlar. Filistin, Yemen, Sudan ve Irak'tan gelenler ise ülkelerindeyken şehirde yaşayanlardır.

Tablo 2:Katılımcıların uyrukları

Uyruğu	Hane Sayısı
Afgan	7
Filistinli	1
Iraklı	4
Sudanlı	2
Suriyeli	5
Yemenli	2
Toplam	21

Yaşla ilgili kaydını tuttuğum 122 bireyin %50'si 19 ile 55 yaş arasındadır. Katılımcılardan sadece biri 71 yaşında. Dolayısıyla katılımcıların büyük kısmı iş gücü piyasasına katılabilecek yaşta. Ancak katılımcılardan yarısı çalışmadıklarını belirtti. Bunların içerisinde rahatsızlığını öne süren iki kişi vardı.

Göç öncesi mesleklerine baktığımızda bilgisayar mühendisliği, eczacılık, öğretmenlik ve mobilyacılık gibi bir dağılım görülmektedir. Göç sonrasında ise inşaat, hurdacılık, bekçilik ve bakıcılık gibi işler yaptıkları görülmektedir. Göze çarpan değişiklik hizmet sektöründe meydana gelen değişimdir. Dramatik meslek değişiklikleri (bilgisayar mühendisliğinden hurdacılığa gibi) olmuştur. Ev kadınlığında ise azalma olmuştur. Yani kadınlar göçten sonra evden çıkıp çalışma hayatına atılmaya başlamıştır. Bu başlığa bulgular bölümünün yoksulluk bölümünde ayrıca değineceğim.

Tablo 3: Katılımcıların göçten önce ve sonraki meslekleri

Meslek	Önce	Sonra
Bekçi		2
Bilgisayar Mühendisi	2	
Eczacı	1	
Elektrikçi	1	
Ev Kadını	18	12
Fırın		1
Hasta Bakıcı		2
Hurdacı		2
İnşaat	1	4
Mobilyacı	2	
Ofis Personeli	2	
Öğretmen	4	
Sanayi		2
Satış Görevlisi	7	2
Şoför	3	
Tarım	5	8
Tercüman		1
Terzi	1	
İşi Yok (Çalışmıyor)	18	29
Toplam	65	65

Katılımcılar yedi ila bir yıldır Türkiye’de olduklarını söylediler. Aralarında en uzun süre Karaman’da olan Yemenli katılımcı aynı zamanda Karamanlılarla en fazla iletişim halinde olan kişidir. Ancak bu durum katılımcının Karaman’da uzun süredir yaşıyor olmasının ötesinde, tercümanlık yapıyor oluşuyla da ilgilidir. Diğer katılımcılar ise burada yerleşme tarihlerinden bağımsız olarak Karamanlılarla sınırlı bir ilişkileri olduğu görülmüştür.

4.2. Yeni Bir Hayata Doğru: Göç Deneyimi

Bu bölümde sığınmacıların doğup büyüdüğü topraklardan ayrılma nedenlerini, göç sürecine, yersiz yurtsuzlaşmaya ve bunun hayatlarına etkilerine yer vereceğim.

4.2.1. Göçün Ardındaki Nedenler

Bu bölümünde Türkiye’deki sığınmacıların göç nedenleri, göç süreci, göçün yarattığı sorunlar ve bu sorunlarla baş etme yollarına değineceğim. Asya ve Avrupa arasında kalması nedeniyle Türkiye insan hareketliliğinin önemli bir noktası olma özelliğini tarihin geçmiş zamanlarında olduğu gibi bugün de koruyor. Avrupa, ekonomik ve yönetsel olarak daha yaşanılabilir bir yerken Asya (özellikle Ortadoğu) savaş ve ekonomik çıkmazlarla baş etmeye çalışan bir bölgedir. Bundan dolayı yaşama şansının ve yaşam standardının yüksek olduğu Avrupa’ya doğru bir hareketlilik vardır. Türkiye de bu hareketin ortasında önemli bir noktada yer almaktadır. Çalışmamdaki katılımcılar da bu hareketliliğin birer parçası olarak yerlerinden edilmişlerdir. Katılımcıların tamamı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin on dördüncü maddesinin (UNICEF, 2017a) gereği olarak, can güvenliklerinden dolayı, sıcak savaşın olduğu ülkelere kaçarak Türkiye’ye gelmişlerdir. Bulundukları ülkedeki savaşa dâhil olmayı reddedip buraya gelen katılımcıların hepsi can güvenliklerinin olmadığını kaydederken, katılımcılardan dördü “can almak için silah altına alınmak” istediklerini ve kendilerinin bunu tercih etmediğini belirtmişlerdir.

Sudan müşkül bir durumda, özellikle merkez, Türkiye’dekine benzer bir iç savaş var. Ailem benim kadar zor durumda değildi, ama ben çok müşkül durumdaydım. Hemofili hastalarıyla ilgili bir organizasyonda yer alıyordum, merkezi hükümet yok orada, bunun için bana baskı vardı, izin vermiyorlardı yardım etmeme (Grş, 17: Sudanlı, 37 yaşında, 2.5 yıldır Türkiye’de).

Savaş vardı bizim orada, bir de benim özel sıkıntılar vardı. Yani beni silah altına almak istiyorlardı. Savaş yapacaksın diyorlardı. İnsanları savaşmak için topluyorlardı. Sokaklarda küçük çocuklar bile silah taşıyor. Sokakta el bombası satan çocuklar var [telefonundan bunu destekleyen iki fotoğraf gösterdi]. Normal olarak görüyor herkes (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Şimdi Suriye’de para yok. Ya savaş yapacak para alacak ya da Suriye’den çıkacağım Türkiye’ye geleceğim. Yani öyle. Orada kalsaydım savaşmak zorunda kalacaktım ben. Ben savaş yapmak istemiyorum (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

Savaştan dolayı ayrıldım. Çocuğum baba bizi öldürecekler dedi. Ben de ailemin selameti için ayrılmak zorunda kaldım. Orada kalsaydım çocuklarım belki de yaşamayacaklardı. Çünkü her yerde savaş var, insanlar birbirlerini öldürüyordu. Orada kalamazdım (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye’de).

Savaş yüzünden ayrıldık. Arka mahallemizde savaş vardı. Sürekli silah sesleri geliyordu. Arka sokağımızdaki evler bombalandı, yıkıldı (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

4.2.2. Yerinden Koparılma: Göç Süreci

Göç Göç kararının katılımcıların dışında gerçekleştiği, kavramsal çerçevede “dışsal zorunluluklar” olarak belirtilmişti. Bu dışsal zorunlulukla başa çıkmak için kullanabilecekleri göç seçeneğini ise katılımcılar kolektif olarak değerlendirmişler.

Eşim de gelmek istiyordu. İkimiz de gelmek istiyorduk. Baba Allah Rahmet etsin öldü, annem de yaşlı, evde oturuyor. Karşı çıkmadı annem. Resmi olarak geldik, uçakla. Önce ben geldim, üç ay kaldım, sonra ailem geldi. Birleşmiş Milletler bizi yönlendirdi. Gaziantep’te benim ikamet resmi olarak yoktu. Altı ay orada kaldım ama bana ikamet izni vermediler. Sonra çıkardılar (Grş, 11: Yemenli 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Baba karşı çıktı. Savaş, mücahitlik yaptı. Yani, savaş yaptı baba. Ondan sonra abi kardeşler dedi; olmaz, biz Türkiye’ye gidelim ya da başka bir devlete gidelim. Ondan sonra biz Türkiye’ye geldik (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

Patriarkal yapının hâkim olduğu bölgelerden gelmiş olsalar da katılımcılar aile içerisinde göç kararını tartıştıktan sonra almışlardı. Öyle ki “aile reisi ne derse o olur” diyen bir katılımcı bile ayrılık kararını hem kendisi düşünerek, hem de aile bireyleriyle oturup konuştuktan sonra aldığını anlatıyor.

Aile reisi ne derse kimse karşı çıkmaz. Ben de vize aldım. Ankara’ya geldim. Ben ayrıldığımda savaş daha yeni başlıyordu. Annem ve kardeşlerimle beraber oturup konuştuk [öncesinde eşiyle konuştuğunu belirtti]. Ama sonuçta hepimizin kendi ailesi var. Onlar da destekledi bu kararımı. Benim pasaportum vardı, vize aldım sonra da uçağa binip geldim (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye’de).

Yalnız bu ortaklaşa kararın bir zorunluluktan kaynaklandığı ve göç başladıktan sonra sığınmacıların haklarının kısıtlandığı unutulmamalıdır. Sığınacakları ülkeye varmalarının ardından üzerlerindeki baskı azalsa da devam ediyor. İlk olarak kayıt altına alınmaları ile ilgili kurumların gösterdikleri şehirlere yerleşiyorlar. Belirtilen şehirlere gidenler çeşitli sağlık ve sosyal yardımlardan faydalanabiliyorken, gidecekleri yeri kendi seçenler bu yardımlardan yararlanamıyorlar. Mevzuat gereği; sığınmacılar kayıtlı bulundukları şehirden farklı bir şehre gidebilmek için gerekli yerlerden izin almalılar. Aksi halde kendilerine tanınan haklarından faydalanamıyorlar. Örneğin Suriyeli bir katılımcı İstanbul’daki “insan yığınlarından” ve kiraların yüksekliğinden Karaman’daki akrabasının yanına geldiğini ve bu yüzden sığınmacılara tanınan haklardan faydalanamadığını belirtti. Yine Suriyeli bir katılımcı İstanbul’dan izinsiz bir şekilde ayrıldıkları için sığınmacılara tanınan haklardan istifade edemiyor. Bu sorunu aşabilmek için bağlı bulundukları [İstanbul] göçmenlik birimlerine gidip ikamet iznini Karaman’a aldırması gerekiyor. Ancak şimdi bunun ayırabilecek ne zamanı ne de parası olduğunu belirterek bir tarihte [para ve işten izin alma sorununu çözdüklerinde] İstanbul’a gidebileceğini söyledi.

Katılımcıların bir bölümü pasaportlarıyla ve uçakla seyahat ederek Türkiye sınırlarından geçerken bir kısmı da yürüyerek ve yasa dışı yollarla buraya gelmişler. Yasa dışı girişlerde araçların da yer aldığı anlatıldı. Bir grup katılımcı önce aile bireylerini geride bırakıp Türkiye'ye gelmiş, çalışıp para biriktirip buranın yaşanılabilir olduğuna kanaat getirdikten sonra da ailesini Türkiye'ye getirtmiştir.

Yolculuğun bir bölümü yürüyerekti, bazen de arabayla geliyorduk. At ve katırla da geldik bazı yerleri. Yani kendimizi Türkiye'ye kadar getirdik. Yolculuk toplam 21 gün sürdü. Türk toprağına vardık. Bizi buraya getiren kişiler bizi orada saklıyordu. Paralarını verdik ondan sonra bizi bıraktılar. ... Van'a getirip dört gün boyunca bir evde sakladılar bizleri. Birleşmiş Milletler noktasına gittik. Onlar da bizi Karaman'a yolladılar (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye'de).

İlk başta (Suriye'de) yürüdük biraz. Sonra, Türkiye'ye geçince minibüsle geldik. Kapı (sınır) açık olduğu için bir şey olmadı. Bir de bizim pasaport da vardı. Onun için bir şey demediler. Ama benim iki kardeşin pasaportları yoktu. Ama ikisine de izin verdiler (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Önce ben geldim, Üç ay kaldım sonra ailem geldi [bir süre çalıştıktan sonra eşi ve iki çocuğunu Türkiye'ye getirdi] (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Ben ilk önce geldim ya buraya. ... Ben önce buraya geldi, çalıştı, para gönderdi onlar [ailesi] da öyle geldi (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye'de).

4.3. Sığınmacıların Gözünden Karaman ve Türkiye

Katılımcıların tamamına yakını göçten önce Türkiye hakkında bir şey bilmediklerini söyledi. Bilenler de Türkiye'de yaşayan insanların dini yapısıyla ilgili bilgiye sahip olduklarını belirttiler. Karaman'a yerleştikten sonra burayı sevdiklerini belirttiler. Bir katılımcı Karaman'a ilk geldiğinde, başka bir yere gitmek için uğraşmış ancak bir süre sonra "Karaman'a alışınca" gitmekten vazgeçmiş. Bir diğer katılımcı bir süre İstanbul'da yaşadıkten sonra Karaman'a geldiğini söyledi. İki hane İstanbul'daki ağır

yaşam koşullarından (kira, kalabalık, pahalılık) şikâyet ettiklerinden dolayı Karaman'a geldiklerini söyledi. Bu durum katılımcıların tam manasıyla tahakküm altına alınmadıklarını, zorunlu durumlar karşısında kendi yollarını biraz da olsa yönlendirebildiklerini göstermektedir.

Çok iyi ben buraya geldim, aynı Suriye gibi zannettim. Hepsi arkadaş, hepsi kardeş, hepsi beni seviyor. Ben de onları seviyorum aynı ben vatan yani vatanda yaşıyor aynı benim vatan gibi. Komşular bizi sevmiyor niye bilmiyorum, biz seviyor onlar bizi sevmiyor. ... Bir tane komşu var çok güzel bir adam, burada komşu sadece ona gidip geliyoruz başka yok (Grş, 1: Suriyeli 17 yaşında, , 3 yıldır Türkiye'de).

İstanbul karışık, çok millet, kalabalık, büyük bir şehir. Ama burada merhamet çok abi. Memnunuz, elhamdülillah, Şükür. ... Evet, memnunum Karaman'dan. Burada çok zorlanmadık. İş bulduk. İyi, güzel bir yer. Mutluyuz. Cennet gibi bir yer derim. İstanbul çok güzel bir yer (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Türkiye'yi çok bilmiyordum. Savaş haberleri vardı. Türkiye ve Kürtler savaş yapıyor haberleri vardı. Valla burası güzel, insanlar iyiler. Ekonomi yüksek, maşallah güzel. Hükümet iyi. Bence Türkiye çok iyi. Akrabalarım soruduklarında karaman güzel diyorum. Birleşmiş Milletler bana Konya'ya git dese gitmem. Ama öncen gitmek istiyordum. Küçük bir yer ama sakın bir yer Karaman. Yani kalabalık değil, Gaziantep Çok kalabalık. Ben sakın yerler istiyorum, daha rahat Televizyonda genelde haberlerden takip ediyordum. (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Evet. Duymuştuk Türkiye'nin Müslüman bir ülke olduğunu. Annemiz, dedemiz, babamız da söylüyordu. Buraya gelmeden önce Rusya'ya mı? Ukrayna'ya mı? Suudi Arabistan'a mı yoksa Türkiye'ye mi gidelim diye konuştuk. Türkiye'yi seçtik. Durumlara baktık ondan sonra Türkiye'yi seçtik (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye'de).

Burayı [Türkiye] tanıımıyorduk. Sadece Türkiye'nin Müslüman bir ülke olduğunu biliyordum. Adetleri bizimkilere benziyor diyordum. ... Karaman güzel pek sorunumuz yok. Ama rengimizden dolayı dışarıda bazen iyi bakmıyorlar. Mesela Akteke Meydanı'nda, çarşıda oluyor (Grş, 17: Sudanlı, 37 yaşında, 2.5 yıldır Türkiye'de).

Karaman'daki sığınmacıların kalma eğilimleri Türkiye'deki diğer sığınmacı profilleriyle de uyumluluk gösteriyor. İçişleri Bakanlığına bağlı Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER) çağrıları arasında ikamet izni konusun %73'lük oranla ilk sırada yer alıyor. Bu durum sığınmacıların burada kalmakla ilgili düşünceleri olduğunu görüşünü destekliyor. Katılımcıların tamamına yakını kalmak istediklerini belirtti.

Ben Türkiye'yi çok seviyorum. Bize kapılarını açtılar. Arap ülkeleri kapatırken onlar sonuna kadar açtı. Son nefesime kadar bunu söyleyeceğim. Allah razı olsun. Karaman'ı çok seviyorum alıştım ben buraya, güzel bir memleket. ... Türk arkadaşlarım neredeyse daha çok. Arada toplanırız. Oturmaya gideriz birbirimize. Sonra Ramazanda iftar açtık beraber. Çok iyiler. Yerli halkla hiç sıkıntı yaşamadım. Çok iyi anlaşıyoruz. Aramız çok iyi. Burada insanlar çok misafirperver. ... Ben çocuklarımın burada yaşamasını istiyorum. Burada okusunlar güzel yerler gelsinler istiyorum. Bizim Arap tarafında sürekli savaşlar var. Vatan sevgisi öğretilmiyor. Hep birbirleriyle savaşıyorlar. Ama burası öyle değil. Burada insanlara değer veriyorlar (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye'de).

Karaman'a alıştıklarını ve sevdiklerini belirten katılımcılar, Karaman adetleriyle kendi adetleri arasında benzerlikler gördüklerini belirtiyor. Yemeksiz düğünlere denk gelen bir katılımcı bu durumdan şikâyetçi oldu. Ayrıca Sudanlı bir katılımcı ülkesindeyken komşuluk ilişkilerinin çok yoğun olduğunu, burada ise bu ilişkinin zayıf olduğunu belirtti.

Evet, bizim adetlere çok yakın burası. Mesela bayramda ziyaret ediyoruz. Pazarlar çok kalabalık olur bayramdan önce. Ramazan da benziyor. Ama Avrupa farklı. Antep'te de Ramazan normaldi. Ama Karaman bizim gibi. Sabah kalkacağım büyüklerin ellerini öpeceğim. Camiye gideceğim. Sonra aileyle denize gezmeye gideceğiz. Mangal yapıyoruz (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Burası aynı bizim memleket gibi, ben kendimi Suriye'de sandım. ... Mesela yani şimdi eve gideceğim burada mesela iftar yapacağım bize geliyor soruyor yarın size iftar var bilmem ne Suriye'de de aynı öyle (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye'de).

Üç gün sürer düğünlerimiz. Çok pilav verilir. Etlî pilav. Başka Hediye olarak erkeklere ve kadınlara çarşaf verilir. İçinde şeker olur. Başka bazı hediyeler verilir. Damadın

tarafından millete verilir. Güzel cüppelerimiz var onu herkes giyer. Onlardan veriyoruz. Buranın âdeti bizim âdetin tam tersi. Damat ve geline yardım ediliyor (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye’de).

Sudan'dayken bütün tanıdıklara ziyarete gidilirdi. Burada çok az ziyaret var. Mesela burada birkaç evi tek ziyaret edeceğim. Ama Sudan'da bütün apartmanı ziyaret etmem gerekiyordu (Grş, 17: Sudanlı, 37 yaşında, 2.5 yıldır Türkiye’de).

Bir katılımcı kız kardeşine sataşan gençlerle kavga ettikten sonra evi taşlanmıştı.

Bu olaya rağmen katılımcı Türkiye’yi sevdiğini söylüyordu:

Kız kardeşime sokakta laf atıyorlar, ben de onlarla kavga ettim. Sonra kalabalık toplanmış Suriyeliler bizi dövdü demişler. Onlar da bizim eve saldırdılar. Ama düşüncelerim değişmedi ama ben burayı sevdim yani çok sevdim burayı bırakmak istemiyorum ama bırakacağım yani (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

4.4. Yersizleşme, Yeniden Yerleşme ve Yeni Bir Mekân Kurma

Katılımcılar genel olarak Karaman’ın çeşitli yerlerine dağılmışlar. Aşağıdaki tablo 21 ailenin, Karaman’ın toplam 69 mahallesinden 10’undaki dağılımlarını göstermektedir.

Bu mahalleler hakkında varsıl, yoksul veya orta sınıf gibi ekonomik kategoriler oluşturmak zordur. Çünkü merkezde bulunan evler önceleri şehrin varlıklı ailelerinin ikamet ettiği yerlerken zamanla buradaki evler bu vasfını kaybetmiştir. Varlıklı gruplar şehrin çeşitli yerlerine dağılan sitelere yönelmiştir. Şehrin geriye kalan mahalleri orta alt katman, işçi mahallesi, orta üst gruptakilerin yaşadığı yerlerdir.

Tablo 4: Katılımcıların Karaman’da yerleştiği mahalleler

Mahalle	Hane Sayısı
Abbas Ağa	2
Ahi Osman	2
Alişahane	3
Hisar	1
Külhan	2
Nefise Sultan	2
Piri Reis	2
Rauf Denктаş	1
Valide Sultan	1
Zembilli Ali Efendi	5
Toplam	21

Buralar zaman zaman iç içe geçtiğinden dolayı ekonomik olarak mahalleleri sınıflandırmak zordur. Ancak Karaman’a farklı illerden gruplar ve Karaman’ın köylerinden gelenler temel alınarak bir sınıflama yapılabilir: Karaman’ın köylerinden göç eden aileler genel olarak köylerine yakın yerlere yerleşmişlerdir. Şehrin doğu tarafında bulunan Zembilli Ali Efendi, Cumhuriyet ve Piri Reis Mahalleleri Taşkale köyünden gelenler tarafından oluşturulmuştur. Batıdaki mahalleler (Valide Sultan, Hisar, Rauf Denктаş Mahalleleri) ise Konya tarafındaki köylerden gelen ailelerin yerleşmesiyle oluşmuştur. Larende, Fatih ve Yeni Mahalle gibi yerleşim yerleri Karaman dışından gelen Kürtler ve Romanlar (Karamanlılar Romanlara Abdal diyor) tarafından oluşturulmuştur. Sığınmacı ailelerden bu üç mahalleye yerleşenler olmamakla birlikte, Yeni Mahalle’nin bitişiğindeki Zembilli Ali Efendi Mahallesi’nin Roman ağırlıklı olan birkaç sokağı, Afganların yoğunlaştığı iki mahalleden biri. Aynı bölgedeki ikinci yoğunlaşma noktası ise Abbas Ağa

Mahallesi. Afganlar bu iki mahallede birbirine yakın evlerde yaşıyorlar. Oysa Suriyeli veya Iraklı sığınmacılar diğer beş mahalleye dağılmışlar.

Sığınmacıların çeşitli mahallelere dağılmış olmaları en temelde toplumla kaynaşmaları bakımından bir olanak sunmaktadır. Ancak bu olanağı kullanan az sayıda katılımcı olduğu kaydedilmişti.

Sığınmacıların kaldığı evler genel itibariyle pek tercih edilmeyen yapılardan oluşuyor. Örneğin; ziyaret ettiğimiz Suriyeli bir katılımcı kaldığı ev iki katlı ve yıkılacakmış gibi duruyordu. İlk bakışta burada birilerinin yaşıyor olabileceği pek anlaşılmıyordu. Evin pencerelerinden bazıları poşetlerle kapatılmış, balkonlarda çeşitli karton ve eşyalardan oluşan çöp yığınları vardı. Katılımcıların geneli bir veya iki odadan oluşan yerlerde kalıyorlar. Görüştüğümüz bir Sivil Toplum Örgütü (STÖ) temsilcisi sığınmacıların şehrin her yerinde olmalarından şikâyetçi olduğunu belirterek: “Devletimiz bunlara (sığınmacılara) kamp yapsın biz onlara orada bakalım” diyordu. Benzer sözleri çalışma yaptığım süre zarfında çeşitli tartışmalarda duymuştum ancak bunu söyleyenin bir STÖ temsilcisi olması, sığınmacıların şehirde olmasının kronik bir rahatsızlık olduğu düşüncemi pekiştirdi. Görüşme yapmak için gittiğimiz Afgan katılımcının kaldığı yeri görünce bu düşünceme dayanak da bulabildim; ev Roman bireylerin yoğunlukta yaşadığı bir mahallede bulunuyordu. Küçük bir alanda içi içe girmiş düzensiz yapılardan oluşan bu yerde net bir sayı alamamakla birlikte, 13 ailenin yaşadığını öğrendim.

Benim ve araştırmacı arkadaşımın gözlemlerimiz şöyle bir tablo çiziyordu: Katılımcılar şehrin tercih edilmeyen yerlerinde kalıyorlar. Buralara yine kendileri gibi sığınmacı olan araçlar vasıtasıyla yerleşmişler. Kiralar farklılık göstermekle beraber 250

TL ile 450 TL arasında yer alıyor. Karamanlılarla sınırlı bir kaynaşmaları var. Bunun mekânla ilgili üç ana nedeni var. Birincisi; tercih edilmeyen mahallelerde evlerde yaşıyor olmaları. İkincisi; Karamanlıların sığınmacılara mesafeli davranmasıdır. Üçüncüsü; evlerin sağlıklı ve kötü durumda olmasıdır. Örneğin bir katılımcı, “Karaman’daki ilk evime köpeği bağlasan durmazdı, hiç misafirim olmadı” dedi. Toplumla kaynaşmayı engelleyen faktörler mekân kullanımıyla sınırlı değil. Kentte sığınmacılara karşı oluşan/varolan olumsuz algılar da toplumla kaynaşmanın önündeki engeller arasında yer alıyor. Sözgelimi işi ihtiyaç sahiplerine yardım etmek olan bir STÖ temsilcisi “burada, içimizde yaşamasınlar, kamplarda yaşasınlar” diyerek onlardan duyduğu rahatsızlığı rahat bir şekilde dile getirmesine şahit oldum. Sığınmacılara yönelik önyargılar büyük medya organlarında da karşımıza çıkıyor. Özellikle “kaçak, yasadışı sığınmacı yakalandı” gibi söylemler onlar üzerindeki kötü bakış açısını kötü yönde etkiliyor.

Afganistan’dan gelen sığınmacıların bir arada yaşadığı bir çıkmaz sokak diğer katılımcıların kaldıkları yerlerden farklılık gösteriyordu. Dört dairelik bir binayı derme çatma odalarla genişleterek 13 ailenin kaldığı bir yapıya dönüştürmüşler. Burada, hanedeki birey sayısına göre odalara dağılarak kendilerine yer edinmişler. Birbirine eklemelenmiş odalar karmaşık bir görünüm oluşturmuş. Görüşme yapmak için bizleri evine davet eden katılımcımızın evine gidebilmek için dolambaçlı bir rota izlemek zorunda kaldık. Mevsim yaz olmasına rağmen yerde su birikintileri vardı. Bulaşık yıkamak ve diğer ihtiyaçlarını gidermek için dışarıdaki musluğu kullandıkları anlaşılıyordu. Her eve ait tuvalet ve banyonun olup olmadığını sormadık ancak gördüğüm kadarıyla dışarıda yapılan derme çatma yapıları bazı aileler ortak olarak kullanıyorlardı. Yine Afgan olan iki ailenin kaldığı

bir evde daire ikiye bölünmüş ve iki ayrı giriş yapılmıştı. Arka bölümde kalan aile evin dışında tenekelerle örtülmüş ve ağır bir koku yayan bir tuvaleti kullanıyordu. Bu iki yerleşim yeri sığınmacıların içinde yaşadıkları fiziksel koşulları açık bir şekilde gösteriyor.

Evlerin içleri de farklılık gösteriyordu. Sığınmacıların tamamına yakını ikinci el eşyalarla evlerini döşemişti. Ancak kimi evler diğerlerine göre iyi durumda olan mobilya ve elektronik eşyalara sahipti. Sözelimi, Suriyeli bir katılımcının evinde internet bağlantısı, 109 ekran bir televizyon ve az kullanılmış mobilyalar varken, Afgan katılımcının evinde üzerine oturmak için eski bir minderden başka bir şey yoktu. Yoksulluk Afgan ailelerde daha fazla hissedilen bir durumdu.

Türkiye'deki üçüncü büyük sığınmacı grubunu Afganlar oluşturuyor. Karaman'da ise en büyük ve en eski grubu oluşturuyorlar. Aynı zamanda Karaman'daki en yoksul ve kesim olarak da karşımıza çıkıyorlar. Tamamına yakını harabe evlerde kalmalarının yanında, çoğunlukla kullanılmış ev eşyaları kullanıyorlardı. Genellikle eşyalar sağdan soldan toplanmış ve oldukça hırpalanmış durumdaydılar. Diğer ülkelerden gelen sığınmacılar ise kısmen şehrin iyi noktalarında ama tercih edilmeyen bina ve dairelerde kendilerine yer bulabilmişlerdi. Ayrıca eşyalar da genel itibarıyla eskiydi ancak odaların içerisi derli toplu bir görünüme sahipti. Yalnız Suriyeli bir aile Afgan katılımcılar gibi toprak evde kalıyordu ve evin içerisi de dışı gibi kötü durumdaydı. Kullandıkları bahçede çöpler vardı. Evin içerisine girdiğimizde dağınıklık göze çarpıyordu. Katılımcının babası bir süre Suriye'de savaşmış, çocukların ısrarıyla çatışmalardan kaçarak Türkiye'ye gelmişler. Katılımcının annesi ise sessiz sakin bir yapıya sahipti. Ülkeleriyle ilgili konuştuğumuzda hüzünlenirdi, bir defasında da gözyaşlarını tutamadı. Savaş bölgesinde

iki kızı kaldığı için geri dönmek istiyordu. Bu sebeplerden dolayı kadın ve ailesi “yarın döneceklerini” göstermek istercesine kaldıkları yere özen göstermiyorlardı.

Görüşmelerimizin tamamına yakınına katılımcıların evlerinde gerçekleştirdik. Ev halkı yine minderde oturuyor, misafirlerini kanepeye oturtular. Genellikle sıcak bir karşılama oluyordu, sonra da evlerinde bir şey varsa onu ikram ediyorlardı (ör., kavun, karpuz). Ne için geldiğimizi merak ediyorlardı.

Görüşmelerde ev sahipleri bizleri evin başköşesine oturtuyorlardı. Ayrıca kanepelerdeki evlerde bizler kanepelerde otururken onlar yerde minderlere oturuyordu. Burada katılımcılarla aramızdaki hiyerarşiyi görmek mümkün oluyordu. İstemeyerek de olsa katılımcılarla aramızda bir “alt üst ilişkisi” oluşuyordu ve bu da kendisini hitap ve/veya mekânda oturma düzeni olarak gösteriyordu.

4.5. Geride Kalan Hayatlar

Bu bölümde geride bırakılan hayatın ve hayatların vermiş olduğu zorluğa değineceğim. İstemleri dışında yurtlarından ayrılan sığınmacılar bu ayrılışa kendileri karar vermedikleri için kimisi ailesinin tamamını, kimisi de bir bölümünü orada bırakmak zorunda kalmıştı. Göç hareketleri bağlamında göçün şekli, durakları ve hedefleri konusunda karar göç edenden çok, tahakküm gücünü elinde tutan yönetimlerin (devlet ve BM gibi devletler üstü yapılar) inisiyatifinde gerçekleşmektedir.

Katılımcılar geride bıraktıkları aileleri hakkında özlem dolu cümleler sarf etmekte. Aynı zamanda oradaki ailelerini göremediklerini ve bunun yaratmış olduğu zorluktan bahsediyorlar. Geride kalan ailelerini ziyaret etmelerine yasal olarak izin verilmiyor. Gerçekten de, ne bulundukları ülkeye uyum sağlayabiliyorlar ne de geride bıraktıkları

lkelerine dnebiliyorlar. Bir katılımcıyla Suriye hakkında konuşurken annesi duygulandı; yüzü ağlamaklı bir hal aldı ve oradayken bir şeye ihtiyaçları olmadığını söyleyerek oranın daha güzel olduğunu belirtti.

Biz oradan ayrıldıktan 15 gün sonra yıkıldı evimiz. Amcalarım, halalarım, dayılarım var orada (Suriye’de). Halam ve dayım öldü. Çok konuşamıyoruz. şebeke çekmiyor. İki yıldır amcamı görmedim. Halam öldüğünde de kuzenlerimle konuşamadık (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

şu an Yemen’de  erkek, bir kız kardeş ve annem var. Vatanından ayrılmak çok zor bir durumdur. Her şeyi [aile, ev, iş ve yaşanmışlıklardan bahsetti] geride bırakıyorsun. Otuz iki yaşına kadar orada yaşadım. Tüm hayatım orada geçti (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye’de).

Anne var, kardeşler var [Yemen’de]. Amcam ld. İnternetle konuşuyorduk. Bazen oluyordu, bazen de olmuyordu. Annem emekli öğretmendir. Hayat orada çok zor. Bazen maaş vermiyorlar. Ama mecbur hayatlarına devam ediyorlar. Aden’de yaşıyorlar (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Burada abi var abla var orada da abla var. ... Evet, oradaki amcalarımla en fazla watsap konuşuyor bir de mesencir var onlarla konuşuyorum. Orada (Halep’te) ok arkadaşım vardı (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

4.6. Katılımcıların Gelecek Beklentileri

Katılımcılar Türkiye’ye aldıktıklarını ve burayı sevdiklerini belirtiyorlar. Sadece bir katılımcı Türkiye’de kalmak gibi bir düşüncesinin olmadığını söyledi. Bunun dışında katılımcıların tamamına yakını fırsat verilirse burada kalabileceklerini belirtiyor. En büyük sorun olarak belirsizliği gösteriyorlar. Bir katılımcı Müslüman bir ülke olarak gördükleri Türkiye’yi Avrupa ve Amerika’ya tercih ettiklerini ancak kendilerine oturma ve çalışma hakkı tanınmasını istediklerini söyledi.

Burada tam olarak çalışmıyoruz. Savaş bitince buradan gideceğiz. Herkes ülkesine geri dönmek ister. ... Başka bir yere [Avrupa, Amerika] de gitmek istemiyorum. Halep'e dönmek istiyorum (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Avrupa'ya gitmeyi düşünmüyorum. İlk önce Müslüman bir ülkede yaşamak istiyoruz. Kendimiz Müslümanız, onun için oraları düşünmüyoruz. Sonra burayla oranın tadı çok farklı, burası bize benziyor. ... Benim söylemek istediğim devletten bize biraz yardım etse. Ev konusunda, hastanede ilaç paralarını karşılayamıyoruz. Ondan mahrum kalıyoruz. Çalışmak istiyoruz ama çalışma iznimiz yok. Resmi olan yerlere bizi almıyorlar. Oturma izni istiyoruz. Vatandaşlık verirlerse isteriz, zaten burada kalmak istiyoruz. Türk olayım burada yaşayayım (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye'de).

Türkiye'ye son altı yılda 4.5 milyona yakın sığınmacı giriş yaptı. Bunları 1.2 milyonu Avrupa ve Amerika'ya gitmişlerdir. Çalışmada yer alan katılımcıların bir kısmı da izin alabildikleri takdirde Avrupa'ya gitmek istediklerinden bahsettiler. Bunun nedeni olarak da Türkiye'deki statülerinin belirsizliği ve yaşam koşullarının kötü olmasını gösteriyorlardı. Avrupa'yı daha yaşanılabilir olarak gördüklerinden dolayı gitmek istiyorlardı. Canlarını tehlikeye atarak Ege açıklarında güvenli olmayan botlarla Yunanistan'a ulaşmaya çalışmaların sayısının fazlalığı göz önünde bulundurulduğunda, Karaman'daki sığınmacıların genel eğilime uyduğu görülüyor.

Gitmek [Avrupa'ya] istiyorum ama bize bağlı değil. Birleşmiş Milletler karar veriyor. Mesela ben Avrupa'ya, Amerika'ya gitmek istiyorum. Birleşmiş Milletler çağırıyor bana diyor dosya ver, diploma ver, pasaport ver; gerisi onlar biliyor. Onlar gönderir bizi. Ama göndermiyorlar. Biz şimdi bekliyoruz. Benim çok arkadaş gitti. ... Evet, bana imkân verilirse gitmek istiyorum. Ama neden istiyorum. Oraya gidersem iki veya üç sene içinde bana resmi oturma hakkı veriyorlar. Çalışabiliyorum, çocuklar okula gidebiliyor. Mesela istediğim gibi gezebilirim. Ben burada Konya'ya gitmek için emniyete gidip izin almam gerekiyor. Hayat zor, ben yine de yaşarım ama sistem çok sıkıntılı. Hayatta sorun yok ben çalışıyorum, durum iyi, komşu var biraz konuşuyoruz. Ama yine de Avrupa'yı, Amerika'yı istiyor. Çünkü hak alabileceğiz orada. ... İstikrar istiyorum. Bu Avrupa'da olur başka bir yerde veya burada olur. Önemi olan istikrarlı bir hayatımın olmasıdır. Türkiye'de hak

alırsam burada kalmak istiyorum. Şimdi burada istikrar yok. Ben burada misafirim. Ama yarın burada sistem değişirse burada kalırım. Çocuklar okuyorlar burada. Hayat zor ama Allah da var. ... Okullarını okusunlar. Üniversitelerini okusunlar. ... Benim diplomam var arık! Yerleşmek istiyorum. İstikrar istiyorum. Ben şimdi buradayım ama yarın ne yapacağımı bilmiyorum. Bir güvencemiz yok. Belki yarın çıkın derler (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Savaş bitince geri dönerim diyordum ama çok zaman geçti fikrim değişti. Ben de ailem de buraya alıştık. Burada kalmak istiyoruz. Kısmet ne olur bilmiyorum ama ben Karaman’a çok alıştım. Burada kalmak istiyorum. Güzel memleket. ... Vatandaşlık verirlerse çok iyi olur. Ben çocuklarımın burada yaşamasını istiyorum. Çocuklarım artık Karamanlı oldular. Onlar burada okusunlar, iyi yerlere gelsinler istiyorum. Burada evlenip hayatlarına devam etsinler istiyorum. Tabi bu yine Türkiye devletinin vereceği bir karar. Ama biz burayı çok sevdik ve gitmek istemiyoruz. Bizim Arap tarafında sürekli savaşlar var. Vatan sevgisi öğretilmiyor. Hep birbirleriyle savaşıyorlar. Ama burası öyle değil. Burada insanlara değer veriyorlar (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye’de).

4.7. Yeni Hayatın Zorlukları ve Baş Etme Stratejileri

Göçün zamanı, şekli ve durak noktaları konusunda yeterince söz sahibi olamayan sığınmacılar, sığınmacı olmanın gereği olan uyum konusunda da beklenebileceği gibi sorun yaşamaktadırlar. Öncelikle, sığınmış oldukları ülkenin hukuksal sistemi ve içerisine girdikleri toplumsal yapının kuralları sınırlayıcı birer faktör; bunları hızla öğrenmeleri gerekmesinin yanı sıra, tartışmaları da pek olanaklı değil. Bu bakımdan Karaman’da uzatılmış bir “misafirlik” konumundalar ve misafir olarak ev sahibin kurallarına göre hareket etme mecburiyeti yaşamaktadır.

Yeni bir yaşama adım atan sığınmacılar bu yeni deneyimle beraber bir takım zorluklarla karşılaşmış ve bu zorluklara karşı da bir takım araçlar geliştirmişler. İlişkiler ağı bu engellerin ilkinin ve en sık karşılaştığımız hayatta kalma stratejisini oluşturmaktadır. Sığınmacılar birbirlerini tanımasalar da sığınmacı olmanın vermiş olduğu duygudaşlıkla

dayanışma içerisine girebilmektedirler. Bu bağ istemleri dışında meydana gelen göçün sırtlarına yüklediği ağırlığı hafifletmektedir.

Sığınmacı olmanın vermiş olduğu ortak payda etrafında toplanan katılımcılar aralarında iletişim kanalları oluşturarak yardımlaşmaktalar. Örneğin katılımcılarımız yeni tanıştıkları veya hiç tanımadıkları sığınmacılara yardım ettiklerini ve aynı şekilde onlar gibi sığınmacı olan bireylerden yardım aldıklarını belirttiler. Bu yardımlar çoğu zaman ev ve iş bulma konularında olmuştur. Bir katılımcı da çocuğunun hastane masrafları için kendisi gibi sığınmacı olanlardan aldığı borçlarla bu sağlık sorununu aştığını anlattı. Dayanışmacı ilişkiler daha çok aynı ülkeden gelen sığınmacılar arasında gerçekleşmektedir. Farklı ülkelerden gelen sığınmacıların birbirleriyle olan ilişkileri çok az kaydedilmiştir. Yemenli bir katılımcı insanlarla çok fazla iletişime girmek istemediğini ancak eşi ve küçük çocuğunun yalnız kalmamak için yakınlarında oturan Iraklı bir aileyle komşuluk ilişkilerini geliştirdiklerini belirtti.

Dil öğrenme ve düzenlenen kurslara katılım yeni hayata uyum için kullanılan bir başka kanalı oluşturuyor. Katılımcıların bir bölümü yerleşikler ile sığınmacıların arasında çıkan sorunların kaynağı olarak dili yani karşılıklı anlaşamamayı işaret ettiler. Ancak sokakta ve parkta dışlanmaya maruz kaldığını belirten sığınmacılara rastladım. Sığınmacıların toplumsal hayata dahil olamamalarını iki ana başlık şeklinde sıralayabiliriz: Birincisi dillerinden dolayı, yani Türkçe konuşamadıkları için dışlanıyorlar (sığınmacı olmanın kendisinden doğan neden). İkincisi ise ırklarından dolayı (özellikle siyah tenli olmak) ötekileştiriliyorlar.

Sudanlı bir katılımcı sokakta ve parkta renginden dolayı kendisiyle eğlenen ve küçük düşürücü davranışlar sergileyen Karamanlılarla karşılaştığını söyledi. Bir başka katılımcı Karamanlı birinin parkça çocuğuna vurduğunu söyledi. Nedeni sorduğumda “benim çocukla onun çocuğu oynarken kavga etti, babası da gelip çocuğumu dövdü” cevabını verdi. Afgan bir katılımcı da kızının komşusuna ait olan köpek tarafından saldırıya uğradığını ve ciddi şekilde yaralandığını anlattı. Katılımcı “biz buralı sığınmacı olduğumuz için adam umursamadı bir gelip geçmiş olsun bile demedi” dedi.

Katılımcılar sığınmacı olmanın vermiş olduğu özelliklerinden dolayı toplumla sorun yaşıyorlar. Bu sorunlar kimi zaman sözel tacizken kimi zaman da fiziki şiddete de dönüşebiliyor. Köpek tarafından ısırılan çocuk örneğinde olduğu gibi hukuki olarak da savunmasız olduklarından dolayı kötü muamelelerden kaçamıyorlar.

Katılımcılardan sığınmacı oldukları için ayrımcılığa maruz kaldıklarını söyleyenler olmakla beraber bir katılımcı ten renginden dolayı ayrımcılığa uğradığını belirtti. Görüştüğümüz bir aile çocuklarını ancak bir ayda bir defa dışarı çıkardıklarını söyledi. Bunun kişisel (babanın sağlık ve iş sorunu) nedenleri olmakla beraber ağırlıklı olarak dışarıda rahat edemediklerini belirttiler. Görüşme boyunca çocuk pencereden dışarıyı izledi ve yanımıza çok az geldi. Anne ve babası dışındakilerle mesafeli bir ilişkisi olduğunu tekrar eden ziyaretlerde gözlemledim. Bunun yanında bahsi geçen ailenin yaşadıkları sorunlara bir organizasyonda kendimiz de şahit olduk: Ailenin küçük çocuğu kalabalığın fotoğraflarında kullandıkları bir nesneye dönüşmüştü. Son olarak yerleşiklere benzedikleri ve ülkelerini terk ettikleri için kendileri gibi sığınmacı olan bireyler tarafından dışlandıklarını belirtenler de oldu. Afgan bir aile de iki gün önce kendileri gibi yasadışı

yollarla Karaman'a gelen akrabalarını misafir etmişlerdi. Üç odalı evde sekiz kişi kalmalarına rağmen beş kişilik bir aileyi ev bulana kadar misafir edeceklerini belirtti.

Görüştüğümüz üç aile var, ama gerisi mülteci. Sudanlı falan. Sudanlı, Yemenli, Iraklı da var. Ama Suriyeli yok. Sudan'dayken bütün tanıdıklara ziyarete gidilirdi. Burada çok az ziyaret var. Evet, dışarı çıkardığımızda oynuyor. Ayda bir defa falan çıkıyoruz. O zaman oynuyor (Grş, 17: Sudanlı, 37 yaşında, 2.5 yıldır Türkiye'de).

Ev için (bulmada) akrabalar yardımcı oldular. [...] Biz amcamın çalıştığı yere (inşaat) gittik. Orada dediler buraya bekçi lazım. Babam da dedi ben yaparım. Babam orada çalışmaya başladıktan sonra da ben girdim. [...] Benim bildiğim hiçbir yerden yardım almadık. Sadece bir kere yardım getirdiler. Ama o da teyzemin kocasına iki tane gıda kolisi vermişler o da birini bize getirdi. [...] Benim burada arkadaşım yok. Ama Suriye'deyken çok arkadaşım vardı (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Tesadüf eseri karşılaşan kimi sığınmacılar kendileri yardımcı olamasa dahi yardımcı olabilecek birilerini buluyorlar:

Onu da Ankara'da tanıdım başka bir arkadaş tanıştırmıştı. Gerçi onu da Ankara'da tesadüfen tanımıştım. Dedim beni Karaman'a yolluyorlar. O da dedi benim orada bir arkadaşım var numarasını sana vereyim orada sana yardımcı olur. Sudanlı bir arkadaş vardı o bana ev tutmam konusunda yardımcı oldu. Dışarıda yemeğe çıkmıyoruz. Bazen ailecek parka gidiyoruz. Ama çok az. Çocuklar kuran kursuna ve okula gidiyorlar ben çalışıyorum eşim de anca ev işleriyle uğraşıyor. Türk arkadaşlarım neredeyse daha çok. Oturmaya gideriz birbirimize. Sonra Ramazan'da iftar açtık beraber. Çok iyiler. Ben burada sorun yaşamadım. Çünkü dil biliyorum. Birbirimizle konuştuktan sonra ve anladıktan sonra bir sorun çıkmıyor. Evet, bizim bazı mülteciler sıkıntı yaşıyorlar ama onların hepsi dil bilmediklerinden dolayı oluyor. Anlaşmıyorlar. (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye'de).

Antep'te bir arkadaş vardı. O, dedi bana, benim bir arkadaş var. Ben de buraya gelince onunla konuştum. Yardımcı oldu. Yok, komşularımız fazla yok. Gidip geldiğimiz az insan var. Bir abla var onun haricinde aşağı mahallede Iraklı bir aile var onun haricinde pek yok. Çok yok bizim evin aşı tarafında Iraklı bir aile var onun haricinde yok. Zaten ben fazla arkadaşım da yok. Ama Yemen'deyken arkadaşlarım vardı. Sıkıntı yoktu ama burada bazen

sorun oluyor. İyi mi kötü mü bilmiyorsun (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Katılımlar öncelikle aynı ülkeden gelen sığınmacılarla ve aynı dili konuştukları kişilerle iletişim kurup yardımlaşıyorlar. Bir Afgan katılımcı farklı mezhepteki Afganlarla sürekli görüşüklerini belirtti.

Evet, o da Afgan’dı. Kendi Afganlarımızdan borç aldık, sonra yavaş yavaş ödedik. ... O Şia ben Sünni hiç fark etmiyor. Karamanda 30-35 Aile Sünniyiz geriye kalanların hepsi Şia. Hepsiyle aynı yardımlaşmayı yapıyoruz (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye’de).

Sığınmacılar dışarıyla sınırlı bir ilişki içerisindeler. Daha çok akrabaları veya kendileri gibi sığınmacı olanlarla zaman geçiriyorlar. Bu durum çocuklara da yansımış durumda. Evlere yaptığımız ziyaretlerde çocuklar kendi aralarında oynuyorlar. Sığınmacı ve Karamanlı çocukları birbirleriyle oynarken çok az gördüm. Genel itibariyle ebeveynleri gibi kendi aralarında oyun oynuyorlar. Ziyaret ettiğim Yemenli ailenin küçük çocuğu Iraklı komşularıyla oynuyordu. Hemen hemen her ziyaretimde çocukları kendi aralarında oynarken buluyordum ve aralarında Karamanlı çocuklar olmuyordu.

Katılımcılar kendi aralarında dayanışma ağları oluşturarak mevcut durumdaki dezavantajlarının bir bölümünü ortadan kaldırmaya çalışıyorlar. Bunu yaparken de sığınmacı olmanın vermiş olduğu duygudaşlıkla hareket ediyorlar ve bir ortak kimlik oluşturuyorlar. Bu ortak kimlik ortak dil, aynı ülkeden gelmiş olma gibi özelliklerle kuvvetleniyor. Ayrıca dışarısı onlar için bir belirsizlik taşıdığı için katılımcıların büyük bir bölümü Karamanlılarla iletişim kurmuyor. Ancak yerleşik halkla ve şehirle hiçbir sıkıntılarının olmadığını ısrarla vurguluyorlar. Kavramsal çerçevede de bu durumun

üzerinde durulması gereken nokta olduğunu vurgulamıştım: Hiçbir sorun yaşamadıkları toplumla neden iç içe olamıyorlar?

Bunun nedenini iki şekilde açıklayabilirim: Birincisi, katılımcılar misafir olduklarını düşünüyor ve ev sahipleri tarafından “nankör” yaftası yemek istemiyorlar. İkincisi ise, buradaki anlatılarından dolayı fişlenebilecekleri korkusu yaşamalarıdır. Çünkü geldikleri ülkelerde ağır güvenlikçi devlet politikaları hüküm sürmektedir. Bundan dolayı bir şekilde afişe olmak istemedikleri için sorunun asıl kaynağı konusunda konuşmak istemiyorlar. Bu durum güvenilirlik ve geçerlilik tartışmasında da değindiğim noktaları tekrar işaret etmektedir. Katılımcıların bu tutum ve davranışları özellikle geçerlilik noktasında çalışmayı zora sokmaktadır. Ancak sık sık yaptığımız ziyaretler sayesinde bir takım örüntüler yakalamamıza fırsat verdi. Karamanlılar tarafından tam olarak kabul edilmedikleri ve dışarıyı tehdit olarak gördükleri için yerleşik halkla karşılaşmamaya çalışıyor ve bu karşılaşmaları en aza indirmek için genellikle evde kalıyorlar. Bu durum sığınmacılar arası iç dayanışmanın oluşmasını sağlıyor.

4.8. Ekonomik Özellikler ve Yoksulluk

Bu bölümde Karaman'daki sığınmacıların hayatta kalmak için geliştirdikleri ekonomik stratejiler kavramsal çerçeve ışığında ele alınacaktır. Modern dünyanın büyük sorunlarından biri olan yoksulluk ve yoksunluk yerinden edilmiş sığınmacıların hayatını yerleşiklerden daha fazla etkilemektedir. Sığınmacıların önceden sahip olduğu ve göçten sonra edindikleri yoksulluk durumunun yaşam pratiklerinde meydana getirdiği değişikliklerin izleri sürdüm.

Çalışmada yer alan katılımcılara gıda, kira ve diğer ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları sorulduğunda; tamamına yakını belediye ve Kızılay'dan yardım aldığını, üçte biri (çalışabilecek durumda olan 59 kişi) de yardımlara ek olarak çalıştığını belirtmiştir. Yardım kuruluşlarının dışında, gönüllü olarak sığınmacılara yardım eden Karamanlılar da vardır. Aşa erişim ve barınma kanallarını çalışma edinimi ve yardımlar olarak iki alt başlık altında ele aldım.

4.8.1. İş Hayatına Katılma Çabaları

Çalışmada yer alan 122 katılımcıdan 60'ı 18 yaşının altındadır, geriye kalan 62 kişiden 59'u çalışabilecek durumdaydı. Diğer iki kişi hasta, biri de yaşlıydı. Ancak katılımcılardan 20'si yani yalnız üçte biri çalışıyordu. Karaman'daki sığınmacılar hayatlarını idame ettirebilmek için inşaat, fırın, bakkal, bahçede elma toplayıcılığı gibi işlerde çalışmaktadırlar.

Lokantada aşçılık yaptım [İstanbul]. Mutfak işi vardı. Ondan sonra bir zaman Karaman'da inşaatta çalıştım. Burada lokanta işi fazla olmayınca inşaata gittim. Ailem çok zor durumdaydı. İnşaat biraz iyi para veriyor diye oraya gittim. Ama inşaat çok zor, benim belimden sakatlığım var. Ondan dolayı şimdi evdeyim [bakkalda çalışıyor] (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye'de).

Burada çok zorlanmadık işi hemen bulduk. Biz [babasıyla] amcamın çalıştığı yere gittik. Orada dediler buraya bekçi lazım. Babam da dedi ben yaparım. Babam orada çalışmaya başladıktan sonra da ben girdim [inşaatta yemek dağıtıp temizlik yapıyor] (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Tercümanlık falan yapıyorum. Resmi olarak çalışmıyorum ama iş olunca çağırıyorlar gidiyorum (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye'de).

Mermer, kalıp gibi işlerde çalışıyorum. Eleman yani. Taşıyordum. Ama ben şimdi çok rahatım. Makina var şimdi, o kaldırıyor. (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Ben de eskicilik yapıyorum. Plastik topluyorum, onunla geçinmeye çalışıyoruz (Grş, 17: Sudanlı, 37 yaşında, 2.5 yıldır Türkiye’de).

Ben fırında çalışıyorum. ... Babam işe bazen gidiyor bazen de gitmiyor. ... Başka, bacılar çalışıyor, çapa yapıyor bazen de abla bisküvi fabrikasında çalışıyor (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

Afganlar diğer sığınmacılardan farklı olarak birlikte ve belli bir iş yapıyorlar; erkeklerinin tamamına yakını inşaatlarda çalışıyor. Kadınlar genelde evde ama bir kısmı da bahçe işlerine gidiyor. Öğle olunca bisiklet ve elektrikli motosikletlerle eve yemek yemeye geliyorlar.

Bazı aileler Türkiye şartlarına göre iyi denebilecek gelire sahip: Üç çocuğu ve eşiyle beraber yaşayan bir katılımcının gelirlerini hesapladığımızda ilginç bir sonuçla karşılaştık; ailenin çocukları okumuyor kız çocuğu hariç diğer iki erkek çalışıyor. Evin babası ve en büyük erkek 1300’er TL aylık alıyor. Anne 800 TL aylık alıyor ve bunun haricinde boş zamanlarında günlük 120 TL’ye temizliğe gidiyor. On altı yaşında olan küçük erkek de günlük 20TL alıyor. Genel bir toplam yaptığımızda ailenin 4 bin TL’nin üzerinde bir geliri oluyor. Beş kişilik bir aile için Karaman şartlarında iyi para. Ancak bu durum ailenin almış olduğu ücretin hak ettikleri paranın çok altında olduğu gerçeğini değiştirmiyor. Çalışma izinleri olmadığı için sigorta gibi bir güvenceleri de yok.

Katılımcılar genel itibariyle çalışıp para kazanmak istediklerini belirttiler. Afgan bir katılımcı çalışma izni verildiği takdirde sürekli olarak çalışmak istediğini belirtti. Kimi hayat hikâyeleri yerinden edilmişliğin sarsıcı değişimini gözler önüne seriyor. Babasıyla beraber bir inşaatta bekçilik ve temizlik yapan bir katılımcı ayda birkaç kez eve gittiğini söyledi. Ayrıca katılımcı çocuk yaşıta [13] çalışmaya başladığını belirtti. Karaman’a

gelmeden önce bir süre İstanbul’da kalmış ve süre zarfında tekstil işinde çalışmış. Arkadaşları olmadığını söyleyen katılımcıya bunun nedenini sorduğumda; “arkadaşlar çok zamanımızı alır, ama ben çalışmalıyım” cevabını verdi. Aynı katılımcı günlük üç lira olan dolmuş ücretinin fazla olduğu için eve gelmediğini söyledi.

... Yok, gelmem [eve]. Yol parası kurtarmaz. Hem bazen patron mesai yazıyor. ... Bayramda çalıştım bekçilik yaptım. ... Ben gündüzleri bekliyordum, babam da geceleri bekçilik yapıyor. Bir de ben yemekten sonra ortalığı temizliyorum. ... İstanbul’da da fazla çıkmıyordum. Çünkü orada da çalışıyordum. ... Tekstil işinde çalışıyordum. Ütü yapıyordum (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Burada en büyük müşkülât çalışmak. İş yapmak istiyorum [hurdacılık yapan ve daha fazla çalışmak isteyen katılımcının iki ayağı da sakat, zar zor yürüyor.] (Grş, 17: Sudanlı, 37 yaşında, 2.5 yıldır Türkiye’de).

Çalışma sırasında yapmış olduğumuz görüşmelerde sığınmacıların düşük ücretlerde çalıştırıldıklarına dair çokça anlatı duydum. Ancak katılımcılar bu durumu kabullenmiş durumdalar. Mecbur oldukları için “az da verseler çalışmalıyız” diyenler var.

Ben daha çok çalışıyorum (gülüyor). Günde 12 saat çalışıyorum. ... Mesela benim arkadaş Türk, maaş yattı, onun 1700TL bir de sigorta var [kendisi haftada 300 TL alıyor]. Ama ben zaten kabul ettim. Sen iş sahibisin bana diyorsun gelecek misin? Ben mecbur 200 - 300 kabul ediyorum. Normalde ben bu adalete yapmam, çıkarım. Ama mecburum çalışıyorum (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

4.8.2. Çevreden Uzanan Yardım Elleri

Katılımcılar, belediye, Kızılay, sivil toplum örgütleri ve gönüllü Karamanlılardan yardım almaktadırlar. Belediyenin vermiş olduğu kartla iki ayda bir 100 TL’lik gıda alışverişi yapıyorlar. Kızılay ailedeki her bir birey için 100 TL veriyor, bunun yanında okula giden çocuklara da yaşlarına ve cinsiyetlerine göre ayrıca maddi yardımda

bulunuyor. Sivil toplum örgütleri gıda başta olmak üzere yakacak, giyecek ve dil kursu gibi hizmetlerde bulunuyor. Ayrıca herhangi bir örgüte mensup olmadan, gönüllü bir şekilde sığınmacılara gıda, giyecek ve maddi yardım yapan Karamanlılar da vardır. Yardım konusunda kimi STÖ ve gönüllüler ayırım yapabiliyorlardı; Afgan sığınmacılarla fazla iletişime girmememiz konusunda bizleri uyarıyorlardı. Güvenlik sorunlarının yaşanabileceğini de öne sürüyorlardı. Ancak Afgan sığınmacılarla yaptığımız görüşmelerde herhangi bir sorunla karşılaşmadık.

Son olarak sığınmacılar kendi aralarında da yardımlaşıyorlar. Bir sivil toplum örgütünden aldığı iki gıda kolisinden birini akrabasına veren sığınmacının yaptığına benzer yardımlaşmalar var. Her ne kadar yardım kanalları çok çeşitli olsa da, sığınmacılar genel olarak, kendilerine yapılan yardımların yeterli olmadığını belirtiyorlar.

Yılda iki defa iyi yardım ediyorlar. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı'nda yardım ediyorlar. Ama yeterli değil bu. Biz devamlı çalışmıyoruz. Bazen ev kirasını (250 TL) anca verebiliyoruz. Bazen de veremiyoruz. ... Belediye iki ayda bir 100 TL gıda yardımı veriyor. Bir de Kızılay 3 aydır kişi başı 100 TL veriyor (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye'de).

Benim bildiğim almadık yardım. Evde duramıyorum. Ama bir kere yardım getirdiler. Ama o da teyzemin kocasına iki tane yardım kolisi vermişler o da bize getirdi birini (Grş, 4: Erkek, 17 yaşında, Suriyeli, 4 yıldır Türkiye'de).

Sığınmacılar kayıtlı oldukları şehrin bağlı bulunduğu devlet hastanesinden ücretsiz olarak faydalanabilmektedirler. Ayrıca Türkiye vatandaşları gibi belli bir oranda ilaç indirimi olmaktadır. Ancak, iki aile izin almadan Karaman'a geldiklerinden dolayı hastaneden ve ilaç yardımından faydalanamadıklarını söyledi. Bunun dışındaki aileler hastane hizmetinden faydalandıklarını söylediler. Hastane ve ilaç yardımından faydalanan bir katılımcı kızının sağlık giderlerini karşılayabilmek için çevresinden borç aldığını

belirtti. Benzer şekilde hastane ve ilaç masraflarından şikâyetçi olan başka katılımcılar da oldu.

Hastaneye [Karaman'a geldiklerinden bu yana] gitmedik. Sadece kendi paramızla ilaç aldık. Kimlik olmadığı için gitmedik (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

Hastanede biraz sıkıntı çektik. Paramız pulumuz olmayınca. Sağlık giderlerimizi karşılayamıyorduk. ... Borç aldık birinden sorunu çözdük (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye'de).

Bunların yanında katılımcıların bir kısmı da bizlerden yardım talep ediyorlardı. Yardım istekler çeşitlilik gösteriyordu; para, gıda ve gıda bunların başında geliyordu. Çok sevdiği için bizlerden et isteyen bir katılımcımız da oldu. Ayrıca kendi aralarında “bize bir şeyler verecekler mi” diye başlayan konuşmalara da kulak misafiri olduk. Bahsi geçen yardım taleplerinin büyük bir kısmı gözlemlediğimiz kadarıyla gerçekten de ihtiyaçtan kaynaklanıyordu. Ancak bir kısmı da ihtiyacı olmadığı halde istiyordu. Kimi katılımcılar ise utandıklarından dolayı sivil toplum örgütlerinden de yardım istemediklerini belirtti.

4.8.3. Harcamalar

Katılımcıların tamamına yakını kiraların yüksek olduğunu ve karşılamakta zorlandıklarını belirttiler. Kaldıkları evlerin kiraları 275 ile 450 TL arasında değişiyor. Bunun yanında elektrik ve su faturaları gibi sabit giderlerin bir araya gelince yüksek olduğunu belirtenler de oldu. Katılımcılar temel ihtiyaçları (gıda, barınma, kira) dışındaki harcama kalemlerini lüks buluyorlar. Eşi ve çocuklarıyla dışarıda yemek yemeğe gitmiyor, kafe gibi vakit geçirilen mekânlara gitmiyorlar. Genellikle evlerde görüşmeler oluyor.

Gıda, yeme içmeye para gidiyor. Hastaneye gidince ilaç fazla oluyor. Ev kiramız var 250 TL. Elektrik ve suyu da ekleyince 350 TL falan masraf oluyor (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye'de).

Kiraya para gidiyor. Kafeye gitmiyoruz zaten (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

En çok gıdaya para gidiyor. Market ve pazar da çok gidiyor. ... Et yani çok alamıyorum ayda bir defa anca alabiliyorum. Ama tavuk alıyorum. ... Bazen iki haftada bir çıkıyoruz [gezmeğe]. ... Bu hafta yorgunum dışarı çıkmayacağız. Çekirdeği alıp bizim bahçede oturacağız. (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Baba, anne ve çocuktan oluşan üç kişilik Sudanlı bir aile harcamalar konusunda kendine göre bir bütçe hazırlamıştı. Giderlerini sıraladıktan sonra ayda 700 Liranın kendisi ve ailesi için yeterli olacağını söyledi. Kira ve iki yaşındaki çocuklarının mama ve bez giderlerinin fazla olduğunu belirtti. Sudan’dayken bilgisayar mühendisliği yapan katılımcı ülkesinde iyi kazandığını ve güzel bir evinin olduğunu söyledi. Burada ise hurdacılık yapıyor.

Bir ayda 700 lira ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetiyor. Bunun 300 lirası kira, geriye kalan kısmı da faturalar ve mutfığa gidiyor. Bunların içinde en çok para çocuk bezine ve mamaya gidiyor. Onlar pahalı. Bisküvi, çikolata gibi şeyler de var. Burada masraflar çok değil ama ben çalışmıyorum, fazla da yardım yok. Onun için müşkül oluyor. Ben eski topluyorum, çalışıyorum ama ayda 200 lira yardım olsa tam yetecek (Grş, 17: Sudanlı, 37 yaşında, 2.5 yıldır Türkiye’de).

Dışarıda yemeğe çıkmıyoruz. Bazen ailecek parka gidiyoruz. Ama çok az. Çocuklar Kuran kursuna ve okula gidiyorlar ben çalışıyorum eşim de anca ev işleriyle uğraşıyor. Fazla zaman ayıramıyoruz (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye’de).

4.8.4. Göç Sonrası Değişen İş Alanları

Katılımcıların Türkiye’ye geldikten sonra yaptıkları işlerde de değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişiklikler arasında dramatik hikâyeler yer almaktadır. Söz gelimi ülkesinde bilgisayar mühendisliği yapan iki katılımcı burada hurdacılık yapmaya başlamış.

Bir şirkette muhasebe müdürlüğü yapan bir diğer katılımcı da Karaman'da elma bahçesinde ve inşaatla çalışıyor.

Bir diğer sarsıcı değişim de çocuk işçiliğidir. Ülkesinde okula giden katılımcılar, burada ailesinin geçimini sağlamak için fırın ve inşaat gibi işlerde çalışıyor. Sürekli çalıştıklarından dolayı arkadaş çevreleri çok az veya hiç yok. Günün büyük bir kısmı işte geçiyor eve geldiklerinde de yorgun olduklarından dolayı aile bireyleriyle dahi vakit geçiremeden uyuyorlar. Bir katılımcı ise aynı şehirde olmasına rağmen ailesiyle ayda bir veya iki kez görüşebildiğini belirtti.

Evet, Yemen'de de böyleydi. Ben orada da çalışıyordum. Ama orada durumum daha da iyiydi. Elhamdulillah iyi kazanıyordum, işim de iyiydi [turizm işiyle ilgileniyordu, burada bir süre inşaat işçiliği yaptı şimdi tercümanlık yapıyor] (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye'de).

Ben eve dahi gelemiyorum. Hep çalışıyorum. 8. sınıfa gidiyordum [Suriye'de]. Savaş başlayınca buraya geldik. Çalışıyorum burada (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye'de).

... Hayır, Halep'te çalışmıyordum. ... Okuyordum, okula gidiyordum. ... Kardeşlerim de hepsi okula gidiyordu. ... Evet, Suriye'deyken çalışmıyordum. Suriye'deyken ben hiç çalışmıyordum, sadece para alıyor okula gidiyor, geziyor geziyor, geri geliyor eve yatıyordum. Ama burada çalışmaya başladım. Önceden babam çalışıyor para veriyordu, şimdi ben çalışıyor para veriyorum (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye'de)

4.9. Göçün Toplumsal Cinsiyet Üzerindeki Etkileri

Çalışmanın bu bölümünde yerinden edilmişliğin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkilerine değindim. Öncelikle çalışmanın merkezinde olan erkeklik konusuna değindim. Daha sonra toplumsal cinsiyetin bir diğer önemli kavramı olan kadınlık mevzusunu ele aldım. Alan çalışması sırasında kendisini kadın ve erkek dışında bir cinsiyette tanımlayan kimse olmadığı için üçüncül cinsiyeti işlemedim. Kadınlık ve erkeklik kavramlarını

işledikten sonra evlilik ve iş bölümü gibi cinsiyetin hakim olduğu alanlardaki kurulumu göz attım.

4.9.1. Erkeklik Halleri

Yerinden edilmişliğin getirmiş olduğu sarsıntının sığınmacıların hayatının büyük bir değişim ve dönüşüm geçirmesine neden olmuştur. Çalışmanın merkezinde yer alan erkeklerin hayatındaki değişimlerin izini sürdüm. Katılımcılar ev işleri ve para getiren işlerde çalışmak gibi uğraşlarında değişim neredeyse yaşanmamıştır. Ülkesindeyken çalışan erkeklerin büyük bir bölümü burada da çalışıyor ve ev işlerini de yine eşleri yapıyor. Çok az sayıda katılımcı ev işleri yaptığını söyledi. Bir kısmı da eşleri veya anneleri evde olmadığında ev işleri yapabileceğini söyledi. Yemek yapmak, temizlik gibi ev işlerini kadının uğraş alanı olarak görüyorlar. Bir katılımcı “ev kadının memleketidir” diyerek durumu açıklıyordu.

Bir katılımcıya ev işleri yapar mısın diye sorduğumda hayır yanıtını verdi. Aynı katılımcı tek başına kaldığında yani mecbur olduğunda yapabileceğini söyledi. Babasının ev işi yapıp yapmadığını sorduğumda “işten yorgun geliyoruz, onun için annem yapar” yanıtını aldım. Annesinin evde olmadığında babasının yemek yapıp yapmayacağını sorduğumdaysa; babam yapmaz, ben yaparım diye cevapladı.

Ama annem evdeyken yapmam. O der ki karışma işime. O çalıştırmaz zaten (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Ev işlerini anne yapar. Ablalar, kardeşler (kız) ona yardım ederler. Ya da onlar yapıyor. ... [sen yardım ediyor musun?] Yok [gülüyor]. Ben pislik yapıyor onlar geliyor temizliyor (GRŞ, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

Görüştüğüm sığınmacılar arasında yer alan Afgan erkeklerinin tamamına yakını inşaatlarda çalışıyor. Kadınlar genelde evde ama bir kısmı da bahçe işlerine gidiyor. Öğle olunca bisiklet ve elektrikli motosikletlerle eve yemek yemeye geliyorlar. Birçoğu da dil bilmiyor [inşaatla Farsça konuşuyorlar ve Karamanlılarla iletişimleri çok sınırlı].

Erkeklerin çalışmayıp evde çocuk baktığı kimi örnekler de vardı. Bir katılımcı kundaktaki çocuğuna bakarken eşi elma bahçesinde çalışıyordu. Diğer bir katılımcı da 10 yaşındaki çocuğunun kendisine bağırıp çağırmasına karşı sessizliğini koruyordu. Gözlemlediğim kadarıyla çalışmayan erkeklerin çalışan erkeklere göre ev içerisindeki otoritesi daha zayıf. On altı yaşındaki katılımcı bunu şu sözleriyle destekliyor:

Önceden ben söylüyor onlar beni dinlemiyordu, şimdi beni dinliyorlar. Önceden baba çalışıyor para veriyordu, şimdi ben çalışıyor para veriyorum. Abi diyorlar, benim ablam bana abi diyor [gülüyor] (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

Katılımcılar erkekliğin üzerlerine yüklemiş olduğu yükleri burada da taşıyorlar. Eve ekmek getirmenin yanında evin namusunu ve ailenin gururunu korumak da onların sorumluluk alanında yer alıyor. Bir katılımcı kız kardeşine laf atılması üzerine tek başına kavga etmeye gitmişti. Karşı taraf hem yaşça ondan büyüklerdi hem de sayı olarak fazlaydı. Ancak zarar göreceğini bilmesine rağmen dışarı çıkıp kavga etmişti. Kavgaдан sonra evleri Karamanlılar tarafından evleri taşlandı. Bunun üzerine Karaman’ı terk etme kararı aldılar. Emniyet Müdürlüğünden farklı bir yer tavsiyesi gelmesine rağmen Ülkelerine dönme kararı aldılar. Katılımcı artık burada yapamayacaklarını söyledi.

... Şimdi benim kız kardeş çıktı dışarıya onla laf attı. Kız güzel, tatlı yani pişt pişt falan yapıyor kız kardeşime. Ben de onlarla kavga ettim. ... Onlar Karamanlıydı. Kız kardeşim bakkala gitmiş onlar laf atıyor. Yani aşkım bilmem ne, bilmem sevgilin var mı? Bu korkuyor kaçtı eve geldi, ben de dışarı çıktım kavga yaptım. ... Evet, tek gittim kavga etmeye. Suriye’de de aynı olurdu, kavga ederdim [ama tek olmayacağını ima etti. Burada

çok az kişi olduklarını buna karşın Karamanlıların çok fazla olduğunu söyledi] (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

Babanın ev içerisindeki otoritesini görmek çok da zor değil. Erkekler evde yokken kadınlar daha rahat konuşurken erkekler evde olduğunda kadınlar daha az konuşuyor. Babadan izin almadan bizimle görüşme yapamayacağını söyleyen katılımcılarımız oldu. Bir defasında da erkek çocukla ayrı odada görüşme yapmak istediğimde baba izin vermedi. Konuşulması gerekenleri burada konuşmamızı istedi.

Savaş bölgelerinden kaçıp gelen katılımcıların bir bölümü de ellerine silah almak istemeyenlerden oluşuyor. Ülkelerinde kalmaları halinde ellerine zorla silah tutuşturulup savaştırılacaklarını belirten katılımcılar var. Bir katılımcı da ülkesinde bir süre savaştıktan sonra ailesinin zorlamasıyla savaşmayı bırakıp ülkesinden kaçmış.

... Savaş vardı, bir de benim özel sıkıntılar vardı. Yani beni silah altına almak istiyorlardı. Savaş yapacaksın diyorlardı (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye’de).

Çalışan katılımcılar hak ettikleri ücreti alamadıklarından bahsediyorlardı. Yoksulluk bölümünde de ele alınan bu konu erkeklerin sıklıkla karşılaştıkları bir sorun. Yerleşik halkla aynı işi yapmalarına rağmen daha az ücret alıyorlar. Bir katılımcı 12 saat yoğun bir şekilde çalıştığından dolayı eşi ve çocuklarıyla vakit geçiremediğini belirtti.

Ben daha çok çalışıyorum (gülüyor). Mesela benim arkadaş Türk, maaş yattı, onun 1700TL bir de sigorta var. Ama ben zaten kabul ettim. Sen iş sahibisin bana diyorsun gelecek misin? Ben mecbur 200 - 300 kabul ediyorum. Normalde ben bu adalete yapmam, çıkarım. Ama mecburum çalışıyorum (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Katılımcılar ev içerisinde babanın otoritesine karşı gelmiyorlardı. Bir katılımcı arada çatıştığını ancak genel olarak babasına olan saygısından ötürü uzatmadığını belirtti.

Ayrıca çalışmaya başladıktan sonra aile içerisinde sözünün geçmeye başladığını belirten katılımcılar da oldu.

Şimdi ben babamla tartışıyor yani ama yani çok bir şey değil yani bana bağıyor baba ben hemen gidiyor kızıyor yani çıkıyor evden gidiyor Akteke kahvehane gidiyor çay içiyor öyle ondan sonra geri geliyor. ... Mesela ben evden çıkacak, çıkma oğlum orada şimdi çıktı orada adamlar çok var, pislik var kavga yapmaması için ondan kızıyor bana. ... Çalışmaya başlamam daha iyi oldu önceden ben söylüyor bunlar beni dinlemiyor, şimdi beni dinliyorlar. Önceden baba çalışıyor para veriyordu, şimdi ben çalışıyor para veriyorum, abi diyorlar, benim ablam bana abi diyor [gülüyor] (GRŞ, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

Sokaktaki sığınmacı çocuklar genellikle kendileri gibi sığınmacı olan çocuklarla oyunlar oynuyorlar. Kadın erkek ayrımının henüz ortaya çıkmadığı (5-10 yaş aralığı) bu ortamda birbirleriyle eğlenebiliyorlar. Çocuklar kendi aralarında oyun oynuyor ve birbirlerini tanıyorlar. Dışarıdan iyi denebilecek bir ilişkileri var. Ancak çok fazla küfür kullanımı var. Ayrıca şiddete başvurmaktan çekinmiyorlar. Yanımızdayken bir iki tartışma çıktı. Küfürlü bir tartışmada biri arkadaşına taş attı ve ciddi şekilde canının yandığına şahit oldum. Bu yaptığının iyi olmadığını söylesem de pek etkilenmiş görünmüyordu. Bu anlatının kahramanları her ne kadar farklı cinsiyetlerde olan çocuklar olsa da küfür, şiddet ve sokak erkeklikle beraber anılan kavramlar olduğu için erkeklik başlığı altında ele almak istedim.

4.9.2. Kadınlık Halleri

Çalışma erkek merkezli olduğundan dolayı kadınlık halleriyle detaylı bulgular toplamadım. Ancak görüşmeler sırasında bir takip örüntüler yakaladım. Kadınlar genel

olarak erkeğin otoritesi altında kalıyor. Bunun aksi örnekler olsa da çoğunluk erkeğin gerisinde duruyor. Erkek varken az konuşma, erkek görüşmeciyile göz göze dahi gelmeme gibi davranışlar bu örüntüleri örnekliyor.

Yapmış olduğumuz ev ziyaretlerinin tamamına yakını sıcak ve samimi bir havada gerçekleşti. Ancak toplumsal cinsiyet ilişkilerini kapıdan içeriye girmeden görmek mümkün oluyordu. Ben erkeklerle, kadın arkadaşım da kadınlarla dokunarak selamlaşırken karşı cinsle dokunmadan selamlaşıyorduk. Kadınlar kendi aralarında genel olarak sarılıyorlardı. Biz erkekler de tokalaşıp yanak yanağa öpüşüyorduk. Bir erkek katılımcı yanak yanağa öpüştükten sonra göğsümü de öperek beni içeriye davet etti. Kadın katılımcı ise “hoş geldin abi” diyerek içeriye buyur etti.

Karamandaki toplumsal cinsiyet algısı ve buna bağlı oluşan pratikler kadının ikinci plana itilmesine neden olabilmektedir. Bir kadın katılımcı, Karaman’daki bir sivil toplum örgütünden yardım istediğinde, katılımcıya eşinin gelmesi gerektiği söylenmiş. Bu ve buna benzer uygulamalarla karşılaşan katılımcı anlatımları duydum. Yemenli katılımcıyla vakıfların yardım faaliyetleri konusunda konuşurken eşi araya girerek şu şekilde sitemde bulundu:

Evde odun yoktu eşim de çalışıyordu. Gittim vakfa bana çuval gösterdiler al götür dediler. Ben hastaydım bir de bir bayanım ben. Yardım etmiyorlar bir defa gittim sonra bizim bir abla var Karamanlı o yardım etti (Grş, 11: Katılımcının karısı, 32 yaşında, Yemenli, 4 yıldır Türkiye’de).

Kadınlar arasında ön plana çıkarılmış kadınlık tanımına uymayan örnekler yok değil. Katılımcılarımızdan bazı kadınlar Karaman’ın merkezinde bulunan cadde ve alışveriş merkezlerinde rahatça dolaşabiliyorlar. Bunun yanında ülkesindeyken çalışmayıp Türkiye’de çalışıp para kazanmaya başlayan kadınlar da var. Ailelerin büyük bir

bölümünde erkek katılımcılar evde hissedilir bir otoriteye sahipken bazı evlerde kadınların daha baskın olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin Filistinli bir aileyle görüşme yapıp çıkmak üzereyken ev sahibinin annesi gelini için bizlerden uygun kıyafet istedi. Adam buna kızdı aynı zamanda mahcup bir şekilde özür diledi. Ancak kadın ihtiyaç olduğunu söyledi. Gayet rahat ve nazik bir şekilde biz ve oğluyla konuştu. Afgan bir evde yaptığımız ziyarette de kadınların erkeklerden daha baskın olduğuna şahit olduk. Kadın gayet kendinden emin ve konuşkan bir yapıya sahipti. Gerçi oradaki kadınların geneli öyleydi. Erkek yeni geldiğinden mi genel hali mi tam bilemediğim bir nedenden dolayı biraz ikinci planda duruyordu. Kadınlar rahat bir şekilde konuşuyordu. Evde katılımcıyla göç ve buradaki hayat hakkında konuşurken çocuklar gürültü yapıyorlardı kadınlar doğrudan çocuklara müdahale etmek yerine yanımda sessiz sakin duran adamdan onları susturmasını istiyorlardı. Adam biraz yüksek sesle onlara doğru gidiyor susturuyor ancak kısa bir süre sonra yine aynı gürültü ortaya çıkıyordu.

4.9.3. Evlilik

Katılımcılar arasında evleneceği kişiyi kendi seçenler olduğu gibi ailesinin istediğiyle evlenenler de var. Ağırlıklı olarak babasının yönlendirmesiyle yapılan evlilikler olduğu görülmüştür. Akraba evlilikleri de göze çarpmaktadır. Amcasının kızıyla evlenen bir katılımcı “ben istediğim sürece başkası amcamın kızını istemez” dedi. Yakın akraba ekliliğinin yanında çocuğunun farklı dinden biriyle evlenmesine karşı çıkanlar da vardır. Ancak katılımcıların büyük bir bölümü çocuklarının evleneceği kişiye karışmayacağını belirtti. Bir katılımcı savaştan kaçtıkları için ülkelerinde kalan tanıdıklarının onlara kız vermediğini söyledi.

Biz zaten amca çocuklarıyız, akrabayız. Anne baba karar verince tamam. ... Yok evlenmezdik. Anne baba yok deyince bizde ısrar olmaz (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye’de).

Anne ve babam karar verir [evliliğe] Babam ne derse o olur. Karşı çıkmam. Ailem karşı çıkar. Ben de istemem (Afgan ve İranlılarla evlilik). Kız kardeşim babam ne derse öyle evlenir. O evet derse ama babam hayır derse babamın dediği olacak (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Evleneceğim kişiye annem karar verdi. Ben de karşı çıkmadım. Bizde böyledir, büyükler karar verir siz de karşı çıkmazsınız. Benim baba da ölü olduğu için annem başkadır. O ilgilendi her şeyimizle. Çocuklar nasıl evlenir tam bilmiyorum. Onların yaşadığı hayat bizim yaşadığımız hayattan çok farklı. Tabii benim de bazı şartlarım var. Önce abdestli bir Müslüman olması gerekiyor. Tabii farklı bir ırktan biri de olabilir. Ama dediğim gibi Allaha korkacak. İyi bir insan olacak. O zaman tamam derim. Ben kendim buradan hiç gitmek istemiyorum. Tabii çocuklarım da isterse yerli biriyle de evlenmesini isterim. Onlar zaten artık Karamanlı oldular. Karamanlı biriyle de evlenmeleri gayet doğal. ... Evet, kızım için de geçerli bunlar. Kızımı evlendireceğim zaman soracağım çalışıyor mu, en önemlisi de Müslüman mı? Bunun gibi bir sürü şey sorduktan sonra evlenmesine izin veririm (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye’de).

Biz karar verdik. Komşuyduk zaten. Birbirimizi gördük, ben hoşlandım, konuştuk. Sonra annesine söyledim. Tamam dedi. Nikâh yaptık bir sene sonra da düğün yaptık. Bir iki sene sürdü. Sonra ailelere söyledik. Ama telefonda çok konuştuk. Dışarıda konuşamıyorduk. Bir defasında akşam sekizde başladım konuşmaya sabah sekize kadar konuşmuşum. Ama Yemen’de dışarıda konuşmak çok ayıptır. Yok, bizde öyle olmuyor. Ama bazen köylerde böyle zorla evlendiriyorlar. Kafa bazen yok. Bizim şehirde kız istemiyorsa olmaz o evlilik. Benim kız kardeş kırk yaşına geldi evlenmemiş daha. İstemiyorum diyor, mecbur değil. Ama köyde bayanların bir kararı yok. Zaten babası ne derse o oluyor. Her şey babanın kararına bağlıdır. Hristiyan olmaz, Müslüman olmalı. Ben istemem. Ama çocuğum çok ısrar ederse olur derim (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

... Var [erkeğin evleneceği kadının ailesine başlık vermesi] aynı sizin gibi; altın veriyor kızın ailesine. Şimdi ben hoşlandığım kız ben alırım ama hoşlanmadığım baba karar veremez. Şimdi mesela benim abla evlenecek; amcaoğlu gelecek mesela istiyor amcaoğlu. Kimse evlenmez onunla, amcaoğlu alacak. ... Diyorlar siz neden Türkiye’ye gittiniz siz

vatanı sattınız öyle diyorlar vermeyiz size (kız) öyle bir şey diyorlar. Böyle tartışma çıkıyor yani (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

Katılımcılar arasında çok eşliliğe rastlamadım. Ancak Afgan çocuklarla bir sohbetimizde çok eşli bir ailenin olduğunu öğrendim. Çocuk annesi Afganistan’da kaldığını, babası, kardeşleri ve üvey annesiyle Karaman’da yaşadıklarını söyledi.

Çok eşlilikle ilgili bir sohbette Afgan bir katılımcı üç eşe kadar dinen hakkı olduğunu ancak sadece bir evlilik yaptığını söyledi. Gülerek para olsaydı belki evlenirdim dedi. Eşi de evlenmesinde bir sakınca olmadığını belirtti. Yine çok eşlilikle ilgili görüşmede Suriyeli bir kadın katılımcı eşinin hakkı olan çok eşliliğe kesinlikle karşı çıkmayacağını söyledi. Katılımcıların tamamına yakını çekirdek aileden oluşuyor.

Bence ayrı aile olmak daha iyidir. Birbirimize yetmiyordu. Yani masrafımız çok fazla oluyordu. Burada herkes kendisi çalışıyor ve çocuklarına bakıyor. O kadar kalabalık olunca bir şey yetiştiremiyoruz. Bir şey götürsek sadece kendi ailemize götürsek olmuyor. Oradayken bir tek ben çalışıyordum. Bizde iki üç taneye kadar izin var. Ama ben evlenmedim. Para olmayınca olmuyor [gülüyor] (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye’de).

Birbirinden farklı düğün çeşitleri vardı. Katılımcılar ekonomik durumları elverdiğince geleneksel düğün merasimleri düzenliyorlar. Düğünlerin şekli ve süresi farklılık gösterse de genel olarak kadınlar ve erkekler ayrı toplanıyorlar. Misafirlere geleneksel yemekler ikram ediliyor. Evlenen çifte burada olduğu gibi yardımda bulunmak amacıyla para ve altın hediye etme geleneği var. Yalnız bir Afgan katılımcı düğün sahibinin davetlilere de hediyeler verdiğini söyledi.

Üç gün sürer düğünlerimiz. Çok pilav verilir. Etli pilav. Başka hediye olarak erkeklere ve kadınlara çarşaflar verilir. İçinde şeker olur. Başka bazı hediyeler verilir. Damadın tarafından millete verilir. Güzel cüppelerimiz var onu herkes giyer. Onlardan veriyoruz.

Buranın adeti bizimkinin tam tersi. Damat ve geline yardım ediliyor (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye’de).

Kız ailesi bir gün kendi arasında eğlence düzenler. İki gün de damat yapar. Son gün büyük bir eğlence olur. Ahmet isterse onu evlendiririz (Grş, 17: Sudanlı, 37 yaşında, 2.5 yıldır Türkiye’de).

Müzik çalar oyun oynarız. Yemen dansı var onu yaparız. Bayanlar da kına yapar. Toplam 4 gün sürüyor. Önce ayrı ayrı eğleniyorlar ama son gün salona geçiyorlar. Orada hep beraber eğleniyorlar (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Biz de yapıyor yemek, aynı sizin gibi, öyle, şöyle veriyor yani, ama siz karışık veriyor, kızlar erkekler, biz ayrı veriyoruz (Grş, 1: Suriyeli, 17 yaşında, 3 yıldır Türkiye’de).

Benim bir amcaoğlu da birkaç gün sonra evlenecekler. Evde yapacaklar düğünü. Kuran okunacak. Sadece akrabalar gelecek. Mevlut yapıldığında böyle, sadece akrabaları çağırıyoruz. Amcakızı ya yok vermediler [başlık parası]. Bir de bu zaman olduğu için yok. Yabancı olsaydı olurdu (Grş, 4: Suriyeli, 17 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

4.9.4. İş Bölümü

Ev içi ve ev dışı iş bölümüm açık bir şekilde kendisini gösteriyor; kadınlar genel olarak evde çocuklarla ilgilenip temizlik, yemek gibi ev işlerini yapıyor. Erkekler de dışarıda çalışıp eve para getirme görevini üstelenmiş durumdalar. Kadınların da çalıştığı örnekler olsa da bu iş bölümü değişmiyor. Dışarıda çalışan kadınlar ek olarak ev işleriyle de ilgileniyorlar. Erkekler büyük bir kısmı ev işlerini yapmadıklarını söylüyorlar. Ev işi yapan erkekler de eşlerine veya annelerine yardım etmek amacıyla yaptıklarını söylüyor. Erkekler ve kadınlar ev işlerinin kadının asli görevi olduğu konusunda hemfikirler. Aşçılık yapan bir katılımcı çok iyi yemek yaptığını ancak evde çok nadiren mutfağa girdiğini belirtti.

... Onların [ev işleri] hepsini hanım yapıyor. Biz çocukların ihtiyaçlarını temin ediyoruz. Ekmek parası kazanıyoruz. ... O [eşi] benden daha iyi yapıyor. Ben Türk yemeklerini çok

güzel yapıyorum. Eşim bizim Afgan yemeklerini daha güzel yapıyor (Grş, 16: Afgan, 31 yaşında, 4.5 yıldır Türkiye’de).

Ev işlerinin %80'nini eşim yapar geri kalanını ben yaparım. Ben yardım ederim. Ben çalışıyorum. Ama eşim hasta olunca ben yapıyorum. Yemek yaparım, ama genelde eşim yapar. Ama o hasta olunca, yorulunca yardım ederim. İki çocukla ilgileniyor hayat devam ediyor (Grş, 11: Yemenli, 33 yaşında, 4 yıldır Türkiye’de).

Erkek katılımcılar genel itibariyle çok zor durumda kalmadıkça mutfığa girmeyeceklerini söyledi. Zor durumda kalan erkek katılımcı öncelikle yaşça küçük olan erkeğin ev işlerini yapmasını istiyor. Bir ev ziyaretimizde yere dökülen şekeri baba temizlemeyip oğluna temizlemesini söyledi. Yine erkek bir katılımcıya annesi olmadığında babasının yemek yapıp yapmayacağı sorulduğunda “ben evdeyim ben yaparım” dedi. Ancak bunu söyleyen katılımcı öncesinde ev işi yapmayacağını söylemişti. Burada genç erkek öncesinde erkekliğinden ödün vermeyerek kadının yaptığı işleri yapmayacağını söylüyor, ancak babası ve kendisi arasında birinin yapması gerektiği bir durumla karşılaştığındaysa kendi erkekliğinden ödün verebiliyor.

Ev işlerini genel olarak eşim hallediyor, ama bazen ben de temizliğe yardım ediyorum. Ev kadının memleketidir. Evin içinde kadın ne derse o olur. Onun için ben çok yardım etmiyorum. Benim işim dışarıda eve ekmek getirmek. ... Evet, evde bir iş bölümü var. Ben çöpü götürürüm. İşe giderim, faturaları hallederim, alışverişe giderim. Eşim de evde yemek yapar, temizlik ve diğer ev işlerini yapar. Mesela çocuklarım da annelerine çok yardım eder (Grş, 18: Yemenli, 38 yaşında, 6 yıldır Türkiye’de).

Ev içi ve ev dışı işlerdeki ayrım hakkında Yemenli katılımcının yaptığı bu açıklama, birçok görüşmede farklı sözcüklerle tekrar edildi. Bunun yanında göç öncesi ve sonrasındaki tabloda kadınların iş gücüne daha fazla katılması, “ev kadının memleketidir”

söylemini havada bırakıyor. Annesi veya eşi dışarıda çalışan erkek, mutfağa girerek “erkeklik anlatısını” değişime uğratiyor.

.

5. SONUÇ

Bu çalışmada savaştan kaçan insanların yeni bir ülkede yaşam deneyimlerine ışık tutmaya çalıştım. Toplam 21 hanede erkeklerle yaptığım derinlemesine görüşmelerde, sevdiği insanların öldürülüşünü izleyenler vardı; bazılarının ise, sevdiği insanlar savaşta taraf olup eline silah almıştı. Değişik ülkelerden kaçıp gelen bu insanların yolları bir nedenden dolayı kesişiyordu; yerinden edilmişlik. Bu payda etrafında toplanan sığınmacıların göç, uyum, yoksulluk ve toplumsal cinsiyet gibi kavramlar etrafında şekillenen pratiklerine odaklandım.

Tahakküm ilişkisi katmanlı bir tablo ortaya çıkarıyor. Öncelikle istemleri dışında bir savaş gerçekleşiyor ve evlerini terk ediyorlar; bu, tahakkümün başlangıcıdır. Daha sonra fikirleri alınmadan bir yerlere yerleştiriliyorlar ve ilgili ülke veya kuruluşlar tarafından statüleri belirleniyor; bu, tahakkümde ikinci adımdır. Ardından, bir dizi kurula uymaları bekleniyor: Dil öğrenmeliler, sürekli denetim altında kalmalılar, hareket alanları dar olmalı vb. Çalışma izinleri olmadığından ve yardımların da yetersiz olmasından ötürü emeklerinin değerinin çok altında bir ücretle çalışmaya zorlanıyorlar. Topluma dâhil edilmeyerek dışlanıyorlar. Bu durum onları şehrin kötü mahalle ve evlerinde sağlıksız koşullarda yaşamaya itiyor. Bu yönüyle Bauman'ın (2012) bahsettiği bir tahakküm vardır diyebiliriz.

Ancak istemleri dışında da gerçekleşse, bu sürece onlar da belli ölçüde müdahale ediyorlar, sınırlı seçenekler arasında tercihlerini kullanıyorlar. Örneğin, kimi zaman para karşılığı göçün yolunu belirleyebiliyorlar (İran'a değil de Türkiye'ye gelmek gibi). Ülkeye giriş yaptıktan sonra yerleştirildiği şehirde yaşamak istemeyenlerin bir kısmı farklı bir yere gidebiliyor (sığınmacılara sağlanan hizmetlerden feragat ederek). Bu ve benzeri durumları sığınmacılar için tam manasıyla bir "özgürlük" veya "öznellik" olarak kabul edemeyiz, ancak onları tam anlamıyla "madun" olarak görmemizi engeller. Toparlayacak olursam;

sığınmacılar, zorunluluklar karşısında eyleyenler olarak madunluk kimliğinde bazı “gedikler” açıyorlar.

Bu araştırmanın katılımcıları Afganistan, Filistin, Irak, Sudan, Suriye ve Yemen’den gelmişler. Afganların tamamı ve Suriyelilerin tamamına yakını kırsal kesimden geliyorlar. Diğerleri ise ülkelerinde şehirlerde yaşarlarmış. Sığınmacıların göç öncesindeki yerleşim alanları, uyum ve kabul konularında bir takım sonuçlar doğuruyor. Kırsal kesimden gelen Suriyeliler ve Afganlar Türkiye’deki profille uyumlu olarak şehirle en az ilişkisi olan iki grubu oluşturuyor. Afgan katılımcılar şehrin “istenmeyenleri” listesinin başında yer alıyorlar. Bu durum sığınmacılar ve Karamanlılar arasında yaygın bir görüş. Sığınmacılara gönüllü olarak yardım eden kişilerden ve resmi görevlilerden bile çalışma öncesinde ve süresince Afganlara karşı dikkatli olmamız konusunda uyarılar çıkmıştı. Onlar da şehrin uzak mahallelerinde kalıyorlar. Evleri sığınmacılar arasında en yaşanmaz evler içerisinde yer alıyor. Bu grup yoksullar ve sığınmacılar arasında en az ilgi görenlerdir diyebilirim. Bu durum onları sadece kendi aralarında ilişki kuruyorlar. Dışarıyla sınırlı ilişkileri olan Afganlara Suriyelilerin kırsal kesimden gelenlerini de dâhil edebiliriz. Filistinli, Iraklı, Sudanlı ve Yemenli katılımcılar ile Suriyelilerin bir bölümü (ağırlıklı olarak şehirli) ise, kısıtlı da olsa toplumla ilişki içindeler. Bu durum Erdoğan (2017) ve Taştan’ın (2017) bahsettikleri önyargıların Karaman’da da karşımıza çıktığını gösteriyor.

Sığınmacılar arasında çalışmaya istekli olanlar ağırlıkta. Yoksulluk kültürü tezinin aksine, katılımcıların büyük bir bölümü çalışıyorlar. Emeklerinin karşılığını alamamalarına ve bunun farkında olmalarına rağmen çalışıyorlar. İnşaat, bekçilik, temiz, elma toplayıcılığı gibi işleri yapıyorlar. Kimi katılımcılar ülkelerinde yaptıkları işleri veya ona yakın işleri yaparken bir kısmı da önceden yaptıkları işlerden çok farklı alanlara yönelmek zorunda kalmış.

Bilgisayar mühendisliğinden hurdacılığa, muhasebe müdürlüğünden elma toplamaya, öğretmenlikten temizlikçiliğe, eczacılıktan ev kadınlığına geçişler yaşanmıştır. Ayrıca inşaat ve fırın gibi alanlarda çalışan 17 yaşından küçük çocuklara da ulaşılmıştır. Ülkesindeyken çalışmayan kadınlar da bahçe işleri (elma toplama, çapa yapmak), bakıcılık ve temizlikçilik gibi işlere yönelmiş durumdadır. Sığınmacı olduklarından dolayı çalışma izinleri de yok. Bu durum ucuz iş gücü olarak görülmelerine neden oluyor. Kendileri gibi aynı işi yapan Karamanlılar'dan daha az para alıp sigortasız bir şekilde çalıştırılıyorlar. Bugün ülkemizde de her ne kadar yük olarak görülmüşlerse de artı değer yaratıyorlar. Özellikle ucuz iş gücü piyasasına dahil olmuşlardır. Ayrıca sermaye girdisi yapan sığınmacılar da vardır. Türkiye'deki Suriyelilerin 2014-2016 yıllarında ülke ekonomisine katkıları 752.039.175 TL'dir (Taştan, 20: 2017).

Toplumsal cinsiyet konusu bağlamında daha çok erkeklik meselesine odaklandım. Burada yerinden edilmiş erkeklerin kadınlar üzerindeki tahakkümü ortaya çıkıyor. Ev dışında otoritesi sarsılan erkek evde bunu tamir etmeye çalışıyor. Bunu da kadın ve çocuklar üzerinden gerçekleştiriyor.

Erkeklik kazanılan ve yitirilen bir şeydir (Connell, 1998; Sancar, 2013); çalışmada yer alan erkekler de yitirilen erkekliğe örnek oluşturmaktadır. Bunlar, "hegemonik erkeklik" ideolojisinin bakış açısından, vatani için ölmek yerine yaşamı seçmiş ve savaştan kaçmış olanlardır. Katılımcıların çoğu vatan ve savaş konuları hakkında pek de hassas değillerdi. Ancak eşleri ve çocukları üzerinden erkekliklerini sürdürüyorlar.

Connell'ın (1998) bahsettiği hegemonik erkeklikle karşılaşmadım. İşbirlikçi ve madun erkekliklerin katılımcılar arasında karşılığını gözleyebildim. Kimliğinden dolayı asla Türkiye'de hegemonik erkeklik tanımlamasını karşılayamayacak olan sığınmacılar evin

sınırları içerisinde iktidar kurmaya çalışıyor. Ev dışında madun erkeklik kimliği ön plana çıkıyor. Kimi erkekler kadın üzerinde iktidar kurarken (evin sınırları içinde hegemonik karakter), kimleri de doğrudan hegemonya kurmayıp bunun nimetlerinden faydalanıyordu (işbirlikçi karakter). Sığınmacı erkeklerin bir bölümü ise sığınmacı olmaktan kaynaklanan dışlanmışlığı yaşıyordu. Madun erkeklik tanımlaması ırk, etnik köken, sınıfsal yapı gibi özelliklerden dolayı ataerkil iktidardan pay alamayan erkekler için kullanılır. Çalışmadaki erkeklerin hepsi göçmenliğin “kenardalığı” bakımından madun erkeklik tanımına uyuyorlardı. Marjinal erkek karakterine araştırmada rastlamadım. Bunun nedeni görüşmüş olduğum 21 hane içerisinde heteroseksüel olmayan birine denk gelmemiş olabilirim. Bunun yanında, gelmiş oldukları ülkelerde bu yönelimin ölümle cezalandırılması kendilerini gizleme alışkanlığı yaratmış olabilir.

Toplumsal cinsiyet rejiminin birer kurucu parçası olan bu kavramların sığınmacılarla yapılan bu çalışmada karşılığının olması patriarkal yapının gücünü ve etkisini göstermektedir. Çalışmada, Connell’in (1998) belirlediği kadınlık tiplerinden özellikle “öne çıkarılmış kadınlık”la karşılaştım; biraz zorlayarak da olsa, bazı “direnen dişilik” tiplerini de karşıma çıktı. Kadın katılımcıların büyük bir bölümü erkeklerle olabildiğince az iletişim kuruyordu. Kimi kadınlar da eşlerinin ikinci bir evlilik yapmasına halinde karşı çıkmayacağını, hatta bir katılımcı “imkân olsa ben evlendiririm” diyebiliyordu. Buna karşın kimi kadınlar da bizimle rahatça konuşuyor ve sokakta sık sık kocası olmadan gezebiliyordu.

Dilin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkisini açıkça gözleyebildim. Kadını eve hapseden düşünce, “ev kadının memleketidir,” olarak karşımıza çıktı. Sözen (2014) dil iktidarın kullandığı bir araçtır der. Bu bağlamda kullanmakta olduğumuz kimi sözcükler mevcut patriarkal yapıya göndermeler barındırmaktadır. Evin reisi ne derse o olur diyen

katılımcı aslında otoritesini göstermeye çalışıyor. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet gruplarını tanımlamak için kullanılan kavramlar, aslında bu grupların sınırlarını çizmekte ve görünürlüğünü engellemekte ya da görülmesi istenen kadarını göstermektedir. Hayatın ve pratiklerin temeli olan dildeki patriarkal yapı sözlerde başlayıp sorgulanamaz kurallara dönüşmüştür. “Annem varken neden ben ev işi yapayım?” sorusu bu yapıyı özetlemektedir.

Araştırma sorumu şu şekilde kurgulamıştım: Sığınmacıların erkeklik ve kadınlık kimlikleri ile ilişkileri, “yoksulluk” ve “yabancılık” koşulları altında yeniden üretim olarak mı, yoksa yeniden inşa olarak mı nitelenmeye daha uygun? Çalışmanın verileri yeniden üretim değil yeniden inşa gerçekleştiğini göstermiştir. Toplumsal cinsiyet noktasında patriarkal yapıda gedikler açılmıştır; örneğin kadınlar dışarıda göç öncesine göre daha fazla dolaşabiliyor. Kadınlar göç öncesine göre daha fazla çalışma hayatına atılmışlar. Bu durum kadın-erkek ilişkilerinde eşitlik bakımından bir iyileşme yaratmasa da bir ilerleme kaydetmelerine olanak sağlamış. Erkek çalışmıyor evde çocuk bakıyor. Çocukları evin “reisi” olan erkekten ondan daha iyi şekilde günlük yaşamı şekillendiren dili (Türkçe’yi) konuşabiliyor ve daha eğitilmişler (veya daha eğitilmiş hale gelecekler). Bu değişimlerin hepsi, eril iktidarı az ya da çok sarsıyor. Dolayısıyla bu araştırma, Bourdieu’nun (1995) belirttiği bir yeniden üretimi değil ama Connell’in (1998) terminolojisindeki yeniden inşayı doğruluyor.

Çalışmamın beklentilerini şu şekilde sıralamıştım: Birincisi; Karaman’ın kültürel yapısı ve günlük hayatın pratikleri, sığınmacıların evlerinin içindeki toplumsal cinsiyet rejimini etkileyebileceği yönündeydi. Bu noktada değişimin gençlerde daha fazla ve hızlı yaşanabileceğini öngörmüştüm. Karaman’ın toplumsal yapısının erkekliği beslemeye yönelik uygulamalar barındırdığı görülmüştür. Göç öncesindeki geniş aileler dağılmış, çekirdek aileler ortaya çıkmıştır. Bu durum, geniş aile yapılanmasındaki eril otoritenin zarar görmesine neden

olmuştur. Ayrıca genç erkekler ve kadınlar Türkçe'ye daha hâkimdir ve yeni yaşama daha fazla ayak uydurabilmektedirler. Göç sürecine daha fazla uyum gösteren genç kadın ve erkekler ebeveynlerinin aksine kendi hayatları üzerinde daha fazla söze sahip olmuşlardır.

Araştırmanın ikinci beklentisi; erkeğin eve ekmek getirememesinin bir iktidar krizine yol açabileceği, bu kriz ortamında yardımların kadınlar üzerinden yapılmasının erkeklik krizini derinleştirerek kadının söz hakkının ve görünürlüğünün artacağı yönündeydi. Erkeğin eve ekmek getirememesi durumuyla çok karşılaşılmamıştır. Çalışmadaki erkeklerin büyük bir bölümü düşük ücretli de olsa çalışıyor. Bu bakımdan kriz beklentisinin 21 hane bir karşılığı yoktu. Kriz olmadığı halde, yukarıda kaydettiğim gibi, eşi çalışan erkekler evde çocuk bakım kadının evde yapması gereken bir takım işleri yapmaya başlamıştır. Bu evlerde patriarkal yapının aşınarak toplumsal cinsiyet eşitliği noktasında ilerleme kaydedildiği görüldü.

Üçüncüsü; sığınmacıların eğitim durumlarının aile içerisindeki iktidar yapısını değiştirebileceği yönünde bir beklentim vardı. Gerçekten de eğitim düzeyinin iktidar yapısında hissedilir bir değişime neden olduğunu gözledim. Kadın ve erkeğin eğitim düzeyi yükseldikçe evlerde patriarkal yapı daha az hissedilmiştir. Bu ailelerde çocuk bakımı ve ev işlerinde birliktelik gözlemlenmiştir. Eğitim seviyesinin düştüğü evlerde ataerkinin alışılmış sınırları içerisinde sürdüğü gözlenmiştir.

Dördüncü olarak; çekirdek aile yapısı geleneksel hegemonik erkek yapısının etkisinin azalmasına katkıda bulunabileceği yönündeydi bir beklenti içerisindeydim. Karamandaki sığınmacı hanelerin çoğu çekirdek aile yapısındadır. Ailelerin büyük bir bölümü ülkelerindeyken geniş aileyken Karaman'da çekirdek aile olarak yaşamaya başlamışlar. Babanın sert otoritesinin yerine biraz daha yumuşak olan genç erkeğin otoritesi yerleşmiştir.

Unat'ın (2006) da belirttiği gibi geniş ailenin yok olması mevcut patriarkal yapının aşınması demektir. Bu durum da toplumsal cinsiyet eşitliği noktasında olumlu bir değişimdir.

Beşinci ve son beklentim; dinin sığınmacılar ve Karamanlılar arasında ortak payda olmasından dolayı sığınmacıların açık ve saldırgan tepkilerle karşılaşmayacakları yönündeydi. Ancak, “sığınmacılar ile alt gelir grubundaki Karamanlılar arasında sosyal yardımların paylaşımı noktasında sorun yaşanabileceği, orta ve üst gelir grubundaki Karamanlılarla da kentin sosyal alanlarının paylaşımı konusunda gerilimlerin olacağı konusunda bir beklentim vardı. Alt, orta ve üst gelir gruplarının tepkileri üzerine çalışmadım, ama araştırma boyunca toplu bir protesto veya sistemli bir ötekileştirilmeye de rastlamadım. Sosyal yardımların paylaşımı konusunda bir çatışmaya rastlanmadı. Ancak sığınmacıların sokak ve parklarda ayrımcı uygulamalarla karşılaştığı (renginden dolayı aşağılanan, parkta çocuğu dövülen, köpek tarafından saldırıya uğrayan çocuğun durumuna kayıtsız kalan köpek sahibi vb.) anlatımlarda yer aldı.

Sonuç olarak, yerinden edilmeye beraber gelen kriz durumunun erkeklik veya diğer pratiklerde değişime neden olup olmadığını ilerleyen zamanlarda tekrarlayarak yapılan çalışmalarla görmek daha olanaklı olacaktır, çünkü değişimler süreçlerle alakalıdır. Mevcut yapı, iktidar ve olaylar karşısında insanların eyleyenler olarak günlük yaşamın çeşitli boyutlarına dâhil olup olmamaları değişimin şeklini ve yönünü belirleyebilir. Bu çalışmada sığınmacıların, yaşamlarındaki değişimin şekli ve yönünü tayin etme kapasitelerinin sınırlı kaldığı görülmüştür.

Bu araştırmanın maddi kaynak ve zaman kısıtlılıkları ile yürütülen bir yüksek lisans çalışması olması, bir takım eksiklikleri fark ettiğim halde çalışmayı sürdürmememe yol açmıştır. Örneğin, daha uzun süre çalışabilseydim, gözlem ve görüşmelerin sayısını

arttırabilirdim. Bunu, yalnızca bu 21 hanede bile yapsam, daha derinlikli bilgi üretebilirdim. Bu tür bir eksiklikle bağlantılı olarak bir diğer konuya daha değinebilirim: Farklı ülkelerden gelen katılımcıların yerelliklerini çalışmam gerektiğinin farkındaydım, ama bu konuyu da yeterince vurgulamadım. Sözelimi Afganistan'ın küçük bir köyünde tarımla uğraşırken Karaman'a gelen bir ailenin erkeklik pratikleri ile Yemen'in merkezinde üst düzey yöneticilik yapan katılımcıların ailesindekileri karşılaştırmaya yeterince yer ayırmadım.

Bu tür sorunlara rağmen Karaman'da bu alanda yapılan ilk araştırma olmasından dolayı bu tezin, sonraki araştırmacılar ve kaynak yaratabildiğim ölçüde benim bundan sonraki araştırmalarım için bir başlangıç niteliği taşıyacağını umuyorum.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, O. (2017). **Yüzyılın Hesabı**. Yeni İnsan Yayınevi: İstanbul.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). **Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü. Türkiye'de Kamusal Sosyal Yardım Alanlarının Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Araştırması**. ASAGM: Ankara.
- Akşin, T. (1999). “Söylem Üstüne Söylem'lere Dair” **Doğu Batı Dergisi**. 9: 9-14.
- Anderson, B. (2011). **Hayali Cemaatler**. Metis Yayınları: İstanbul.
- Bauman, Z. (2012). **Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları**. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- _____. (2013). **Akışkan Aşk/İnsan İlişkilerinin Kırılganlığına Dair**. Versus kitap: İstanbul.
- Bourdieu, P. (1995). **Pratik Nedenler**. Kesit Yayıncılık: İstanbul.
- _____. (2015). **Eril Tahakküm**. Bağlam Yayıncılık: Ankara.
- Başkale, H. (2016). “Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi” **Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi** 9: 23-28.
- Bazaley, P. ve Jakson K. (2015). **NVivo İle Nitel Veri Analizi**. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Beck, U. (2011). **Risk Toplumu**. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Birleşmiş Milletler. (1950). **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**. Mülteci Hakları Merkezi: <http://www.mhd.org.tr/assets/1950avrupainsanhaklar%c4%b1s%c3%b6zle%c5%9fmesi.pdf> (Erişim: Ocak 5, 2017).
- _____. (1951). **Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi**. Mülteci Hakları Merkezi: <http://www.mhd.org.tr/assets/1951-m%c3%bcltecilerin-hukuki-stat%c3%bcs%c3%bcne-dair-cenevre-s%c3%b6zle%c5%9fmesi.pdf> (Erişim: Ocak 5, 2017).

- _____. (1967). **Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi'ne Ek 1967 Protokolü** Mülteci Hakları Merkezi:<http://www.mhd.org.tr/assets/m%3%bc%3%bc%3%bcneili%5%9fkin1967protokol%3%bc.pdf>(Erişim: Ocak 5, 2017).
- Block, F. Somers, R. M. (1999) “Tarihsel Sosyoloji” **Ekonomik Yanılgının Ötesi: Karl Polanyi’nin Holistik Toplum Bilimi** İçinde ss. 44-84. Editör Theda Skocpol. Tarih Vakfı Yurt Yayınları: İstanbul.
- Butler, J. (1999). **Cinsiyet Belası**. Metis Yayınları: İstanbul.
- Connell, R. W. (1998). **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Creswell, J.W. (2016). **Nitel Araştırma Yöntemleri**. Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Erdoğan, M. M. (2015). **Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul Ve Uyum Araştırması**. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi. HUGO Yayınları: Ankara.
- _____. (2017). Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı. http://ozgurlukarastirmalari.com/oad~rapor_suriyeli-multeciler-ve-medya (Erişim: Aralık, 2017).
- Erdoğan, N. (2007). **Yoksulluk Halleri**. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Diamond, J. (2010). **Tüfek, Çelik, Mikrop**. Semih Ofset Matbaacılık: Ankara.
- Garfinkel, H. (2014). **Etnometodolojide Araştırmalar**. Heretik Yayınları: Ankara
- Gezgin, E. (2016). **Damgalanan Mekanda Yaşam: Bir Kentin 'Öteki'si Olmak**. Phoenix Yayınevi: Ankara.
- Güngör, A. (2013). **Öteki Erkekler**. Sel Yayıncılık: İstanbul.

Google Çeviri (2017a). <https://translate.google.com/?hl=tr&tab=TT#tr/en/o%20bir%20bebek%20bak%C4%B1c%C4%B1s%C4%B1> (Erişim: Ekim, 2017).

Google Çeviri (2017b). <https://translate.google.com/#tr/en/o%20bir%20doktor> (Erişim: Ekim, 2017).

Harmanşah, R. ve Nahya, Z. N. (2016). **Etnoğrafik Hikâyeler**. Metis Yayınları: İstanbul.

İçduygu, A. **Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler**. Der. M. Erdoğan ve A. Kaya. Boğaziçi Yayınları: İstanbul.

İçişleri Bakanlığı. (1994). **İltica Göç İşlemleri**. T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü: <https://www.egm.gov.tr/Sayfalar/iltica-goc-islemleri.aspx> (Erişim: Ocak, 2017).

_____. (2013). **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu**. Mülteci Hakları Merkezi: <http://www.mhd.org.tr/assets/yabanc%C4%B1larveuluslararası%C4%B1korumakanunu.pdf> (Erişim: Ocak, 2017).

_____. (2014). **Geçici Koruma Yönetmeliği**. Mülteci Hakları Merkezi: <http://www.mhd.org.tr/assets/ge%C3%A7ici-koruma-y%C3%B6netmeli%C4%9fi.pdf> (Erişim: Ocak, 2017).

_____. (2017a). **Geçici Koruma İstatistikleri**. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim: Kasım, 2017).

_____. (2017b). **Yabancıların Suç Oranlarına İlişkin Basın Açıklaması**. <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017> (Erişim: Aralık: 2017).

İnce, M. (2016). **Louis Althusser, Pierre Bourdieu ve Alain Touraine'in Özne Yapı Kavrayışları**. <http://academicelegance.com/article/download/5000201282/5000178021> (Erişim: Şubat, 2017).

- Ayhan Kaya (2009). **Türkiye’de İç Göçler Bütünleşmemi Geri Dönüş Mü? İstanbul, Diyarbakır, Mersin.** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Ayhan Kaya- Ferhat Kentel. (2008). **Belçika Türkleri: Türkiye İle Avrupa Birliği Arasında Köprü Mü, Engel Mi?** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Kaya, Z. (2012). **Türkiye’de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması.** İktisadi Araştırmalar Vakfı: İstanbul.
- Kepekçi, E. (2012). **Erkeklik Eleştirisi ve Feminizm Birlikteliği Mümkün Mü?** Kadın Araştırmaları Dergisi 11: 59-86.
- Kuş, E. (2012). **Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri** Anı Yayıncılık: Ankara.
- Kümbetoğlu, B. (2005). **Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma.** Bağlam Yayınları: Ankara.
- Loomba, A. (2000). **Kolonyalizm Postkolonyalizm.** Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Marshall, G. (1999). **Sosyoloji Sözlüğü.** Bilim ve Sanat Yayınlar: Ankara.
- Metin, B. (2014). **Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen’in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme.** Journal of Yasar University 9/36: 6261- 6380.
- Neuman, W. L. (2014). **Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar.** Cilt I, II. Yayın Odası Yayıncılık: Ankara.
- Oğuz Işık – M. Melih Pınarcıoğlu. (2009). **Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği.** İletişim Yayınları. 7. Baskı. İstanbul.
- Özbay, C. (2013). **Türkiye’de Hegemonik Erkekliği Aramak** <https://cenkozbay.files.wordpress.com/2011/12/cenk-ozbay-turkiyede-hegemonik-erkekligiaramak-2013.pdf>, (Erişim: Şubat, 2017).

- Punch, K. F. (2014). **Sosyal Araştırmalara Giriş**. Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Sancar, S. (2013). **Erkeklik: İmkânsız İktidar**. Metis Yayınları: İstanbul.
- Sen, A. (2004). **Özgürlükle Kalkınma**. Ayrıntı Yayınları: Ankara.
- _____. (2010). **Kimlik ve şiddet**. Optimist Yayınları: İstanbul.
- Slattey, M. (2015). **Sosyolojide Temel Fikirler**. Sentez Yayınları: İstanbul.
- Sözen, E. (2014). **Söylem**. Birleşik Yayınevi: Ankara.
- Stephan Castles- Mark J. Miller. (2008). **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Taştan, C., Haklı, S. Z., ve Osmanoglu, E. (2017). **Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler**. Polis Akademisi Yayınları: Ankara.
- TÜİK. (2017a). **Hane Halkı Tüketim Harcaması**. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24576> (Erişim: Kasım, 2017).
- TÜİK. (2017b). **İstatistiklerle Aile**. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24646> (Erişim: Kasım, 2017).
- Türk Dil Kurumu. (2017). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=Frontpage&Itemid=1 (Erişim: Mart, 2017).
- Türk, H. B. (2008). **Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu**. Toplum ve Bilim Dergisi 112: 119-146.
- Uğur, M. S. (2017). **Amartya Sen'in Kapasite Yaklaşımı ve İnsan Merkezli Bir**. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/271796> (Erişim: Şubat, 2017).
- Unat, Abadan Nermin. (2006). **Bitmeyen Göç : Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

UNDP. (2016). <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/countryinfo.html> (Erişim: şubat, 2017).

UNICEF. (2017a). https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html (Erişim: şubat, 2017).

UNHCR. (2017b). <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (Erişim: şubat, 2017).

UNHCR. (2017c). <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=14456> (Erişim: Kasım, 2017).

EKLER

EK: 1. Görüşme Formu

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı

Görüşme Formu

Görüşme No :

Tarih :

Görüşmeci :

Sonuç :

Başlama/Bitiş Saatleri:

Varsa, randevu tarihi :

Yer :

Ziyaret No :

Sonuç Kodları

1. Görüşme tamamlandı
2. Görüşme yarım kaldı
3. Randevu alındı
4. Görüşmeyi reddetti
5. Diğer:

A.) GÖÇ ÖYKÜSÜ

1. Neden ayrıldı?

- Karar süreci
- Tartışmalar, aktörler, olaylar
- Tarih
- Katılacaklar, geride bırakılanlar
- Katılımcının duyguları

2. Göç ve sınırı geçme deneyimi

- Ülkeden ayrılış tarihi, neyle seyahat etti, seyahat süresi, duraklar, yaşantılar
- Bu göç sürecindeki problemler (güvenlik, sağlık, barınak, gıda, dil vs.)
- Çözümler
- Ülkede kalanlarla iletişim

3.Türkiye'ye geçiş sonrasında Karaman'a gelene kadar yaşananlar

- Türkiye'de ilk gelinen şehir ve deneyimler
- Neden Karaman (akraba, eş, dost, Türkiye Göç İdaresi, BM)

B.) Karaman'da Hayat

- 1.Karaman'a geliş tarihi, ilk temasta, iş bulma süreci
2. Karşılaştığı zorluklar, gerilimler ve çözümler (kurum ve kişiler)
3. İhtiyaçlar ve kaynak durumu
 - En çok para harcanan alanlar (gıda, giyim, sağlık vs.)
4. Karaman'da yerleşme (ev, imkanlar, sorunlar, hane içi ilişkiler, sosyal yaşam)
5. Karaman'da uyum faaliyetleri (kurs, eğitim vs.)
6. Karaman'da komşularla ilişki (sığınmacı ve yerleşik halk)(yardımlaşma, ev ziyareti, sosyal aktivite vs.)
7. Geçim faaliyeti, evli ise eşin işi

-Göçten önce

-Göçten sonra

8. Göç edilen yerin adetlerini Karaman'da uygulama

- Tepkiler (olumlu-olumsuz)

9. **Karaman'da yardım kanalları (yeterlilik durumu)**

-Sorun çözümünde ilk başvurulacak yer/kişi (kurum-STK)

-Bulma, kullanma

-Sıklık

C.) Evde Hayat

1. Evlilik sürecindeki aktörler ve ağırlıkları (ve düşünceler)

2. Göçün gündelik hayata etkileri (ev işleri, çocuk bakımı, kadın-erkek ilişkileri vs.)

3. Paylaşılan İşler (temizlik, yemek, çocuk bakımı vs.)

- Sorumluluklarda artış-azalış (göçten önce ve sonra)

- Gerilimler

- Çözümler

D.) Kentte Hayat

1.Kamusal alanda görünür olma

-Sosyal alanı, yerleşik halkla paylaşma

2. Karşılaşılan ayrımcılık, ötekileştirme, dışlama

-Yerli halktan alınan olumlu-olumsuz tepkiler

-Sığınmacıların aldığı karşı tepkiler

E.) Düşünceler

1. Göçten önce Türkiye hakkındaki bilgileri

2. Göçten sonra Türkiye hakkındaki düşünceleri
3. Sığınmacılar hakkındaki düşünceleri (Önce ve Şimdi)
4. Karaman hakkındaki düşünceler
5. Göçün ilk zamanından bu yana meydana gelen değişiklikler
 - Ülkeye geri dönme isteği (nedeni)
 - Başka bir ülkeye-şehre gitme isteği (nedeni)

6. Gelecekle ilgili beklentiler ve planlar

7. Türkiye ve Karaman'dan beklentiler

EK: 2. Gözlem Formu

GÖZLEM KONTROL LİSTESİ

Göstergeler 1: Kapalı perdeler, loş ortam, koku, ev eşyaları, televizyon kanalı, süs eşyaları, sembol ve simgeler, kıyafetler, temizlik...

Göstergeler 2: Samimiyet, güven, istekli/isteksiz cevap verme, konuyu değiştirme, sıklık, üzüntü, katılımcıya tarafından müdahale...

1) Görüşme Ortamı (Göstergeler 1):	
2) Katılımcı (Göstergeler 2):	
3) Görüşmenin Akışı (Göstergeler 2):	
4) Ortamda Sürekli ve Geçici Olanlar	

EK: 3. Anket

[illegible]

